

**BİR KENTSEL ÖĞE OLARAK İZLER ÜZERİNE  
BİR DEĞERLENDİRME: GAZİ MUSTAFA  
KEMAL BULVARI ÖRNEĞİ, MERSİN**

**GİZEM AYDIN**

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ  
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA  
ANA BİLİM DALI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN  
YRD. DOÇ. DR. TOLGA LEVENT**

**MERSİN  
NİSAN – 2015**

Gizem AYDIN tarafından Yrd. Doç. Dr. Tolga LEVENT danışmanlığında hazırlanan “Bir Kentsel Öge Olarak İzler Üzerine Bir Değerlendirme: Gazi Mustafa Kemal Bulvarı Örneği, Mersin” başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. F. Cânâ BİLSEL

Doç. Dr. Tolga ÜNLÜ

Yrd. Doç. Dr. Fikret ZORLU

Yrd. Doç. Dr. Sinan BURAT

Yrd. Doç. Dr. Tolga LEVENT

İmza

Cânâ BİSEL  
Tolga ÜNLÜ  
Fikret ZORLU  
Sinan BURAT  
Tolga LEVENT

Yukarıdaki Jüri kararı Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08/05/2015 tarih ve 2015.11/530 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ayla GELİK  
Enstitü Müdürü



Bu tezde kullanılan; özgün bilgiler, şekil, çizelge ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

## **BİR KENTSEL ÖĞE OLARAK İZLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI ÖRNEĞİ, MERSİN**

**Gizem AYDIN**

### **ÖZ**

Nitelikli kentsel mekân üretilmesi konusu 1960'larda biliş üzerine yapılan çalışmalarla yeni bir boyut kazanarak bireylerin mekâna ilişkin algısı üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Günümüze kadar, kentsel algı ve biliş, kentsel mekânı çözümlemenin bir aracı olarak yaygın bir biçimde kullanılsa da, bu çalışmalar kentsel mekânın biçimlendirilmesi sürecine çok sağlıklı bir biçimde tercüme edilememiştir. Bu bağlamda bu tezin amacı, öncelikle kentsel algının önemini ve kentsel imgenin oluşumuna olan katkısını yazın araştırmasıyla ortaya koymak, ardından bu çerçevede yapılan bir kentsel imge analizi sonucunda saptanan sorunlara müdahale etmek ve olanakları değerlendirmek amacıyla oluşturulacak kentsel tasarım ve şehircilik stratejilerinin üretilmesine yönelik katkı sağlamaktır. Çalışma, bireylerin kent algısına ve kent imgesine, bunların oluşma süreçlerine, bu süreçlere katkıda bulunan etmenlere ilişkin yapılmış akademik çalışmaların sentezini içermektedir. Lynch'in "Kent İmgesi" çalışması yöntem ve içerik bakımından, bu çalışmayı temel alarak geliştirilen Nasar'ın "Değerlendirici Kent İmgesi" çalışması ise içerik bakımından çalışmaya rehber olmuştur. Lynch, bireylerin kent imgesini oluşturmak üzere ortak olarak kullandığı temel kent öğelerini ortaya koymuştur. Bu tezde de Lynch'in bu elemanları kent imgesini oluşturan öğeler olarak kabul edilmiş ve bu elemanlardan iz ögesi üzerinde durulmuştur. Kentlerin omurgasını oluşturan iz ögesi, diğer elemanları birleştiren ve ilişkilendiren bir öge olduğu için seçilmiştir. Alan çalışması olarak da Mersin kentinin ana omurgası konumundaki Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ele alınmıştır. Alan çalışmasından elde edilen bulgular doğrultusunda, kentsel imgenin kentin ulaşım sorunu gibi sorunlu yönlerinden olumsuz etkilendiği ve imgenin birbiriyle bağlantısız noktasal öğelerden oluştuğu söylenebilir. Bu tez çalışmasından yararlanılarak, Mersin'in kent imgesine yönelik sorunlarının çözümü için stratejiler üretmek mümkün olabilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Kentsel algı, kentsel imge, kent öğeleri, iz ögesi, kentsel tasarım.

**Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Tolga LEVENT, Mersin Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı

## **AN ASSESSMENT ON PATHS AS AN URBAN ELEMENT: GAZI MUSTAFA KEMAL BOULEVARD CASE, MERSIN**

**Gizem AYDIN**

### **ABSTRACT**

The studies to increase the quality of urban space started to be shaped through individual perception and cognition of urban space during the 1960's. Although urban perception and cognition have widely been used as means of analyzing urban space, these studies could not yet been interpreted into the process of shaping of urban space in a reliable way. In this context, the aim of this thesis is first through literature review to explore the significance of urban perception and its contribution in the formation of urban image and then to contribute in the production of urban design and urbanism strategies set for intervening with the problems and appraising the opportunities revealed by urban image analysis. The study embraces a synthesis of the academic studies conducted on the individual's perception of the city and urban image, and the factors contributing to this process of perception. "The Image of the City" of Lynch guided the thesis in method and in content while "The Evaluative Image of the City" by Nasar developed on Lynch's work guided in content. Lynch revealed the fundamental urban elements that individuals use in common to form the urban image. In the thesis, these elements are also assumed as the elements forming the urban image and the element of path is focused. The element of path, which forms the spine of cities, is chosen for its role in connecting and interlinking the other elements. The major spine of Mersin, Gazi Mustafa Kemal Boulevard, has been selected as the case of the study. From the results of the analysis, it can be concluded that the urban image is negatively affected by the problematic aspects of the city such as traffic congestion and the image is formed by unconnected elements. In the light of the thesis, it would be possible to develop strategies for the solution of the problems related to urban image of Mersin.

**Key Words:** urban perception, urban image, urban elements, path, urban design.

**Advisor:** Assist. Prof. Dr. Tolga LEVENT, Department of City and Regional Planning, University of Mersin



## TEŞEKKÜR

Danışmanım Tolga Levent'e çalışma süresi boyunca verdiği destek, gösterdiği sabır ve anlayıştan dolayı çok teşekkür ederim. Süreç boyunca verdiği aydınlatıcı bilgiler, sağladığı rehberlik ve esirgemediği değerli eleştirileri sayesinde bu çalışmayı üretmiş olmaktan mutluyum. Ayrıca değerli hocalarım, Tolga Ünlü, Sinan Burat, Burak Belge'ye stüdyo çalışmaları boyunca verdikleri desteklerden dolayı, Fikret Zorlu, Burak Beyhan ve Ali Cenap Yoloğlu'na aydınlatıcı, teşvik edici ve düşündürücü sohbetlerinden dolayı teşekkür ederim. Sevgili hocam Yasemin Sarıkaya Levent'e en zor zamanlarımda hep zihnimde bir ışık yaktığı ve beni umutlandırdığı için teşekkür ederim. Sizlerle birlikte çalışmak ve aynı akademik havayı solumak benim için bir onurdu.

Sosyoloji bölümünün değerli hocası Yaşar Erjem'e de topluma bakış açımı genişlettiği ve "*Çağdaş Sosyoloji Kuramları*" dersini başarıyla tamamlamamı sağladığı için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Mersin'e gelmeme ön ayak olan ve ilk araştırma görevliliği deneyimimi böylesine değerli insanlardan oluşan bir kadroya dâhil olarak gerçekleştirmemi sağlayan, lisans çalışmalarımda da ayrıca katkısı olan Yener Baş'a koşulsuz destekleri ve yardımseverliği için özel olarak teşekkür ederim.

Anketleri uygulama aşamasında bana yardımcı olan öğrencilerim Cumali Sayan, Leyla Temel, Aslan Tetik, Hazal Özkaya, Emine Sevgi Turhan ve Bahattin Selman Paça'ya gösterdikleri çaba ve sabır için teşekkür ederim. Ayrıca anket çalışmalarına katılarak teze en büyük katkıyı yapan Mersin halkına çok teşekkür ederim.

Değerli arkadaşım Açalya Alpan'a ilerleyemediğim zamanlarda desteğini esirgemeyerek sağladığı kaynaklarla önümü açtığı ve tezin tamamlanmasına en büyük katkıyı sunduğu için teşekkür ederim. Geç tanışmış olsak da Burla Çerçioğlu'na her zaman yanımda olduğu için teşekkür ederim.

Desteğini hiç esirgemeyen ve hep yanımda olan aileme, babam Faysal Aydın'a, annem Ayşe Aydın'a, prensesim Damla Aydın'a ve özellikle de ODTÜ kütüphanesinden alıp gönderdiği kitapla teze birebir katkı sunan erkek kardeşim Tural Tolga Aydın'a sonsuz teşekkür ederim. Bu süreçte yanımda olmanız benim için çok değerli ve anlamlıydı.

Çalışma ve oda arkadaşım Seda Sakar'a iyimserliği, daima yaydığı pozitif enerjisi ve yardımları için teşekkür ederim.

Az ama uzun sohbetleriyle, yol göstericiliğiyle, acımasız eleştirileriyle ve iyimser destekleriyle çalışma sürecine renk katan Züleyha Sara Belge'ye çok teşekkür ederim.

Sürecin sonlarındaki telaşıma, stresli günlerime ve koşuşturmalarına tanıklık eden ve neşesiyle sürekli motivasyonumu arttıran Melike Selin Durmaz'a ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımdaki varlığıyla, koşulsuz sevgisiyle, süreç boyunca hep yanımda olan, elinden gelen her türlü desteği sunan, en zor zamanlarımda hep bir umut ışığı yakan, ilham ve mutluluk kaynağım, en büyük teşekkürü hak eden MURAT PARLAK'a daima elimden tuttuğu ve bana güç verdiği için minnettarım.

## İÇİNDEKİLER

### Sayfa

<b>ÖZ</b> .....	<b>i</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>ii</b>
<b>TEŞEKKÜR</b> .....	<b>iii</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>v</b>
<b>HARİTALAR DİZİNİ</b> .....	<b>viii</b>
<b>ÇİZELGELER DİZİNİ</b> .....	<b>ix</b>
<b>GRAFİKLER DİZİNİ</b> .....	<b>x</b>
<b>ŞEKİLLER DİZİNİ</b> .....	<b>xi</b>
<b>EKLER DİZİNİ</b> .....	<b>xii</b>
<b>1. GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
<b>2. KURAMSAL ÇERÇEVE</b> .....	<b>7</b>
2.1. BİLİŞ VE ALGI.....	9
2.2. KENTSEL ALGI .....	12
2.3. KENTSEL İMGE.....	15
2.3.1. Okunaklılık .....	18
2.3.2. İmgelenebilirlik.....	19
2.3.3. Beğenilirlik .....	19
2.4. İMGESEL KENT ÖĞELERİ .....	20
2.4.1. Kenar / Sınır.....	21
2.4.2. Bölge .....	22
2.4.3. Düğüm.....	23
2.4.4. İşaret Ögesi .....	23
2.4.5. İz Ögesi .....	24
<b>3. İZ ÖGESİ VE KENTSEL İMGE AÇISINDAN ÖNEMİ</b> .....	<b>26</b>
3.1. İZ ÖGESİNİN İMGEYE KATKISI .....	29
3.2. İZ ÖGESİNİN TANIMI .....	30
3.3. İZ ÖGESİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ.....	31
3.3.1. Biçim.....	31
3.3.2. Görsellik.....	32
3.3.3. Yaya-Araç Etkileşimi.....	33

3.3.4.	İşlev.....	34
<b>4.</b>	<b>YÖNTEM.....</b>	<b>35</b>
<b>5.</b>	<b>ALAN ÇALIŞMASI: GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI.....</b>	<b>45</b>
5.1.	ALANIN TARİHSEL GELİŞİMİ .....	45
5.2.	ALANIN MEVCUT DURUMU.....	51
5.2.1.	Alanın Fiziksel Yapısı.....	51
5.2.2.	Alanın İşlevsel Yapısı .....	54
5.2.2.1.	B1 Çalışma Alanındaki Arazi Kullanımları.....	54
5.2.2.2.	B2 Çalışma Alanındaki Arazi Kullanımları.....	57
5.3.	ALANIN İMGE ÇÖZÜMLEMESİ .....	60
<b>6.</b>	<b>BULGULAR VE TARTIŞMA.....</b>	<b>67</b>
6.1.	KATILIMCILAR.....	67
6.2.	GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI'NIN İMGESİ.....	69
6.2.1.	Bulvarın İmgesi.....	69
6.2.2.	Katılımcı Profillerinin İmgeye Etkisi.....	72
6.2.2.1.	Cinsiyet .....	72
6.2.2.2.	Yaş .....	74
6.2.2.3.	Aylık Gelir .....	75
6.2.2.4.	Çalışma ve Eğitim Durumları .....	76
6.2.3.	Alanı Tanımanın İmgeye Etkisi .....	76
6.2.4.	Alanda Kullanılan Ulaşım Türünün İmgeye Etkisi .....	78
6.2.5.	Alanı Kullanım Amaçlarının İmgeye Etkisi .....	79
6.3.	GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI İMGESİNİN OLUŞUMU .....	81
6.4.	ORTAK GMK BULVARI İMGESİ VE SORUNLAR - OLANAKLAR... 82	
6.4.1.	Bilişsel Haritalardan Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi .....	82
6.4.2.	Anketlerden Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi.....	87
6.4.3.	Sorunlar ve Olanaklar .....	90
6.5.	GMK BULVARI İMGESİNİN OLUŞUMUNA KATKI SAĞLAYAN NİTELİKLER .....	94
6.5.1.	Biçim ve Görsellik .....	94
6.5.2.	İşlev.....	95
6.5.2.1.	Bulvardan Sahile Çıkan Sokaklar .....	97

6.5.2.2. Bulvardan Okan Merzeci Bulvarı'na Çıkan Sokaklar .....	100
6.5.3. Yaya – Araç Etkileşimi .....	101
6.5.3.1. Bulvarın Kullanımı .....	102
6.5.3.2. GMK Bulvarı'nın Kullanıcı Yoğunluğu .....	103
6.5.3.3. Araç Yoğunluğu .....	104
6.5.3.4. Yaya Olarak Var Olma .....	105
6.5.3.5. Güvenlik.....	106
<b>7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>108</b>
<b>KAYNAKLAR .....</b>	<b>117</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>122</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ.....</b>	<b>139</b>



## HARİTALAR DİZİNİ

### Sayfa

Harita 4.1. Çalışma Alanı Sınırları.....	38
Harita 4.2. Çalışma Alanının Fiziksel Yapısı ve Yapı Yükseklikleri .....	42
Harita 4.3. Çalışma Alanının Arazi Kullanımı.....	43
Harita 4.4. Kent Öğeleri Analizi .....	44
Harita 5.1. Hermann Jansen Tarafından Hazırlanan Mersin Kenti Planı (1938).....	45
Harita 5.2. İller Bankası Tarafından Hazırlanan Mersin İmar Planı (1964) .....	46
Harita 5.3. Mersin Kent Bütünü ve Yakın Çevresi 1/25000 Ölçekli Nazım Planı (1980).....	47
Harita 5.4. Mersin Kent Bütünü ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı (1996).....	47
Harita 5.5. Mersin-Bahçelievler 2003 Yılı Arazi Kullanımı.....	48
Harita 5.6. Mersin Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı (2008).....	49
Harita 6.1. Bilişsel Haritalardan Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi.....	86
Harita 6.2. Anketlerden Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi.....	89
Harita 6.3. GMK Bulvarı Anket ve Bilişsel Haritalardan Elde Edilen Sorun - Olanak Haritası .....	93

## ÇİZELGELER DİZİNİ

### Sayfa

Çizelge 2.1. Kentsel İmgeye İlişkin Geliştirilen Tipolojilerin Karşılaştırılması .....	18
Çizelge 2.2. Referans Olma Biçimlerine Göre Kent Öğeleri.....	20
Çizelge 4.1. Saatlere Göre Alandan Geçen Ortalama Kişi Sayısı.....	39
Çizelge 6.1. Bölgelere Göre Yapılan Anket Sayıları .....	67
Çizelge 6.2. Katılımcı Sayıları ve Oranları .....	68
Çizelge 6.3. GMK Bulvarı İmgesi .....	72
Çizelge 6.4. B1 Çalışma Alanı İmgesi .....	72
Çizelge 6.5. B2 Çalışma Alanı İmgesi .....	73
Çizelge 6.6. Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre İmgelerindeki Baskın Öğeler .....	74
Çizelge 6.7. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre İmgelerindeki Baskın Öğeler ....	75
Çizelge 6.8. Mersin’de Bulunma Sürelerine Göre Bulvarı Kullanım Sıklıkları .....	77
Çizelge 6.9. Mersin’de Bulunma Sürelerine Göre Anketlerin Verimlilikleri.....	77
Çizelge 6.10. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kullandıkları Ulaşım Türleri.....	78
Çizelge 6.11. Yeterli Derecede Yanıtlanmış Anketlerin Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı .....	80
Çizelge 6.12. Çizilen Bilişsel Haritaların Tipolojilerine Göre Sayıları .....	81

## GRAFİKLER DİZİNİ

### Sayfa

Grafik 4.2. Alanın Saatlere Göre Yaya Yoğunluğu .....	40
Grafik 6.1. GMK Bulvarı İmgesi .....	70
Grafik 6.2. B1 Çalışma Alanı İmgesi .....	70
Grafik 6.3. B2 Çalışma Alanı İmgesi .....	71
Grafik 6.4. GMK Bulvarı'nı Kullanım Sıklığı .....	76
Grafik 6.5. GMK Bulvarını Kullanma Amaçlarına Göre Dağılım .....	79
Grafik 6.6. İmgede Kullanılan Ögelere İlişkin Veriler .....	95
Grafik 6.7. B1 Çalışma Alanından Sahile Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı .....	97
Grafik 6.8. B2 Çalışma Alanından Sahile Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı .....	99
Grafik 6.9. Okan Merzeci Bulvarı'na Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı .....	101
Grafik 6.10. Sizce GMK Bulvarı yayalara uygun bir cadde mi? .....	102
Grafik 6.11. GMK Bulvarının Yürünebilirliği Açısından Değerlendirmesi .....	103
Grafik 6.12. GMK Bulvarının En Çok Kullanılan Bölümü .....	104
Grafik 6.13. Araç Yoğunluğu İle İlgili İfadelere İlişkin Veriler .....	105
Grafik 6.14. Yayaların İmgesine İlişkin Veriler .....	106
Grafik 6.15. Güvenliğe İlişkin Veriler .....	107



## ŞEKİLLER DİZİNİ

### Sayfa

Şekil 2.1. Kuramsal Çerçeve.....	8
Şekil 2.2. İmge Haritası Tipleri [Lynch, 1960, s. 96-97].....	16
Şekil 2.3. İmge Haritası Tipleri [Appleyard, 1970, s.104].....	17



## **EKLER DİZİNİ**

### **Sayfa**

Ek 1. Stüdyo Çalışması - I.....	122
Ek 2. Stüdyo Çalışması - II .....	123
Ek 3. Stüdyo Çalışması Raporu .....	124
Ek 4. Anket Soruları.....	130
Ek 5. Bilişsel Haritalardan Örnekler .....	136



## **1. GİRİŞ**

Kentsel mekânın birçok tanımı yapılabilir fakat en genel anlamıyla farklı yaşam çevrelerini ve yaşam tarzlarını sunan, insanların yaşadıkları, çalıştıkları ve sosyal ve kültürel ilişkiler içerisinde dinlendikleri ve eğlendikleri alandır [Eisner and Gallion, 1980]. Bununla beraber kentsel mekâna; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açılardan farklı tanımlar getirilmiştir. Manuel Castells, Henri Lefebvre ve David Harvey kentsel mekânı sosyal yapıya bağımlı olarak irdelemiş ve toplumsal süreçlerin mekânı nasıl ürettiğine ilişkin farklı bakış açıları geliştirmişlerdir [Lefebvre, 1991], [Castells, 1983], [Harvey, 2008]. Amos Rapoport kentsel mekânı kültürel açıdan değerlendirmiştir [Rapoport, 1977]. Bir sosyolog olan Bill Hillier; toplum ve mekân kavramlarını ilişkilendirerek, insanların hareket biçimlerinin ürettiği toplumsal bir kentsel mekân tanımı yapmıştır [Hillier ve Hanson, 1984].

Ancak hangi açıdan yaklaşılsa yaklaşılsın, kentler fiziksel yapılardır. Farklı uzmanlar, bu fiziksel yapıların farklı niteliklerine odaklanmıştır. Bir mimar olan Rob Krier binalar arasında kalan tüm mekânları kentsel mekân olarak tanımlayarak fiziksel bir bakış açısı sunmuştur [Krier, 1979]. Le Corbusier [1927] ise kentsel mekânı yapılar arasında kalan alanlar olarak değil, onların arasında sürekliliği olan akışkan bir modern kent mekânı olarak tanımlamıştır. Camillo Sitte [1889] ve Zucker [1959] ise kentsel mekânı oluşturan öğeleri ortaçağ kentlerinde arayarak kentsel mekânın estetik yönünü incelemişlerdir. Farklı alanlardan uzmanların kent mekânına ilişkin tanımları olması yanında planlama yazınında da fiziksel açıdan kentsel mekân tanımları yapılmıştır. Tüm bu ve benzeri çalışmaların ortaya koyduğu; kentsel mekânın tanımının, morfolojik, algısal, sosyal, görsel, işlevsel ve zamansal boyutlarının olmasıdır [Carmona, 2003].

Bu çalışmada kentsel mekânın algısal boyutu tartışılacaktır. Algı kullanıcının çevreye dair bilgiyi toplaması, düzenlemesi ve anlamlı hale getirmesini içermektedir. Algının oluşması için öncelikle kullanıcının duyum yoluyla bilgiyi edinmesi gerekmektedir. Kullanıcının görme, koklama, duyma ve dokunma duyularını kullanmasıyla duyum süreci başlamakta ve ne ölçüde kullandığına bağlı olarak algı süreci ilerlemektedir. Duyumun kullanıcıya göre farklılık göstermesi olasıdır, bu durum kullanıcıların algılarında farklılaşmalara neden olabilmektedir. Bu

süreçler kullanıcıya bağlı olduğu kadar çevrenin yapısına da bağlıdır [Lynch, 1960, s.13]. Kentsel yapıyı çevre de kullanıcıya duyum yoluyla edinebileceği ipuçları sunmaktadır. Bunların belirsiz olduğu durumlarda algı güçleşirken, belirginleştiği ve anlaşılır hale geldiği noktalarda kullanıcının algısı daha yüksek olmaktadır.

Kullanıcı ve kentsel yapıyı çevre arasındaki bu süreç iki yönlü bir ilişkidir. Çevre, kullanıcı tarafından görme, duyma, koklama veya dokunma duyularıyla algılanabilmesi için ipuçları sundukça süreç ilerlemektedir. Kullanıcı ise çevresinin sunduğu farklılıklar ve ilişkilere anlamlar yüklemektedir. Kullanıcı, mekânın sunduğu olanaklar sayesinde mekâna yüklediği anlamlarla mekânı tanımlamaya başlamaktadır [Lynch, 1960]. Böylece kullanıcının zihninde bir imge oluşmaktadır. Bu imge fiziksel çevrenin tanıdık olmasına ve sahiplenilmesine yardımcı olmaktadır.

Çevresel imge dış dünyanın bireyin zihninde genelleştirdiği bir resimdir [Lynch, 1960]. Birey bu resmi yaratırken dış çevreden edinilen duyuşsal ipuçlarını kullanmaktadır. Doğal çevrede bu ipuçları görece az olabilmekte veya algılanabilir olmayabilmektedir. Aynılaşmış bir doğal çevrede, tek başına duran bir kaya, bir doğal duvar ya da bir göl bu çevresel imgenin en önemli bileşenlerinden olabilmektedir. Kentsel imgenin oluşturulması görece daha zordur. Çok sayıda ipucunun bir araya gelmesi, bütün bir resim elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak kentsel çevre ne kadar okunaklı ve algılanabilir olursa, bu ipuçlarını bir araya getirmek de o kadar kolaylaşmaktadır. Kentsel çevre okunaklı olduğu ölçüde kullanıcıya ipucu sunmaktadır. Kullanıcı ise bu ipuçlarını zihninde kolayca bir araya getirebilmekte ve ilişkilendirebilmektedir.

Okunaklılık, *“kentin kendisi aracılığı ile kısımlarının tanınacağı ve tutarlı bir doku içinde düzenleneceği tabiliğidir”* [Lynch, 1960, s.3]. Okunaklı çevrelerin, duyuşsal tatmin, kavramsal düzenleme, iletişim çerçevesi, deneyimin yoğunluğu gibi olumlu değerler sunduğu da yadsınmamaktadır. Okunaklılık, algılanabilirliği kolaylaştıran ve imge oluşumunu destekleyen bir özelliktir [Lynch, 1960]. Okunaklılıkla beraber belirsizlik de bir değere sahiptir. Her ikisi de kentte aynı anda var olabilmektedirler.

Kentsel mekân tanımsız olduğu ölçüde algılama ve yön duygusu oluşturma yönünden de eksik kalmaktadır. Bu nedenle mekânın tanımlı ve okunaklı olması

bireyler için kolay algılanabilir olmasını sağlamaktadır. Böylece bireyin mekânla etkileşim süreci daha hızlı ilerlemekte ve mekânla bağı daha güçlü kurulmaktadır.

Lynch'e göre algılanabilir ve okunabilir kent ilişkiler içinde olan birçok farklı ögeye sahip, süreklilik çerçevesinde ve zaman içinde kavranabilecek bir şeydir [Lynch, 1960]. Kenti oluşturan bu öğelerin ise kullanıcıda yarattığı algı kullanıcının ona yüklediği anlama göre farklılaşabilmektedir. Ancak fiziksel çevrenin tüm kullanıcılarca anlaşılır veya görünür olması için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. İmgelenebilirlik fiziksel çevrenin, kullanıcının zihninde bir imge oluşturmaya olanak sağlayan niteliğidir.

Kentsel imge bireylerin kentsel çevre içindeki hareketini kolaylaştırarak çevresini kavramasını sağlamaktadır. Böylece deneyimin derinliği artmakta ve duyuların daha yoğun kullanılması sağlanmaktadır. İmge üç temel bileşenden oluşmaktadır; kimlik, yapı ve anlam [Lynch, 1960]. Kullanıcı kentsel çevreyi tanımlarken zihninde kentin kimliğini oluşturmaktadır. Kimliğini ürettiği kenti fiziksel özelliklerine göre zihninde düzenlerken yapısını ortaya koyarak ve son olarak işlevleri bakımından bölümlendirerek anlamlandırmaktadır. Kimlik, tekilliğini; yapı, fiziksel niteliğini; anlam, işlevsel durumunu ifade etmektedir.

Her bir kullanıcı kendine özgü bir imge yaratır ve taşır ancak ortak değerleri paylaşan grupların imgeleri belli noktalarda benzeşmektedir. Ancak farklı gruplarca kullanılacak bir çevre üretirken, gruplar arasındaki uzlaşmayı ortaya koyan imgelerle ilgilenmek gerekmektedir. Bu imgeler ortak bir kent imgesinin üretilmesi için gerekli olan bileşenleri sunmaktadır.

Çalışma, Lynch'in [1960] üç farklı Amerikan kenti üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda ortaya koyduğu, insanların kenti algılamak ve zihinsel kent haritalarını üretmek için kullandığı kentsel elemanları kenti imgesel olarak oluşturan öğeler olarak kabul etmektedir. Kentsel imgenin oluşum süreci kullanıcının mekân algısıyla ilişkilidir. Kentsel mekânı nasıl algılarız? Lynch [1960] algıya dair çalışmaları sonucunda bu soruya beş temel kent öğesiyle yanıt vermiş ve bu öğeleri aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

**İzler**, kişilerin alışkanlıklarına göre izledikleri rotalardır. Bu rotalar üzerinden çevrenin algısı oluşur ve bütünle ilişkilendirilir. Sokaklar, caddeler, toplu taşıma alanları, demiryolları bunlara verilebilecek örneklerdir.

**Odaklar**, stratejik noktalar. İşlevsel birimlerin yoğunlaştığı kavşaklar, meydanlar veya bir bölgenin merkez alanı bunlara örnek verilebilmektedir. Kişilerin zihinlerine bir sembol olarak yerleşmektedirler.

**Bölgeler**, kentin bölümlerini oluşturan alanlardır, alanın içindeyken kişiler bunu hisseder veya dışındayken dışsal bir referans olarak kullanılmaktadırlar. Farklı ölçeklerde farklı bölgeler tanımlanabilmektedir.

**Kenarlar**, sınırlayıcı veya sürekliliği bölen doğrusal öğelerdir. Kıyılar, kanallar, dereler, demiryolları ve duvarlar örnek olarak gösterilebilirken, sınırlayıcı özelliğinden dolayı yanal referans olarak işlev görmektedirler.

**İşaret öğeleri**, noktasal referans olarak işlev gören, harici öğelerdir. Kolay tanımlanabilen bir bina, bir işaret levhası, bir dükkân veya bir dağ bunlara örnektir. Farklı ölçeklerde farklı işaret öğeleri tanımlanabildiği gibi, kişilerin kentle olan ilişkisine göre de farklılık göstermektedirler.

Kenti daha çok tanıyanlar bu öğeleri daha net belirlerken, kenti daha az tanıyan kullanıcılar yalnızca belirgin özellikler gösteren öğeleri zihin haritalarında yerleştirmektedirler [Lynch, 1960]. Kullanıcı kentle ne kadar ilişki içerisinde bulunursa öğeleri tanımlamak da o kadar kolaylaşmaktadır. Hatta merkezi konumdaki bir işaret öğesini kodlayan bir kullanıcı, belli bir süre sonra ara sokaktaki bir işaret öğesini de zihin haritasına yerleştirmektedir.

Bu çalışmada ise özellikle diğer öğeleri birleştirici bir niteliğe sahip olan iz öğesinin üzerinde durulacaktır. Lynch'in [1960] "*path*" olarak tanımladığı kent öğesi kuramsal yazında "*sokak, yol, cadde*" şeklinde çevrilerek kullanılmaktadır. Ancak tez çalışmasında, bu kent öğesinin Türkçe karşılığı "*iz*" olarak yorumlanmıştır. İz öğesi denildiğinde sokak, yol, cadde, bulvar gibi ulaşımı sağlayan bütün kavramlar kapsamaktadır.

Mersin kentinin ana omurgası olan Gazi Mustafa Kemal (GMK) Bulvarı ise hem iz öğesi niteliği taşıması hem de sunduğu sorunlar ve olanaklar sebebiyle görgül çalışma alanı olarak seçilmiştir. Kentin ve kent parçalarının algılanmasında zorluklar yaratan ve tekdüze bir sürekliliğe sahip olan GMK Bulvarı kentin birçok bölgesinin içinden geçmektedir fakat benzer fiziksel özellikler, benzer yapılaşma, benzer işlevlerin bulvar boyunca sürekli yer alması sebebiyle bulvarın hangi bölümünde olduğunu anlamak oldukça zorlaşmaktadır. Bu zorluklar sebebiyle okunaksız bir

yapıya sahip bulvarda kullanıcıların alana ilişkin imgesini destekleyen kentsel tasarım ve şehircilik stratejilerinin tartışılması olanaklı olacaktır.

Bu noktadan sonra kentsel imgenin nasıl çözümlenebileceği üzerinde durmak gerekir. Bir kentin ne olduğu anlaşılmadan, nasıl olması gerektiği belirlenemez [Lynch, 1981, s.39]. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, kentsel algının önemini ve kentsel imgenin oluşumuna katkısını ortaya koyarak, imgeyi tanımlamak, sorunlarını ve olanaklarını tespit etmek, sorunlu noktalara müdahalede bulunmak, olumlu yanlarını daha da vurgulamak, kısmi olarak yapılaşmış kentsel çevrenin yeniden biçimlendirilişinde bir başlangıç noktası haline gelebilecektir. İmgeye dayalı böyle bir başlangıcın kullanıcılar ile kentsel mekân arasındaki ilişkiyi güçlendirecek bir yaklaşım sağlayacağını söylemek olanaklıdır. Bu ayrıca, kullanıcıların imgesinde kentsel çevrenin bütünselliğini destekleyecek kentsel tasarım ve şehircilik stratejileri oluşturmak anlamına gelmektedir.

Çalışmada Lynch [1960], Appleyard [1973] ve Nasar'ın [1998] kentsel imge üzerine yaptığı çalışmalardan farklı olarak tespit edilen sorunların çözümüne yönelik ne tür stratejiler geliştirilebileceği, imgenin sunduğu olanakların kentsel mekânın niteliğinin iyileştirilmesi yönünde nasıl kullanılabileceği sorularına yanıt verilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmanın yazın araştırması kentsel algı üzerine yapılacak kuramsal incelemenin sunulması, kentsel imge oluşum süreci ve kullanıcı imgesinin üretilmesine kaynak olan temel kent öğeleri ve bu öğelerin anlamları üzerinden ilerlemektedir. Kuramsal çerçeve bölümünde kullanıcının çevreyi tanıma, zihinde düzenleme ve içselleştirme sürecini etkileyen faktörler üzerine üretilen çalışmalar sentezlenecektir. Fiziksel çevrenin okunaklı, imgelenebilir ve beğenilir olmasının yarattığı sonuçlar üzerinden kentsel imgenin niteliği tartışılacaktır. İmgeyi oluşturan okunaklılık, imgelenebilirlik ve beğenilirlik olmak üzere üç bileşen, kullanıcının algısının imgeye dönüşüm sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bu süreçlerin beş temel kent ögesi üzerinden ilerlediği varsayılmaktadır. Lynch'in üç Amerikan kenti üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya koyduğu kent öğeleri, kentsel imgenin yeniden üretimi sürecinde nitelikleri ve işlevleri bakımından irdelenerek bölüm sonuçlandırılacaktır.

Kentin omurgasını oluşturan iz ögesi diğer kent elemanlarını bir araya getirme ve bütünleştirme işlevini üstlenmektedir. Dolayısıyla iz ögesinin niteliği kentsel imgenin niteliğini de doğrudan etkilemektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde iz ögesini oluşturan ya da tanımlayan fiziksel özelliklerin neler olduğu tartışılacaktır. Bu çıkarımlar yapılırken okunaklı ve tanımlı kentsel mekân üretilmesi üzerine yapılan çalışmalardan yararlanılacaktır.

Alan çalışması kısmında ise imge analizi Lynch'in [1960] "Kent İmgesi" kitabında sunduğu yöntemle yapılacaktır. Alan çalışması, alanın tarihi gelişiminin, mevcut durumunun incelenmesini ve anketler ve saha çalışmalarıyla üretilecek imge analizini içermektedir. Anketler ve saha çalışmaları iki aşamada yapılacaktır. Deneyimli bir göz tarafından üretilecek imge haritası ile kullanıcılarla yapılacak algı anketleri ve bilişsel harita (kentsel imge) çalışmalarının mekâna yansımaları sistematik bir biçimde karşılaştırılacaktır. Bunu sonucunda GMK Bulvarı imgesinin ürettiği olanaklar ve sorunlara ilişkin bulgular sunulacaktır.

Bulguların sunulduğu altıncı bölümde, üçüncü bölümde ortaya çıkarılan iz ögesini tanımlayan ve onunla ilişki içerisindeki fiziksel özelliklerin imgede nasıl yer aldıklarına dair çıkarımlar yapılacaktır. GMK Bulvarı üzerinde yapılan çalışmalardan kullanıcıların mekana ilişkin imgelerini oluşturmada kullandıkları öğeler ortaya çıkarılacaktır.

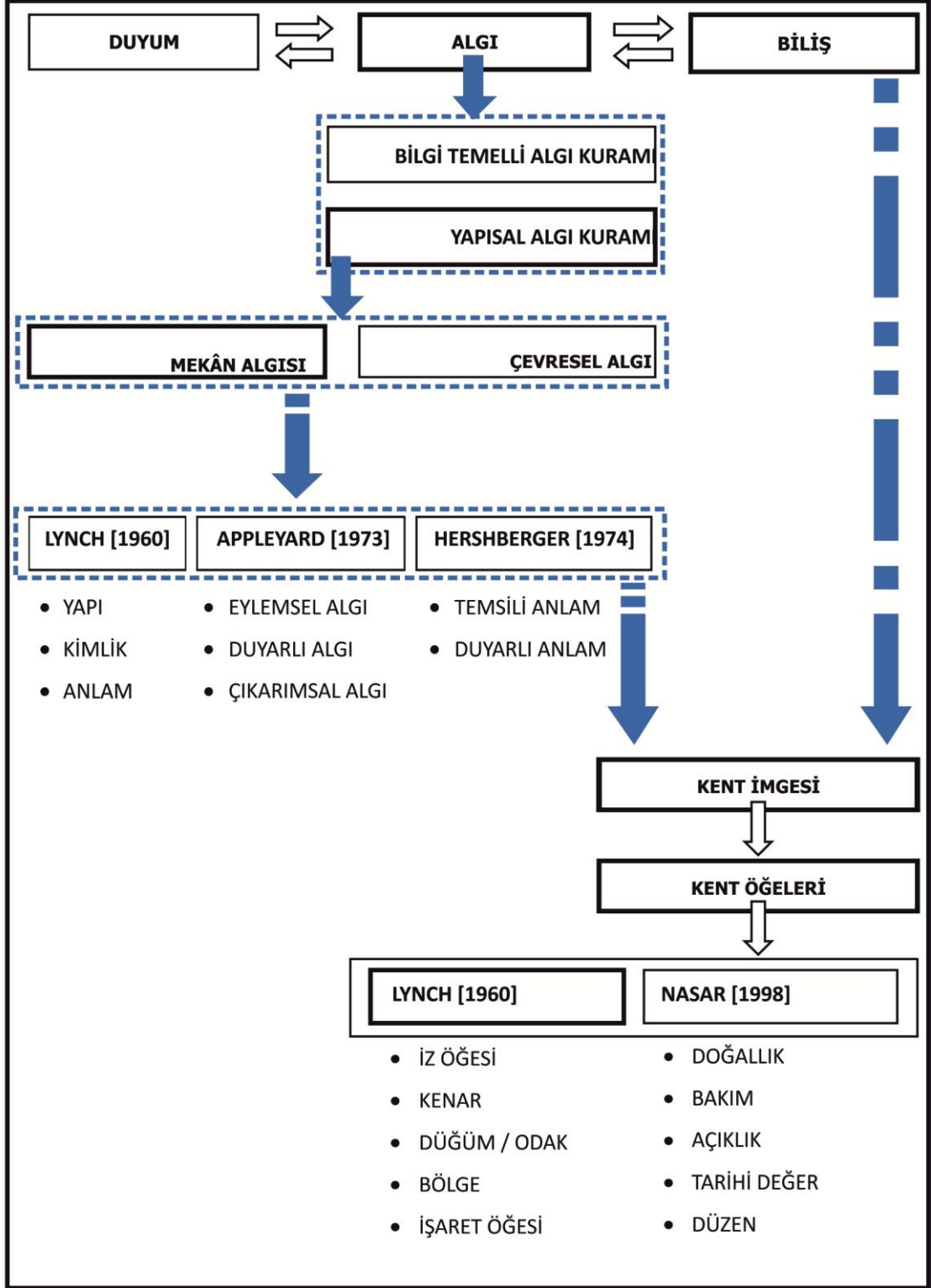
Sonuç bölümünde ise, imge analizi sonucunda elde edilen verilerden hareketle çıkarılan sorunlar ve olanaklara nasıl müdahale edileceği ve bu müdahalenin kentsel çevrenin bütünlüğünü desteklemesi için ne gibi kentsel tasarım ve şehircilik stratejileri üretilebileceği irdelenecektir. Bu bağlamda, Mersin kenti açısından varılan sonuçlar ve çalışma alanına ilişkin çıkarımlar sunulacaktır.



## **2. KURAMSAL ÇERÇEVE**

Kentsel yapılı çevreye müdahale süreçlerinde kenti kullananların imgesinin ne ölçüde ya da nasıl ele alınacağı tartışmalıdır. Bu kapsamda yapılmış temel araştırmalardan birisi Kevin Lynch'in [1960] "Kent İmgesi" çalışmasıdır. Bu çalışmadan yola çıkarak bireylerin kent algısına ve kent imgesine, bunların oluşma süreçlerine, bu süreçlere katkıda bulunan etmenlere ilişkin yapılmış akademik çalışmalar incelenmiştir. Bu etmenlerin kentsel tasarım ve planlama süreçlerine nasıl katkı sağlayabileceği tezin temel sorusudur. Bu kapsamda algının nasıl oluştuğu, kentsel yapılı çevrenin algılanmasında etkili olan etmenlerin neler olduğu araştırılmıştır. Bu etmenlerin kentsel imgeye nasıl bir girdi sağladığı ve imgenin oluşumunda yer alan öğelere ilişkin sınıflandırmalar çözümlenmiştir.

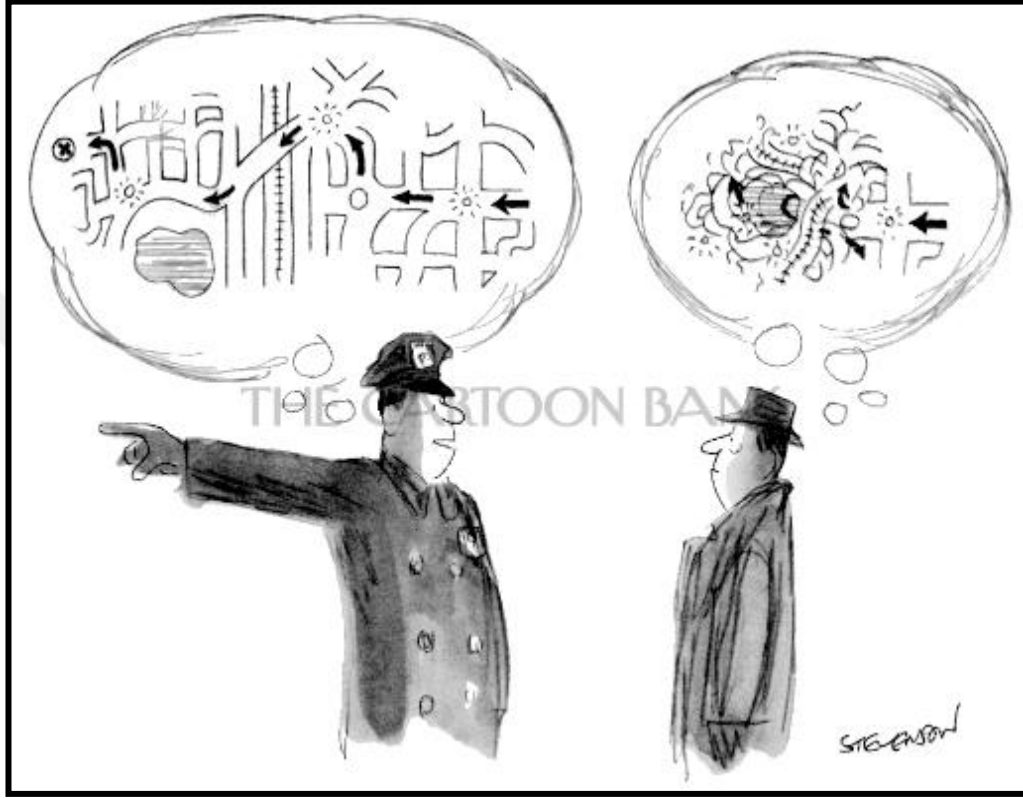
Kentsel yapılı çevreye müdahale ederken bu sınıflandırmalar dikkate alınabilir. Böylece algıyı güçlendiren ve kente ilişkin ortak bir imgenin üretilmesi olanaklı olabilir. Dolayısıyla mekânı biçimlendirirken, kullanıcıların algısı değerlendirilerek, hem imge hem de fiziksel çevre açısından nitelikli olan öğeler korunurken, imge ile fiziksel çevre arasındaki ilişkiler güçlendirilebilir. Bu süreçler de nitelikli kentsel çevrelerin üretilmesiyle sonuçlanabilir. Tüm bu varsayımları desteklemek için öncelikle algının ne olduğu sorgulanmıştır. Algının kentsel mekânda nasıl ele alındığı, Lynch [1960], Appleyard [1973] ve Hershberger [1974] tarafından yapılan çalışmalar incelenerek sunulmuştur. Kent imgesini oluşturan öğelere ilişkin Lynch [1960] ve Nasar [1998] tarafından yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu öğelerin bilişsel haritaların oluşumuna nasıl katkı sağladıkları araştırılmıştır.



Şekil 2.1. Kuramsal Çerçeve

## 2.1. BİLİŞ VE ALGI

Psikologlara göre bütün insan bilişi “bilgi temsili” üzerine kuruludur. Bilginin beyinde diğer şeylerle nasıl ilişkilendiği ve nasıl sembolize edildiği açısından bilişin iki yönü vardır: bilginin zihinde kavramsal olarak temsil edilme tarzı ve beynin bu bilgiyi depolama ve işleme tarzı [Ayçiçeği-Dinn, 2007, s.10].



**Kaynak:** cartoonbank.com James Stevenson (1976) The New Yorker Collection

Bilginin zihinde kavramsal olarak temsili bireylere göre farklılık göstermektedir. Bu durum özellikle karmaşık mekânsal yapılar olarak değerlendirilebilecek kentler için geçerlidir. Stevenson’ın karikatürde çizdiği gibi yol tarifi soran kişiyle yolu tarif eden polis memurunun kavramsal temsillerinin farklı olması kent algılarının da farklı olduğu anlamına gelmektedir.

Algı, duyum yoluyla bilgi edinme süreci ile başlamaktadır. Duyum; görme, duyma, koklama ve dokunma duyularıyla çevrenin sunduğu ipuçlarından yararlanarak ona dair bilgi edinme sürecidir [Porteus, 1996]. Bu süreçte, baskın olarak görme duyusu kullanılmaktadır. Kullanıcının görme duyusunu kullanmasıyla duyum süreci başlamakta ve görme duyusunun ne ölçüde kullandığına bağlı olarak

algı süreci ilerlemektedir. Duyumun kullanıcıya göre farklılık göstermesi olasıdır. Bu nedenle algı da farklı sonuçlar doğurabilmektedir.

Bilişsel psikoloji, algıyı "*duyumsal uyarıların tespitini ve yorumunu doğrudan içeren psikoloji alanı*" olarak tanımlamaktadır [Ayçiçeği-Dinn, 2007]. Fakat algı, bilişin yalnızca bir parçasıdır. Neisser [1967], biliş terimini "*duyusal girdilerin dönüştürüldüğü, azaltıldığı, yeniden gözden geçirildiği, depolandığı ve kullanıldığı bütün süreçler*" olarak tanımlamaktadır. Bu süreçler temelde iki düzeyde gerçekleşmektedir; ilki, dış dünyadaki uyarının tespiti, yani duyumdur. İkincisi ise, duyusal bilginin yorumlanması, yani algıdır [Ayçiçeği-Dinn, 2007, s.86].

Ancak algı ve bilişin tanımı ikisi arasındaki farklılığı ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Her ikisi de bilginin düzenlenmesi ve yorumlanmasıyla sonuçlanan süreçlere referans vermektedir. Bu ikisi arasındaki farkı Levy [1970, s.251] algının, daha doğrudan duyusal referansa sahip olmasıyla açıklamaktadır. Biliş ise algı ve dolayısıyla düşünme, sorun çözme, bilgi ve fikirlerin düzenlenmesini içeren daha genel bir terimdir [Levy, 1970, s.251].

Down ve Stea'ya [1973, s.13] göre ise algı bir uyarının varlığında meydana gelen, uyarının bir veya daha fazla duyuyla anlık olarak kavranmasıyla sonuçlanan süreçtir ve geçici olarak o anlık fiziksel çevre ve davranışla yakından ilintilidir. Biliş ise, mekânsal bağlam içinde ilgi mekânının kısa bir bakışla veya bir kerede kavranmadığı kapsamda olması durumunda oluşmaktadır. O anlık davranış ya da fiziksel çevreyle bağlantılı olması gerekmemektedir [Stea, 1969].

Kısaca algı uyarının o andaki durumuna ilişkin kavramayı içerirken, biliş algıyı da kapsayan daha genel ve anlık olmayan yorumlama sürecidir. Ittelson'a [1973, s.3] göre klasik algı çalışmalarında duyum girdisinin bilinçli deneyimi ana konu iken, çağdaş algı çalışmalarında algı, bilişi içeren bir bilgi işleme sisteminin parçası olarak ele alınmaktadır.

Algı; mekân algısı ve çevre algısı olarak ikiye ayrılır. Mekân algısı, mekânda yayılmış uyarıların algısıyken; çevre algısı, belli bir uyarı odağı olmayan algıdır [Ittelson, 1973, s.12-13]. Algıya ilişkin yazında, algının doğrudan uyarının sunduğu bilgiye dayandığı ve algılayanın geçmiş deneyimleri ve duyuları ile çevreden edindiği bilgiyle oluştuğu konusunda iki farklı yaklaşım vardır.

Bilgi temelli geliştirilen yaklaşım, Gibson [1966] tarafından aşağıdan yukarıya bir kuram olarak öne sürülen doğrudan algı kuramıdır. Bu kurama göre algı uyarının kendisiyle başlamaktadır, çünkü çevremizde algılamak için yeterince bilgi bulunmaktadır. Gibson'a [1966] göre duyum algıdır, algılayan ne görürse onu algılamaktadır, bu aşamada yoruma gerek yoktur. Çevre çok fazla bilgi sunduğu için algılama sürecinde algılayıcı çok az iş yapar. Burada önemli olan uyarandaki bilgidir ve öğrenme veya biliş algılama için gereksizdir [Ayçiçeği-Dinn, 2007, s.126].

Ancak, algı konusunda, algının uyarının sunduğu bilgi kadar algılayanın beklentilerine, deneyimlerine ve arka planına da bağlı olduğu konusunda da farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Deneyselcilik, algının yalnızca deneyimlenen duyularla oluştuğunu; Gestalt Kuramı, bütünün parçaların algılanmasıyla oluşturulduğunu; akılcılık ve doğuştancılık, algının doğuştan gelen duyularla oluştuğunu ve deneyimlerimizle geliştiğini savunurken; etkileşimselcilik, algıda deneyimin rolüne vurgu yapmaktadır [Barlas, 2006, s.22]. Algıya ilişkin bu yaklaşımlar, algının oluşmasında duyumun önemine vurgu yapmakta; algının, algılayanın duyuşal deneyimleri ve çevreden edindiği bilgiyle oluştuğunu kabul etmektedirler [Barlas, 2006, s.22].

Gregory [1970] tarafından yukarıdan aşağı bir kuram olarak öne sürülen yapısal algı kuramı ise tüm bu yaklaşımları kapsayan bir kuram olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurama göre algı süreci gördüklerimizden çıkarım yaparak en iyi tahmini yapmaya çalışmak olarak tanımlanabilmektedir. Gregory'e [1970] göre sahip olduğumuz bilgi ve geçmiş deneyimlerimiz bu süreçte kritik öneme sahiptir. Algı, bunlara bağlı varsayımlar üretmekte ve uyarandan alınan bilgiyle birleştirerek yapılandırmaktadır. Yapısal algı kuramı algılayıcının uyarınları seçerek ve bilgisiyle birleştirerek algıyı oluşturduğunu savunmaktadır. Yani "*algı, dünya hakkındaki deneyimlerimizle duyuşal sistemimizin etkileşiminin bir sonucudur*" [Ayçiçeği-Dinn, 2007, s.125].

Ittelson [1960] çevreyi; algısal, etkileyici, uyum sağlayıcı, bütünleştirici, araşsal ve ilişkilendirici parçaları olan bir ekolojik sistem olarak tanımlarken, bireyin böyle bir yapı içerisindeki algı sürecini de dört boyutta tanımlanmıştır [Ittelson, 1978: 29]. İlk boyut bilişsel olup, çevreyi anlamlandırmamıza olanak sağlamaktadır. Çevre hakkında düşünmeyi, çevreyi zihinde düzenlemeyi ve çevreyle ilgili bilgi

toplamayı içermektedir. İkinci boyut olan duygusal boyutta duyular işin içine girmekte ve hem çevrenin algısı duyuları, hem de duyular çevrenin algısını etkilemektedir. Üçüncü boyut yorumlayıcıdır, başka bir deyişle, çevreden elde edilen anlam ve çağrışımları kapsamaktadır. Bilgiyi yorumlarken, bellek kıyaslama yapmamızı sağlamaktadır. Son boyut ise değerlendirici boyuttur. Bu boyut tercihleri ve değerleri içermektedir, ayrıca değer yargıları bu boyutta belirlenmektedir. Bu çalışma bilişsel boyuta odaklanarak, çevreyi nasıl anlamlandırdığımız sorusuna ve bu yöntemlerin tasarım ve planlama çalışmalarında kullanılabilirliğine vurgu yapmaktadır.

Carmona [2003, s.88] ise çevresel algıdaki farklılıklara değinerek, bu durumun yaş, cinsiyet, ırk, yaşam tarzı, o çevrede ne kadar zaman geçirildiği gibi etmenlerin yanında bireyin içinde yaşadığı fiziksel, sosyal ve kültürel çevreye bağlı olduğunu söyler.

Sonuç olarak; Ittelson, algı meselesinin, temelde algılayıcı ile ilişkili olduğunu; Carmona ise, algıdaki farklılıkların kişilerin içinde buldukları bağlama bağlı olarak değiştiğini vurgularken, çevresel algı için temel kuramsal çerçevenin, yapısal algı kuramı olduğunu belirtmektedirler. Yapısal algı kuramı, sadece çevresel algı değil, bu çevresel algının özel bir odağını oluşturan mekân algısı için de yüksek açıklayıcı kapasiteye sahiptir.

Çevre algısına ilişkin yazından yola çıkılarak mekân algısı ele alındığında kentsel yapılı çevredeki tüm kalıcı ve geçici varlıklar uyaran olarak değerlendirilebilmektedir. Kentsel yapılı çevre uyarıcı birçok öğeye sahip olmasına rağmen kullanıcı bu öğeleri algıladığı ölçüde tanımlamaktadır. Bu uyarıların nasıl tespit edildiğinden çok nasıl algılandığı bu çalışma için önem arz etmektedir. Bu konu kentsel tasarım alanının önemli ancak yeteri kadar tartışılmamış bir konudur.

## 2.2. KENTSEL ALGI

Kentsel mekân deneyimlendiği ölçüde algılanmaktadır. Her bir kullanıcı kendi kültürel ve sosyal arka planına göre çevresini yorumlamakta ve kendi algısını bu yoruma dayanarak oluşturmaktadır. Kentsel algı çevreye dair bilginin toplanmasını (data), düzenlenmesini (enformasyon) ve bu bilginin yorumlanmasını ve anlamlı hale getirilmesini (bilgi) içermektedir [Carmona, 2003]. Çevreden bilgi

edinme ve bu bilgiyi yorumlama süreçleri arasında bir ayrım vardır. Duyum, bilgi toplama süreci; algı ise edinilen bu bilginin bireyin kendi arka planına göre yorumlaması, anlamlandırması sürecidir [Carmona, 2003]. Bu ikisi, arasında bir ayrım yapılmadan eş zamanlı ilerleyen süreçlerdir. Kullanıcı sürekli çevreye dair bir şeyler keşfetmekte ve her yeni bilgiyi yorumlamakta ve anlamlandırmaktadır.

Lynch [1960] bu süreci üç bileşen üzerinden ele alır; kimlik, yapı ve anlam. Kimlik bir nesnenin tanımlanmasını, ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini sağlamaktadır. Bir nesnenin varlığı ve kendine özgülüğü onun kimliğini oluşturmaktadır. Bir sokağı ele alırsak varlığı ve tekilliği onun kimliğidir. Yapı ise nesnenin fiziksel niteliğidir. Gözlemciyle ve diğer nesnelere arasında uzamsal bir ilişki vardır. Sokak örneğinde sokağın niteliği yani yaya veya araç sokağı olması veya dokusu yapısını oluşturmaktadır. Anlam ise gözlemcinin ona yüklediği işlevsel durumudur. Gözlemci nesneye duygusal ya da uygulama açısından bir anlam yüklemektedir. Sokak, gözlemci için bir yerden bir yere gitmesini sağlayan bir iz veya mekânsal konumu itibariyle yön bulmasını sağlayan bir nokta olabilmektedir. Kimlik ve yapı nesnenin formuna bağlı olup, gözlemcinin duyularıyla tanımladığı bileşenlerdir. Anlam ise çeşitlilik gösterebilmektedir. Sokak örneğinde olduğu gibi bir referans noktası ya da bir erişim izi olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bileşenler gözlemcinin çevresel imgesini oluşturmaktadır. Kimlik ve yapı gözlemcilerde ortak bir algı yaratırken, anlam gözlemcinin imgesini yaratmaktadır. Bu nedenle farklılaşmış anlamlar farklılaşmış imgeler üretmektedir. Farklı gözlemciler aynı fiziksel gerçekliği oldukça farklı imgeleme olasılığına sahiptirler [Lynch, 1960, s.8].

Appleyard [1973] ise kent algısına dair tipoloji geliştirmiştir ve buna göre eylemsel, duyarlı ve çıkarımsal olmak üzere üç farklı algı olduğunu savunmaktadır. Kullanıcıların amacına yönelik çevreyi gözlemlemesi sonucu algıladığı öğeler eylemsel bir role sahiptir. Kavşaklar ve kavşak noktalarındaki yapılar bu öğelere örnektir. Ayrıca belli bir eylemin gerçekleştirildiği herhangi bir zemin döşemesi veya sokak mobilyasının da algıda eylemsel bir rolü vardır. Örneğin, genel olarak yayalar için ayrılan kaldırıma ait döşeme bir başka mekânda bir kullanıcı tarafından görüldüğünde, o kullanıcı o zeminin üzerinde yürünebileceğini algılamaktadır. Eylemsel algı kullanıcının mekâna yönelik bir tür tanıdıklık geliştirmesini

sağlamaktadır. Duyarlı algı ise kullanıcılara referans olarak mekânda kendilerini konumlandırmalarını sağlamaktadır. Kentsel yapıyı çevrede kullanıcı diğer öğelerden farklı, terk edilmiş, ayrık veya tekil (biricik) yapılara karşı duyarlıdır. Tabelalar, reklam panoları, akaryakıt istasyonları ya da su ögesi gibi öğeler, kullanıcıların eylemsel algılarının üzerinde duyarlı bir algı tipi yaratırlar. Son olarak algı çıkarımsaldır. Kullanıcılar geçmiş deneyimlerine bağlı olarak doğup büyüdüğü mekânlarda ürettikleri kendilerine ait bir sınıflandırma veya kodlama sistemine sahiptirler. Dolayısıyla karşılaştıkları her yeni mekânda bu kodları kullanarak çıkarım yaparlar [Appleyard, 1973, s.97]. Appleyard'ın [1973] bu çözümlerinden yola çıkarak bu çalışmada da fiziksel çevrenin nitelikleri ve algıya etkileri ile ilgili olan eylemsel algı ve duyarlı algı üzerine incelemeler yapılmıştır.

Hershberger [1974] ise anlamı temsili ve duyarlı olarak sınıflandırmaktadır. Temsili anlam mekânın tanınmasını ve biçiminin algısını içermektedir. Duyarlı anlam ise tanınan mekâna ilişkin değerlendirme, yorum ve karar ile ilgilidir. Temsili anlamın kapsamında sunan ve çağrıştıran iki alt anlam bulunmaktadır. Sokak örneğinde sokağın fiziksel durumu veya niteliği sunumsal anlamıyken, sokak gözlemciye bir geçişi veya bir yönü ima edebilmektedir. Duyarlı anlam ise etkileyici, değerlendirici ve tanımlayıcı olmak üzere üç alt anlam içermektedir. Gözlemcinin sokağa ilişkin beğeni durumu sokağın etkileyici anlamının sonucudur. Burada sokağın biçimi, kullanımı veya işlevi önemlidir. Gözlemcinin sokağa ilişkin yaptığı yorum ise sokağın değerlendirici anlamını ifade etmektedir. Gözlemcinin duyguları sokağa ilişkin yorumunu etkiler. Tanımlayıcı anlam ise gözlemcinin amacı ve sokağa ilişkin algısı sonucunda sergileyeceği davranışa karar vermesini sağlamaktadır. Böylece gözlemci sokağa ilişkin bir imge yaratmış olmaktadır.

Kent algısına dair geliştirilen bu yaklaşımlar göstermektedir ki, insan algısı ne kadar esnek olursa olsun deneyimden çok dışsal fiziksel formun imgenin oluşumunda rolü vardır. Appleyard'ın [1973] tanımladığı eylemsel algı, Lynch'in [1960] tanımladığı yapı ve Hershberger'in [1974] sözünü ettiği sunumsal anlam; fiziksel niteliğe dayalı olup, kullanıcının bu fiziksel niteliğe tanıdık olma derecesiyle doğru orantılı olarak algıyı kolaylaştırmaktadır. Duyarlı algı, kimlik ve çağrıştıran anlam kavramları ise kullanıcının referans almasını sağlayan fiziksel özelliklere karşılık gelmektedir. Appleyard [1973, s.110] duyarlı algı ile Lynch'in imgelenebilir



olarak tanımladığı kullanıcıların dikkatini cezbeden öğelerin algılandığını belirtmektedir. Işıklandırma renklendirme gibi odaklanmayı sağlayan veya dikkati dağıtan düzenlemeler, tekillik veya aynılık gibi fiziksel çevreyi ayırtırmayı kolaylaştıran veya zorlaştıran düzenlemeler bunlara örnektir.

Deneyimlere dayalı olarak çeşitlilik gösteren Appleyard'ın [1973] çıkarımsal algı tanımı, Lynch'in [1960] anlam kavramı ve Hershberger'in [1974] duyarlı anlam tanımı ise fiziksel çevrenin niteliklerinden çok gözlemcinin amaçlarına, beklentilerine, geçmiş deneyimlerine ve arka planına bağlıdır. Sonuç olarak kentsel imgenin oluşumunda hem bireyin algısı hem de dışsal fiziksel form karşılıklı olarak ilişki içerisinde yer alırken, dışsal fiziksel formun etkisi daha baskındır. Çevresini algılayan ve tanıyan gözlemci kendi kentsel imgesine yeni duyuşsal etkileri de önceki öğelerle bağlantılı bir şekilde eklemeyerek kent içerisinde kolayca hareket edebilmektedir [Lynch, 1960]. Kentsel imgenin somut bir ifadesi de bilişsel haritalardır. Bu anlamda bilişsel haritalar ve bu haritaların üretimine katkı sağlayan kentsel öğeler bu çalışma açısından önemlidir.

### 2.3. KENTSEL İMGE

İmge sözcüğü, benzerlik anlamına gelen Latince "imag" kökünden gelmektedir. Sözlük anlamında ise "zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey", "genel görünüş, izlenim", "duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri" olarak tanımlanmıştır [TDK, 2015].

Kentsel imge ise bireyin kentsel çevreyi zihninde genellediği bir resimdir [Lynch, 1960, s.4]. Daha açıklayıcı bir tanım olarak Pocock ve Hudson [1978, s.3] çevresel imgeyi, bireyin çevreye ilişkin bilgisini, yorumunu ve tercihlerini özetleyen öğrenilen ve kalıcı zihinsel kavramsallaştırmalar olarak tanımlamaktadır. Lynch'e [1960] göre imgenin işlevi yön bulmaktır. Aynı zamanda gözlemcinin bilgilerini bağdaştırabileceği ve harekete geçebileceği bir referans çerçevesi olarak da işlev görmektedir.

İmgenin kâğıda aktarılmış hali olan *bilişsel harita* terimini ise ilk olarak Tolman [1948] fareler üzerinde yaptığı çalışmalarda etki-tepki modeline bir seçenek olarak farelerin bilişsel süreçlerini tanımlamak üzere kullanmıştır. Sonraki dönemlerde çevresel psikoloji ve kent çalışmaları alanlarında bireylerin mekânla olan

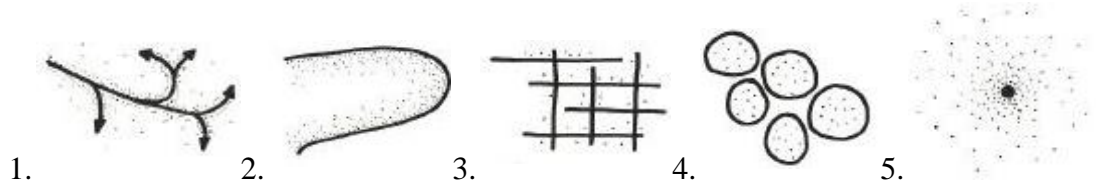
ilişkilerini açıklamak için de bilişsel haritalardan yararlanılmıştır [Patricios, 1976]. Downs and Stea [1973, s.9] bilişsel harita oluşturma sürecini bireyin günlük mekânsal çevresinde bilindik yerlerle ilgili elde ettiği bilgiyi kodlaması, depolaması, hatırlaması ve yeniden kodlamasını içeren psikolojik dönüşüm serileri olarak tanımlamaktadır.

Bilişsel haritalar bireylerin çevreyle etkileşim süreçlerinin son aşamasını oluşturmaktadır. Çevreye ilişkin veri duyum yoluyla alınmakta, algılanarak enfomasyona dönüştürülmekte ve son olarak da bilişsel süreçlerle bilgi elde edilmektedir. Bu aşamaların belli bir sırayla gerçekleştiğinden çok birbirleriyle etkileşim içerisinde bir süreç olarak ilerlediği söylenebilmektedir.

Bilişsel haritalar yerine yazında farklı terimler kullanılmaktadır. Kelly [1955] kişisel yapılandırmalar olarak, Boulding [1956] imge olarak, Lee [1964] ve Neisser [1977] şema olarak, Golledge ve Zannaras [1973] bilişsel yapılar olarak, Howard vd. [1973] bilişsel haritalar olarak, Gould and White [1974] zihinsel haritalar olarak adlandırmıştır. Boulding'in [1956] tanımladığı imge Anselm Strauss'un [1961] "Images of The American City" kitabında belirttiği gibi ilişkiyel veya Kevin Lynch'in [1960] "The Image of the City" kitabında söz ettiği gibi görsel olabilmektedir [Lang, 1987].

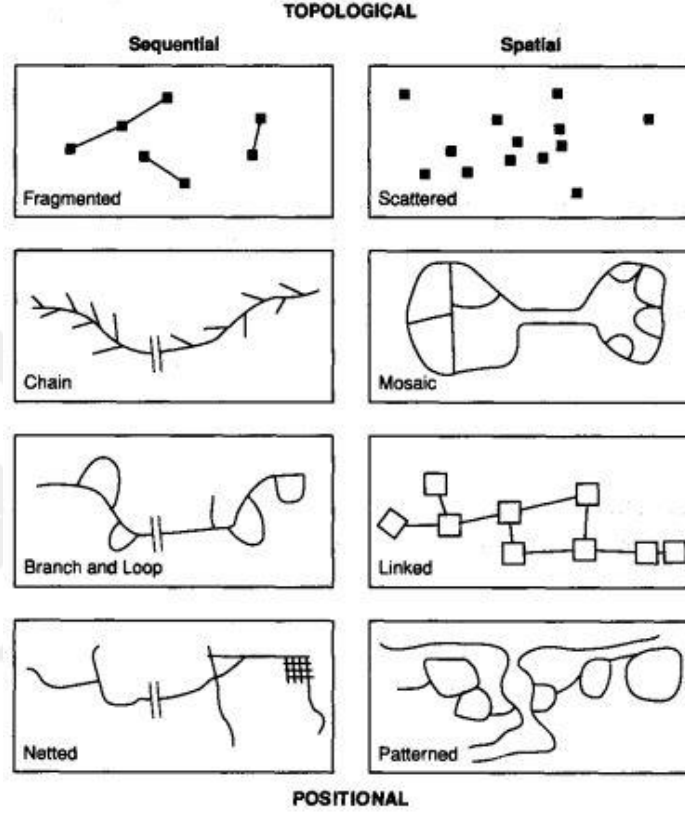
Lynch [1960] yaptığı çalışmalar sonucunda imgenin farklı şekillerde gelişim gösterdiğini ortaya koymuş ve bunları beş kategoride toplamıştır [Şekil 2.2].

1. Bir çıkış noktasından başlayıp tanıdık rotalarda ilerledikçe belirlenen imge,
2. Alan sınırları çizilerek içi doldurulan imge,
3. Tekrarlayan bir dokuyu çizerek başlayıp ayrıntıların eklendiği imge,
4. Bölgeler çizilerek bölgelerin ilişkilerine ve içyapılarına göre şekillenen imge,
5. Bir çekirdekten başlanıp bu ögeye bağlı olarak ilişkilendirilen imge.



Şekil 2.2. İmge Haritası Tipleri [Lynch, 1960, s. 96-97]

Appleyard [1970] ise imge haritalarını, haritalar oluşturulurken kullanılan öğelere göre iki boyutta sınıflandırmıştır. Bunlar; dizisel öğeler, yani sokaklar veya caddeler ve uzamsal öğeler, yani yapılar, işaret öğeleri veya bölgelerdir. Her bir öge türü temel alınarak 4 (dört) alt grup tanımlanmıştır [Şekil 2.3].



Şekil 2.3. İmge Haritası Tipleri [Appleyard, 1970, s.104]

Dizisel öğeleri kullanarak oluşturulan imge parçalı, zincirleme, dallanan ya da ağ biçiminde olabilirken, uzamsal öğeler kullanılarak oluşturulan imgeler dağınık, mozaik, bağlantılı ya da örüntülü olabilmektedir.

İmgenin üretilmesi sürecinde bireyin odaklandığı öğeler haritanın nasıl oluştuğunu etkilemektedir. Lynch [1960] ve Appleyard [1970] farklı şekillerde adlandırsalar da ortaya çıkan imgeler temelde öğelerin birbirleriyle ilişkilendirilerek çizildiği veya noktasal olarak belirtildiği haritalar şeklinde ortaya çıkmıştır [Çizelge 2.1].

**Çizelge 2.1. Kentsel İmgeye İlişkin Geliştirilen Tipolojilerin Karşılaştırılması**

	<b>Lynch [1960]</b>	<b>Appleyard [1970]</b>
<b>Öğelerin Birbirleriyle İlişkilendirildiği İmge</b>	Bir çıkış noktasından başlayıp tamdık rotalarda ilerledikçe belirlenen imge	Zincirleme
		Dallanan
		Ağ biçiminde
	Alan sınırları çizilerek içi doldurulan imge	Mozaik
	Tekrarlayan bir dokuyu çizerek başlayıp ayrıntıların eklendiği imge	Örüntülü
Bölgeler çizilerek bölgelerin ilişkilerine ve içyapılarına göre şekillenen imge	Bağlantılı	
<b>Öğelerin Noktasal Olarak Belirtildiği İmge</b>	Bir çekirdekten başlanıp bu ögeye bağlı olarak ilişkilendirilen imge	Parçalı
		Dağınık

İmgenin oluşum sürecinde kent mekânının fiziksel niteliği önemli etkiye sahiptir. Dolayısıyla imgelenebilir ve okunaklı çevre nitelikli kentsel imge üretilmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca beğenilirlik de mekânın kullanımını arttırarak imgenin güçlenmesini sağlamaktadır.

### 2.3.1. Okunaklılık

Okunaklılık kentsel çevrenin parçalarıyla beraber tutarlı bir doku içinde düzenlenebilmesi ve tanımlanabilmesidir. Okunaklı çevreler duygusal tatmin, kavramsal düzenleme, iletişim çerçevesi ve günlük deneyimlere getireceği yoğunluk gibi olumlu değerler sunmaktadır [Lynch, 1960]. Okunabilir bir kent;

1. Bireyin bilgiyi yorumlamasına yardımcı olur ve eylemine rehberlik eder,
2. Bireye duygusal güvenlik sağlar,
3. Deneyimin derinliğini ve yoğunluğunu yükseltir ve
4. Ürettiği semboller ve ortak anılarla bireyin yaşamında sosyal bir rol oynar

[Lynch, 1960].

Okunaklılıkla beraber belirsizlik de bir değere sahiptir. Her ikisi de kentte aynı anda var olabilmektedir. Bu durum kullanıcıya gerçekliği sorgulama olanağı ve kendisinin doldurabileceği boşluklar sunmaktadır.

### 2.3.2. İmgelenebilirlik

İmgelenebilirlik ise herhangi bir gözlemcide güçlü bir imge yaratma olasılığı taşıyan fiziksel objenin niteliğidir [Lynch, 1960]. Bu nitelik görme duyusuyla beraber diğer duyulara da yoğun bir biçimde ipucu sunduğu ölçüde çevresel imge canlı bir biçimde tanımlanabilmektedir. İmgenin sağlam yapılandırılmasını sağlayan şeyler biçim, renk veya düzenlemedir [Lynch, 1960].

İmgeyi geliştirmek, gözlemci ile gözlenen arasında çift yönlü bir süreç olduğu için imgeyi sembolik araçlarla, algılayanın eğitilmesiyle ya da çevrenin yeniden düzenlenmesiyle güçlendirmek mümkündür. Ancak kent mekânı çok değişkenli bir yapıya sahiptir. Fiziksel niteliğin yanında günün ya da yılın farklı zamanları da farklı algısal etkiler yaratabilmektedir. Yakınlık veya uzaklık, kullanım durumu, işlevsel özellik gibi etmenler de kentin parçalarının algılanmasında etkili olmaktadır. İyi bir fiziksel görünümün yanı sıra tanımsız kalmış bir alan da kentsel imgeyi destekleyebilmektedir.

### 2.3.3. Beğenilirlik

Kentsel mekânın görsel nitelikleri imge üzerinde belli bir etkiye sahiptir. Nasar [1998, s.2] “Değerlendirici Kent İmgesi” çalışmasında kent manzarasının beğenilirliği üzerine odaklanarak bireylerin kent imgesinin beğenilerine bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu kapsamda beğenilirlik; kentsel çevrenin, onu deneyimleyen kişi ya da gruplar arasında güçlü ve olumlu değerlendirici tepki çağrıştırma olasılığıdır [Nasar, 1998, s.3]. Ancak kentin görünüşü estetik bir objeden çok, onu deneyimleyen grup tarafından değerlendirilen bir kent görünüşü olarak ele alınmaktadır. Lynch [1960] araştırmaları sonucunda kentlerde görsel olarak beğenilen ya da beğenilmeyen öğelerin de imgelerde yer aldığını göstermiştir. Kullanıcıların geniş görünümünün verdiği hazzı sıklıkla dile getirdiklerini ve iyi düzenlenmiş bir kent manzarasının kentten zevk almanın başlıca etmenlerinden biri olduğunu belirtmiştir [Lynch, 1960, s.47]. Ayrıca hafriyat alanları, terk edilmiş boş alanlar gibi şekilsiz alanlar da hoş gitmese de kullanıcıların dikkatini çekmektedir.

Lynch [1960] üç Amerikan kenti üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda imgenin oluşumuna temel oluşturan beş kentsel öğeyi ortaya koymuştur. Bunlar bireylerin kent imgesini yaratırken ortak olarak kullandığı kent öğeleridir.

## 2.4. İMGESEL KENT ÖĞELERİ

Literatürde kent öğeleri farklı zaman dilimlerinde farklı ölçeklerde değerlendirilmiştir. Geçmişten bu yana kenti tanımlamak için kullanılan, kenti anlamlandıran kent öğelerini ele alan Lynch [1960], somut verilere ve kamuoyu araştırmalarına dayanarak kentsel imge oluşumunu destekleyen beş adet kent ögesi ortaya koymuştur. Bunlar; iz (path), sınır (edge), bölge (district), düğüm (node) ve işaret (landmark) öğeleridir [Lynch, 1960]. Lynch; kent öğelerini, kentte yaşayan insanlarla ürettiği bilişsel haritalardan elde etmiştir.

Bulgulara göre bu öğeler belli noktalarda farklı gözlemcilerin kent imgesinde farklı tanımlanmıştır, fakat kenti belli bir ölçeğe göre ele aldıklarında öğeler arasında tutarlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır [Lynch, 1960].

Bu öğeler doğrusal, noktasal, bölgesel veya içsel, dışsal referanslar olarak tanımlanabilmektedir [Pocock ve Hudson, 1978]. İzler ve kenarlar doğrusal, işaret öğeleri noktasal, bölgeler bölgesel, düğüm noktaları ise doğrusal, noktasal ve bölgesel referanslardır. Yollar ve bölgeler hem içsel hem de dışsal referans olabilmektedirler. Düğümler ise yalnızca içsel, kenar ve işaret öğeleri ise yalnızca dışsal referanslar olarak kullanılmaktadırlar. Kentsel öğelerin imgelerde yer ederken nasıl referanslar olarak kullanılabileceği Çizelge 2.2’de özetlenmiştir.

**Çizelge 2.2. Referans Olma Biçimlerine Göre Kent Öğeleri**

	<b>İçsel</b>	<b>Dışsal</b>
<b>Doğrusal</b>	İz Ögesi, Düğüm Noktası	Kenar Ögesi, İz Ögesi
<b>Noktasal</b>	Düğüm Noktası	İşaret Ögesi
<b>Bölgesel</b>	Bölge, Düğüm Noktası	Bölge

Bütün öğeler birbirleriyle ilişki içerisinde işlemektedirler. Bu bağlam içerisinde kimi zaman bir iz, kenar işlevi görebildiği gibi bir bölge de düğüm olarak nitelendirilebilmektedir.

Değerlendirici bir bakış açısıyla Lynch’in tanımladığı öğeleri ele alan Nasar [1998] Knoxville ve Chattanooga kentlerinde yaptığı araştırmalardan bireylerin beğenilerinin de kent imgelerine katkıda bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar beğenilerine ilişkin benzer sebepler sunmuşlardır ve Nasar [1998] bu sebepleri beş grupta toplamıştır. Bunlar; doğallık (naturalness), bakım

(upkeep/civilities), açıklık (openness), tarihi değer (historical significances) ve düzen (order) öğeleridir. Doğallık bitkilendirme, su ögesi veya dağ-tepe oluşumlarını içermektedir. Manzara sunan öğeler kullanıcılar tarafından beğenilmektedir. Bakım çevrenin temizliğini ifade etmektedir. Yeni, temiz ve bakımlı çevreler kullanıcıların hoşuna gitmektedir. Açıklık bakı noktası olarak ifade edilmektedir. Kullanıcılar kalabalık, karmaşa ve dar sokaklar yerine açık alanların varlığından ve sunduğu manzaradan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Nasar'a [1998] göre, tarihsel görünüşü veya ilişkilerinden dolayı tarihi değere sahip alanlar da kullanıcıların algısında olumlu etki bırakmaktadır. Düzen ise mekânın görsel olarak düzenli ve uyumlu olmasına karşılık gelmektedir. Uyumlu öğeler bir arada bulunarak düzeni sağlarken uyumsuz ve çok çeşitli öğeler düzeni azaltmaktadır [Nasar, 1998, s.62].

Nasar [1998] tüm bu öğeleri açıklarken içinde bulunulan bağlama dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin bitkilendirmenin beğenilmesi demek kırsal alanların kentlerden daha beğenilebilir mekânlar olduğu anlamına gelmemektedir. Her kentin kendine özgü nitelikleri olduğu gibi kullanıcıların da farklı mekânlarda farklı beğenileri veya değerlendirmeleri olabilmektedir.

Appleyard [1970] ise Ciudad Guayana kentinde yaptığı araştırmalar sonucunda kent öğelerini dizimsel ve uzamsal olarak ele almıştır. Lynch'in [1960] ürettiği kent öğelerinden iz ögesi ve düğüm noktasını dizimsel öge olarak ele alırken, işaret ögesi, bölge ve kenar ögesini uzamsal öge olarak ele almıştır. Dizimsel öğeler bağlantıları ifade ederken, uzamsal öğeler parçaları ifade etmektedir.

Nasar [1998] araştırmalarında beğenilerin imgeye katkısına yoğunluk vermiştir. Appleyard [1970] ise öğelerin imgede nasıl konumlandırıldığına odaklanmıştır. Her ikisi de temelde Lynch'in [1960] ortaya koyduğu kentsel öğeleri kabul etmiştir. Bu kentsel öğeleri ayrıntılı incelemek gerekmektedir.

#### 2.4.1. Kenar / Sınır

Genellikle iki alanı birbirinden ayıran sınırlar yanal referans işlevi gören doğrusal unsurlardır. Güçlü kenarlar sürekli bir forma sahipken, daha zayıf kenarlar geçirgendir. Geçit vermeden devam eden bir bahçe duvarı güçlü bir kenar imgesi yaratırken ağaç dizileri zayıf ve geçirgen bir kenar imgesi oluşturmaktadır. Kenar ögesi için süreklilik ve görünebilirlik önemlidir.

Kenar ögesinin ikinci bir özelliği de ayırıcı olmasının yanında birleştirici de olabilmesidir. Örneğin bir nehir iki bölgeyi birbirinden ayırırken aynı zamanda bu iki bölgenin bir araya geldiği noktadır. Bu özelliğiyle kenarlar bir kesişim noktası olması açısından düğüm ögesi olarak da imgelenebilmektedirler.

Kenar ögelerini yollar da oluşturabilmektedir. Bir ana arter taşıdığı hız kapasitesi nedeniyle kenar ögesi olarak algılanabilmektedir.

Yer kotunda sınırlayıcı olmayan ögeler üst kotlarda kenar ögesi olarak nitelendirilebilmektedir. Lynch [1960] bu ögelerin yön bulmak için kullanılabilirliğine vurgu yapmaktadır. Örneğin, kentin çeperindeki yüksek katlı yapılar, kent merkezinden bir sınırlayıcı öge olarak algılanabilmektedir.

#### 2.4.2. Bölge

İçsel veya dışsal referans olarak kullanılabilen bölgeler, diğer ögelere kıyasla daha büyük kent parçalarıdır ve içlerinde birçok ögeyi bulundurabilme olanağına sahiptirler.

Bölgelerin en önemli özelliği ortak karakteristiklere sahip olmalarıdır. Bunlar, doku, alan, form, ayrıntı, sembol, yapı tipleri, kullanımlar, işlev, kentliler, onarım durumları ve topografya gibi sınırsız çeşitlilikte bileşen olabilmektedir [Lynch, 1960].

Monotonluk yaratan cephe düzenlemeleri bir bölgenin tanımlanmasında kullanılan en temel ipuçlarıdır. Aynı zamanda bu monotonluk ve benzerlikler kent imgesini bulanıklaştırabilmektedir.

Ayrıca sosyal temelli çağrışımlar (gecekondu bölgesi gibi) veya işlevsel çağrışımlar (sanayi bölgesi, kent merkezi gibi) bir bölgenin sınırlarının tanımlanmasında rol oynamaktadır. Ancak bu sınırlar kimi zaman belirli ve kesinken, kimi zaman da yumuşak veya belirsiz olabilmektedirler. Bazı durumlarda ise sınırları çizilemeyen bölgeler tanımlanması olasıdır. Kullanıcı bu tip bir bölgenin içinde olduğunu noktasal referanslarla ifade edebilmektedir. Bu bir işaret ögesi olabileceği gibi, düğüm noktası da olabilmektedir. Sınırları kesin ve belirli olan bölgeler içe kapanık olarak nitelendirilirken, sınırları yumuşak olan bölgeler dışa dönük olarak nitelendirilmektedirler [Lynch, 1960].



### 2.4.3. Düğüm

Düğüm noktaları imgelerde noktasal olarak yer almaktadırlar. Ancak gerçekte büyük meydanlar, genişletilmiş doğrusal alanlar veya merkez bölgesini kapsayan büyük alanlardır [Lynch, 1960].

Bu öge, imgenin ölçeğine göre farklılık göstermektedir. Bölgesel ölçekte bir kentin kendisi düğüm noktası olarak algılanabilirken, mahalle ölçeğinde iki sokağın kesişim noktası olarak imgelenebilmektedir. Düğüm noktalarının temel özelliği belli karakteristiklerin yoğunlaştığı bölgeler olmasıdır. Formu ya da görselliği ikinci plandadır. Yine de formun imgeye katkısı göz ardı edilememektedir.

Kavşaklar ya da kırılma noktaları kullanıcıların algısında doğrudan düğüm noktası olarak yer etme kapasitesine sahiptir. Lynch [1960] bunun sebebini kavşakların yön belirleme ve karar verme noktaları olmasından dolayı kullanıcılar üzerinde yarattığı baskıyla açıklamaktadır.

Kavşakların yanı sıra metro istasyonları, duraklar, tren istasyonları ve hatta havalimanları teoride düğüm noktası olarak tanımlanabilmektedir. Her bir sokağın kesişimi de düğüm noktasına referans vermektedir, fakat kentsel imgenin bu kadar çok düğüm noktasını içermesi mümkün değildir [Lynch, 1960].

Bölgeler gibi düğüm noktaları da içe dönük veya dışa dönük olabilmektedir. İçe dönükse, kullanıcı yalnızca üzerinde veya çevresinde olduğunu belirtebilirken, yönünü belirlemede zorlanmaktadır. Dışa dönükse, yönleri açıklanabilmektedir.

Düğüm noktası içinde barındırdığı işaret öğeleriyle imgedeki yerini güçlendirmektedir. Lynch [1960], Venedik'teki San Marco Meydanı'nı böyle güçlü bir imgeye sahip düğüm noktasına örnek vermektedir.

### 2.4.4. İşaret Ögesi

Dışsal ve noktasal referanslar olarak algılanan işaret öğeleri çeşitli ölçeklerde olabilmektedir. Kentsel çevreyi tanıma derecesi arttıkça, işaret öğeleri imgede birincil olarak yer almaktadır. İşaret ögesinin en temel özelliği bulunduğu çevrede farklı fiziksel niteliğe sahip olması veya biricik olmasıdır. Lynch'e [1960] göre formun belirginliği, artalanla oluşturduğu zıtlık, öne çıkan uzamsal konumu işaret ögesinin kolay tanımlanabilir olmasını sağlamaktadır.

Bir ögenin pek çok noktadan görülebilir olması veya çevresiyle tezat oluşturması uzamsal önemi açısından işaret ögesi olarak belirlenmesini sağlamaktadır. Yön duygusu yaratması, tarihsel birikimi, barındırdığı bir işaret levhası veya anlam işaret ögesinin değerini arttırmaktadır.

#### 2.4.5. İz Ögesi

Kenti tanıma derecesine göre imgede ağırlıklı yer alan ögeler değişiklik göstermektedir. Kenti çok az tanıyan kullanıcıların imgesinde büyük bölgeler ve genelleştirilmiş bölgeler yoğunlukta daha iyi tanıyan kullanıcıların imgesinde iz ögesi ve diğer ögelerle kurduğu ilişkiler baskındır. Kenti en iyi tanıyan kullanıcılar ise çoğunlukla işaret ögelerini kullanarak imgelerini şekillendirmektedirler [Lynch, 1960, s.54].

İz ögesinin uzamsal nitelikleri algılanmasında önemli yer tutmaktadır. Sokakların dar veya geniş olması, özel cephe nitelikleri, sokak döşemeleri iz ögesinin uzamsal niteliklerini oluşturmaktadır. Bu niteliklerin süreklilik gösterdiği durumlarda kentin bütüncül imgesi de desteklenmektedir. Sokak isimleri de bu süreçte olumlu rol oynamaktadır. Kent merkezine gittiği bilinen bir cadde üzerinde bulunmak, merkeze uzaklığı önemsenmeden kullanıcıya özel bir zevk verebilmektedir [Lynch, 1960, s.58-59].

Belli bir yön duygusu yaratması açısından iz ögesi imgede belirginleşebilmektedir. İz ögesi üzerinde süreklilik gösteren özelliklerin belli noktalarda farklılaşması bu durumu güçlendirmektedir. Ayrıca yolların başlangıç ve bitiş noktalarının tanımlanabilir olması imgesini güçlendirmektedir. Bu noktalarda diğer kent ögelerinin yer alması da imgeyi destekleyici bir unsurdur. İz ögesi, aynı zamanda bir kenar ögesi olarak da algılanabilmektedir. Böyle bir algı o ögenin önemini arttırmaktadır [Lynch, 1960, s.60-61].

İz ögesinin algılanabilirliğini kolaylaştıran diğer etmenler paralel olma veya kesişim açılarının diklik derecesidir. Yol üzerinde hareket halindeyken hissedilmeyen kavisler kullanıcının imgesinde yer almamaktadır. Dolayısıyla bu durum kentin bütüncül algısında yanılgıya yol açmaktadır. Birbirine paralel yollar veya kesişim noktasında dikkate değer ögelerin varlığı iz ögesinin imgede doğru konumlandırılmasını sağlamaktadır [Lynch, 1960, s.64].

Lynch [1960, s.68] iz öğelerini farklılaştıran etmenleri iz öğesinin göreceli genişliği, blokların mesafesi, yapıların ön cepheleri, adlandırmalar, iki iz öğesinin birbiriyle olan ilişkisi ve işlevsel önemi olarak sıralamaktadır. Tüm bu farklılaşmalar form ve karakter bakımından düzenli bir doku oluşmasını sağlamaktadır.

İz öğesi bir sonraki bölümde daha detaylı ele alınacağı için burada yalnızca imgeye girdi sağlayan temel özelliklerinden söz edilmiştir. “İz Öğesi ve Kentsel İmge Açısından Önemi” başlıklı bölümde, iz öğesini oluşturan veya tanımlayan fiziksel öğelerin neler olduğu sorgulanmıştır. Ayrıca iz öğesi diğer öğelerle kurduğu ilişkiler açısından imgeye katkı sağlamaktadır. Bu katkının daha verimli olması açısından bireylerin algısında ortak olarak yer tutan fiziksel nitelikler ortaya çıkarılmıştır.

### 3. İZ ÖGESİ VE KENTSEL İMGE AÇISINDAN ÖNEMİ

Lynch'in [1960] "*path*" olarak tanımladığı kent ögesi kuramsal yazında "*sokak, yol, cadde*" şeklinde çevrilerek kullanılmaktadır. Ancak bu kent ögesi bu tezde "*iz*" olarak yorumlanmış ve "iz ögesi" şeklinde kullanılmıştır. İz ögesi denildiğinde sokak, yol, cadde, bulvar gibi ulaşımı sağlayan bütün kavramlar kapsamaktadır. Ancak iz ile bu kavramlar arasındaki fark, iz ögesinin bireyler tarafından belli nitelikleri sebebiyle imgelenebilir olmasıdır.

*"Bir şehri düşündüğünüzde aklınıza gelen nedir? Sokakları. Eğer bir şehrin sokakları ilginç görünüyorsa, şehir de ilginç görünür; eğer sıkıcı görünüyorsa, şehir de sıkıcı görünür"* [Jacobs, 1971, s.29].

Jacobs'ın [1971] şehirlerin kimliğini yansıttığını söylediği sokaklar, Kostof'un tanımıyla bireylerin ve kamunun çıkarlarının sürekli olarak çatıştığı bir sahnedir [Kostof, 1992, s.191]. Rykwert'in kurumsallaşmış insan hareketi tanımına Kostof kurumsallaşmış insan ilişkisi tanımını eklemiştir [Kostof, 1992, s.189]. Carmona ve arkadaşları [2003, s.141] ise sokağı hareket hissi veren dinamik mekânlar olarak tanımlamaktadır.

Sokak sözcüğü Latince döşemek anlamına gelen "*stener*" kökünden gelmektedir [Rykwert, 1982, s.106]. İlk sokak örneğine M.Ö. 6. yüzyılda Khirokitia kentinde rastlanmıştır. Bu sokak tepenin iki tarafındaki evler arasındaki ulaşımı sağlamak için üretilmiştir ve kireçtaşıyla döşenmiştir [Kostof, 1992, s.190].

Sitte [1996] "*City Planning According to Artistic Principles*" adlı kitabında ideal bir sokağın birimlerle çevrelenmiş tamamıyla kapalı bir forma sahip olması gerektiğini söylemektedir. Böylece bireyin izlenimini daha çok çevreledikçe, daha kusursuz bir tablo ortaya çıkmaktadır [Sitte, 1996, s.199]. Krier [1978] ise, sokakları kamusal alanın yeniden inşa edildiği mekânlar olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda yapı tipolojisi ve kentsel morfoloji arasındaki diyalektik ilişkiyi ve bu ilişki içerisinde kamu binaları ve özel kullanımlara ayrılan yapıların sokakla ilişkisini vurgulamak gerekmektedir [Krier, 1978, s.58]. Dolayısıyla sokaklar kent formunun birer parçası olarak kentteki yapıların konumlanışına göre şekillenmektedirler.

Ortaçağ kentlerinde kent formu temelde ızgara, radyal ve kusurlu ızgara olmak üzere üç farklı dokudadır. Kusurlu ızgara kent formunun oluşturduğu

sokakların iki temel özelliği kapalılık hissi yaratması ve zayıf eklemlenme biçimidir [Morris, 1972, s.18].

Rönesans kentlerinde ise mekân üçe ayrılır. Bunlar trafik mekânı, konut mekânı ve yaya mekânıdır. Trafik mekânını yayalar ve at arabaları kullanmaktadır. Konut alanlarında ise yerel trafik ve yaya dinlenme alanları bulunmaktadır [Crawford, 2005].

Barok planlama anlayışı düz uzun sokaklar ve dik kesişimlerle güçlü ve düzgün sanatsal etki yaratmaktadır [Sitte, 1996, s.224]. Bu uzun ve düz sokaklar cadde olarak adlandırılır ve temelde ulaşımı sağlamaktadırlar. Ayrıca hareket yönünü de belirtmektedirler. Diyagonal sokaklar da bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Sanayileşme ve seri üretimle beraber kentler de başkalaşım geçirmiş ve buna yanıt olarak modernizm ortaya çıkmıştır. Modern planlama anlayışına göre sokaklar sürekliliği olan bir perspektif sunmalıdırlar. Modernizmin sokak tanımı, düzenli, biçimli kapalı forma sahip yapıların arasında kalan alanlar şeklindedir [Crawford, 2005]. Sanayileşmeyle birlikte özel araçların baskın olması modernist yaklaşıma da yansımıştır. Le Corbusier'nin "*hızlı kent başarılı kenttir*" yaklaşımı 20. yüzyılın kent dokularını şekillendirmiştir. Le Corbusier'ye göre geleceğin kentlerinde sokak kullanılmayan bir kavramdır ve onun yerine geçebilecek bir şeyler yaratılmalıdır [Kostof, 1992, s.235]. Sitte önceden sokakların ve meydanların belli bir etkiye sahip olduğunu belirtirken, modern kentlerde sokakları yapı adaları dışında kalan artık alanlar olarak tanımlamaktadır [Sitte, 1996, s.224]. Düz sokaklar ve dik açılar ise duyarsız planlama anlayışının elemanlarıdır. Ancak barok döneminde de düz sokaklar ve dik açılar kullanılmasına rağmen güçlü ve sanatsal bir etki yaratılabiliştir. Sitte'ye [1996] göre sürekli düz olarak ilerleyen bir bulvar en güzel çevreye de sahip olsa doğal değildir, düzensiz dokuya uyum sağlayamaz, etkisi azalmaktadır ve bir noktaya ulaşmak isteyenleri zihinsel olarak yormakta ve sıkılmaktadır. Fakat modern planlamanın ürettiği daha kısa sokaklar da cephelerin yarattığı kusurlu kapalılıktan dolayı yersiz bir etkiye sahiptir. Sürekli ilerleyen geniş sokaklar açıldığında geride ayrılmış bloklardan başka bir şey kalmadığı için bütünlük bir etkiye erişilememektedir [Sitte, 1996, s.224].

Bahçe kentler ise 19. yüzyılın yoksulluğuna bir tepki ve modernizmin çözemediği sorunlara çözüm getirebilecek bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır

[Crawford, 2005]. Geniş ve anıtsal sokakların yerine temiz hava, güneş ışığı gibi doğanın sunduğu olanaklardan yararlanabileceğimiz organik bir doku üretilmesi gerektiğini savunmuştur.

Sokağın formunun ve işlevlerinin zaman içindeki değişimine baktığımızda değişim noktasının sanayi devrimi olduğu açıktır. Seri üretim sonucu motorlu taşıt kullanımının artmasıyla sokaklara farklı anlamlar yüklenerek, işlevleri farklılaştırılmıştır. Çoğunlukla yaya mekânı olan sokaklar, yaya ve araç mekânına ve bazı noktalarda da yalnızca araç mekânı olan caddelere ya da otoyollara dönüşmüştür.

Bu noktada teze ilişkin alan çalışmasının yapıldığı Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'na değinmek gerekmektedir. Bu iz ögesi ise bir cadde veya sokak olarak değil bulvar olarak adlandırılmaktadır. Bulvarlar ise kent ve kır arasında ayrımı sağlayan kale surları üzerindeki gezinti yolu olarak 16. yüzyılda ortaya çıkmıştır [Kostof, 1991, s.249]. Ardından yıkılan surlar ve boş kalan alanlar geniş yükseltilmiş promenatlar olarak kullanılmıştır. 18. yüzyılda ise kentin çeperlerinde bulunan bu rekreasyonel alanlar, üzerinde dükkânların, restoranların bulunduğu bulvarlara dönüşmüştür [Kostof, 1991, s.249]. Bu tanımıyla Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerinde bulunan dükkânlar ve restoranlarla kısmen bulvar tanımını karşılamaktadır.

Paris kentinin geniş bulvarlarının mimarı olan Haussmann bulvarları birkaç aşamalı alanlar olarak tanımlamaktadır: yaya yolu, ağaç sıraları, araç yolu, tramvay hattı, teknik altyapı alanı [Kostof, 1992, s.229]. Bu bulvarların en önemli elemanı ağaçlardır, çünkü ağaçlar diğer kullanımların arasında birer ayırıcı olarak kullanılmaktadırlar. Paris'in park tasarımcısı Adolphe Alphand da bulvarlar boyunca sıralanan ağaçların belli bir amaca hizmet ettiğini söylemektedir. Ayrıca bu bulvarlar hem kendi başına bir bulvar hem de birbirleriyle bağlantılı koridorlar olarak çift yönlü kimliğe sahiptir [Saalman, 1971].

Çalışma alanı bu bakımdan incelendiğinde ağaçların böyle bir ayrışmayı sağladığı söylenememektedir. Ağaçlar çoğunlukla refüj alanında kullanılmıştır. Kaldırım üzerinde ise yalnızca peyzaj elemanı olarak yer almaktadırlar.

İz ögesine örnek olan sokaklar ve bulvarlara ilişkin tanımların ortak noktası ikisinin de binalar tarafından tanımlanmakta olduğudur. Ayrıca kent formunun da sokakların üretilmesinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla iz ögesinin

kentin şekillenmesinde büyük rol oynadığı açıktır. İşlevsel ve fiziksel açıdan ele alınabilecek bu rolün fiziksel özellikleri bu tez çalışmasında ele alınmıştır.

### 3.1. İZ ÖĞESİNİN İMGEYE KATKISI

İz ögesinin kentsel öğeleri birleştirici bir niteliği olmasından dolayı fiziksel niteliklerinin algılanması ve imgeye aktarılması önem taşımaktadır. Cephe tipolojileri, yapı – sokak ilişkileri, açıklıklar veya genişlemeler, darlık veya genişlik gibi fiziksel özellikleri bireylerin kentteki hareketlerini kolaylaştırması, yön duygularını desteklemesi ve kendilerini konumlandırmalarına yardımcı olması açısından imgeye girdi sağlamaktadır.

Bilsel'in [2009, s.44] vurguladığı gibi kentler büyüye de, gelişse ve değişse de “mekâna ilişkin görsel, işitsel, kokusal, tatsal ve dokunsal algılara hitap eden özellikler ve anılar” korunmalıdır. Lynch [1960, s.106] ise iz ögesini eşsiz kılan özelliklerin “yol kenarında özel bir kullanım veya faaliyet yoğunlaşması, karakteristik bir uzamsal özellik, özel bir zemin veya cephe dokusu, özel bir ışıklandırma sistemi, eşsiz bir koku veya ses kümesi, tipik bir ayrıntı veya bitkilendirme şekli” olabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla var olan bu özelliklerin korunması kentsel yapılı çevrenin imgesini güçlendirecektir.

Ayrıca Rudofsky [1964] geçmişte sokakların adlarını içinde buldukları topografik bir oluşumdan aldıklarını belirtmektedir. Örneğin bir şehirden, bir tepeden veya bir denizden referansla adlandırıldıklarını ve bu sayede kullanıcıları yönlendirdiklerini ve köklerini korumalarını sağladıklarını ifade etmektedir. Roma'daki Nomantana Sokağı'nı örnek vererek – Via Nomentana – adını binlerce yıl öncesinde orada bulunan Nomentum kentinden aldığını ve günümüzde de başkentin ana çıkışlarından biri olduğunu vurgulamaktadır [Rudofsky, 1964, s.153]. İzler adlandırılırken içinde bulunduğu topografik oluşum veya geçmişe dayanan bir referans kullanılması imgede daha güçlü yer almalarını sağlayabilmektedir.

Bir mekâna ilişkin imgenin zihinde üretilmesinde veya yeniden üretilmesinde fiziksel, sosyal, ekonomik, güncel, vb. birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörlerden fiziksel olanlar mekâna yapılan müdahaleler sonucunda imgede yer almaktadır. Mekâna ilişkin alınan kararlar sonucunda iz ögesinin özgün olmasını sağlayan ve imgede daha güçlü veya daha zayıf simgelenen fiziksel özellikler; onu

şekillendiren yapılar [Sitte, 1996, Moughtin, 2003], ortaya çıkardığı görsellik [Gibberd, 1970, Cullen, 1986], barındırdığı trafik hacmi, bitkilendirme öğeleri, genişliği, eğimi [Appleyard, 1981], üzerindeki işlevsel çeşitlilik, barındırdığı tarihsellik ve yoğunluğudur [Jacobs, 1961].

Kent parçalarını ilişkilendiren ve imgede onları bir araya getiren bir öge olmasından dolayı iz ögesinin imgeye katkısı diğer öğelere oranla daha fazladır. Bu nedenle iz ögesinin tanımını yapmak gerekmektedir.

### 3.2. İZ ÖĞESİNİN TANIMI

İzler dolaşımı sağlayan kentsel öğelerdir, bir noktadan bir noktaya hareketi sağlamaktadırlar [White, 2007]. Kent içerisinde hareket ederken bireylerin kullandığı mekânlardır.

Norberg-Schulz [1972, s.21] iz ögesini bireyin yaşadığı mekândan çıkışıyla başlayan ve amacı doğrultusunda kentsel imgesi aracılığıyla gerçekleştirdiği yolculuğun geçtiği bir mekân olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda iz; bireyin amacı doğrultusunda gerçekleştirdiği etkinliğin geçtiği mekândır.

Lynch'e [1960, s.47-56] göre ise, iz öğeleri bir başlangıcı ve sonu olan, üzerindeki öğeler ve düğüm noktalarıyla tanımlanan ve böylece bireyin imgesinde yer alan bir mekânlardır.

Moughtin [2003, s.135] iz ögesini girişi ve çıkışı olan iki yönlü bir mekân olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre iz giriş, kendisi ve çıkış olmak üzere üç temel öğeden oluşmaktadır. Dolayısıyla genel bir tanım yapmak gerekirse tanımlı bir başlangıç ve bitiş noktası olan, üzerindeki öğelerle bireylerin imgesinde yer alan ve dolaşımı sağlayan bir mekândır.

Ancak, Alexander'a [1977] göre geçiş mekânı veya devingen mekânlar olmasının yanında durağan mekânlar da olmalıdır. Bu durağanlığı desteklemek için formunu girintili çıkıntılı, sonunu ise daha dar tasarlayarak ona kapalılık kazandırılabilir. Böylece durağan bir mekân yaratılmış olmaktadır [Alexander, 1977, s.590-591]. Diğer bir deyişle, iz ögesinin fiziksel özellikleri devingen veya durağan bir mekân olma niteliğini ortaya çıkartarak ona imgede yer almasını sağlayan özgünlüğünü kazandırmaktadır.



### 3.3. İZ ÖĞESİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Bir sokağın planlanmasında etkili olan fiziksel faktörler ise Schumacher'e göre kullanıcı yoğunluğu, karışık arazi kullanımı, yaya ve araç etkileşimi, biçim ve bağlamdır [Moughtin, 2003, s.132]. Sokaklar; düz veya kavisli, uzun veya kısa, geniş veya dar olması ve kapalılık ve açıklık hissi vermesi açısından değerlendirildikleri gibi ölçek, oran, karşıtlık, ritim, bağlantılar açısından da değerlendirilebilmektedir [Moughtin, 2003, s.133].

White [2007] iz ögesini; cephe alan yapılar, işlevi – sokak, bekleme/dinlenme alanı, kesişim/kavşak – trafik hacmi, yayalarla araçların mekânı paylaşma şekilleri ve tarihi önemine göre ele almıştır. İyi tasarlanmış bir iz ögesi duygularımızı destekler ve sunduğu görsel çevre güzel, ilginç ve okunaklıdır [White, 2007, s.188].

İz ögesini şekillendiren ve nasıl imgelendiğini etkileyen fiziksel nitelikleri dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Biçim başlığı altında biçimi, genişliği, eğimi, izi tanımlayan yapılar ve nitelikleri; görsellik başlığı altında sunduğu görsellik ve bu görselliğe katkı sağlayan tarihsel niteliği; işlev başlığı altında iz ögesinin işlevi, üzerinde bulunan işlevsel çeşitlilik ve sunduğu bağlantılar; son olarak da yaya-arac etkileşimi başlığı altında taşıdığı trafik, yaya-arac ilişkileri ve yoğunluk ele alınmıştır.

#### 3.3.1. Biçim

Alexander'ın [1977] yapıların arasında kalan alanlar olarak tanımladığı açık alanlar bir açıdan iz ögesini de kapsamaktadır. Günümüzde yapılaşmış kent mekânlarında iz ögesini kimi zaman yapı cepheleri, kimi zaman bahçe duvarları, kimi zaman ise bir açıklık veya genişlik tanımlamaktadır. Kentlerde sokak, meydan ve yapıların cepheleri baskın tasarım öğeleridir [Moughtin, 2003, s.132]. Sokağın niteliğini etkileyen faktörler ise eğimi, genişliği, bitkilendirme, sınırları, sunduğu rahatlık ve sokaktan cephe alan yapı tipolojisidir [Appleyard, 1981, s.33-34]. Ayrıca Lynch [1960, s.107] eğimin imgede çok güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bir iz ögesi üzerinde aşağı veya yukarı doğru ilerlemek kullanıcının zihninde belirgin bir değişim ölçütü yaratmaktadır.

İz ögesinin form ve karakter bakımından düzenli bir doku sunması için Lynch [1960] yapıların ön cephelerinin ve bloklarının mesafesinin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Jacobs [1961, s.196] ise yapı adalarının uzunluğunun geçişlere olanak verecek belli bir kısalıkta olması gerektiğini belirtmektedir.

Jacobs [1993, s.274-275] yapıların konumları ve yüksekliklerinin kullanıcılara koruma sağlayacak şekilde tasarlanması gerektiğinin altını çizmektedir. Burada söz ettiği koruma iklimsel etmenlere karşı olup, güneşli havada gölge, soğuk havada güneş ve sıcak havada serinliktir.

Bir kent elemanı olan ve iz ögesi olarak imgelenebilen merdivenler ise yalnızca inmek ve çıkmak için değil aynı zamanda insanları bir araya getirmek için de ideal mekânlardır. Geçmişteki amfi tiyatrolar ve geniş ve büyük merdivenler insanları bir araya toplayan mekânlardır. Rudofsky [1964, s.165-166] buna örnek olarak Bologna Katedrali'nin önündeki merdivenleri örnek vermiştir. Katedralin önündeki geniş merdivenler kullanıcıları bir araya getiren ve onlara dinlenme, kent manzarasını izleme, sohbet etme ve sosyalleşme gibi olanaklar sağlamaktadır.

### 3.3.2. Görsellik

Sokaklar yapıların bir araya gelerek oluşturduğu bir dizi görsellik sunan bir mekândır. Yapıların bir araya gelmesiyle ön cephelerinde oluşturduğu kamusal alan iz ögesidir ve bir görsellik sunar. Sokak benzer cepheli yapılarla uzun ve geniş ise kapalılık hissi yaratması çok zordur [Gibberd, 1953, s.230]. Jacobs'a [1961, s.196] göre yapıların farklı yaş ve fiziksel durumda olması ve belki de tarihi yapıları da içermesi görsel çeşitlilik sağlamaktadır. İz ögesinin sunduğu manzara ise Cullen'a [1986] göre iz ögesinin biçimiyle oluşturulmaktadır. Bir noktadan sokağa bakıldığında görünen manzara var olan manzaradır, hareket halinde ise var olan manzara sürekli olarak yenilenmektedir. Cullen [1986, s.17-19] bu iki farklı görüntünün sürekli olarak değişmesine seri görünüm adını vermektedir.

İz ögesinin sunduğu bu seri görünümü etkileyen bir diğer durum ise öğelerin kullanıcı tarafından "burada" veya "orada" olarak algılanmasıdır [Cullen, 1986, s.182-183]. Ancak bunu sağlayan öğeler var olduğunda ortaya çıkan manzara imgeye katkı sağlayabilir. Cullen [1986] buna örnek olarak bir sokağı bölen bir arkadı veya

bir meydanın arkasında kalan fakat yüksekliği sayesinde meydandan görülebilen bir kiliseyi örnek vermektedir.

Bitkilendirme de iz ögesinin görselliğini destekleyen öğelerden birisidir. Lynch [1960, s.106] Commonwealth Bulvarı'nın merkezindeki ağaç sıralarıyla tanıdığını belirtmektedir. Bu ağaç dizileri hem iz ögesine süreklilik kazandırmakta, hem de özgün bir görsellik sunmaktadır. Cullen [1986, s.168-174] ise bitkilendirmenin gölge, manzara gibi olanaklar sunmasının yanında, kentsel yapıyı çevrede bir heykel olarak, bir çizgi olarak da yer alabildiklerini veya ürettikleri geometrinin veya hareketin özgünlük kazandırabileceğini belirtmektedir.

### 3.3.3. Yaya-Araç Etkileşimi

Appleyard [1981, s.24-26] San Francisco kentinde kullanıcılarla yaptığı çalışmalar sonucunda sokağı barındırdığı trafik hacmine göre sınıflandırmıştır. Hafif sokak olarak tanımladığı trafik hacminin en düşük olduğu sokaklarda kullanıcıların algısının diğer sokak sınıflandırmalarına göre içerik bakımından en zengin olduğunu belirtmektedir. Yaş gruplarına göre kullanıcıların algıları değişse de, hafif sokaklarda, ön bahçeler, merdivenler, belli park halindeki araçlar, yapıların kendine has özellikleri tüm kullanıcı gruplarının ortak algısında yer alan özelliklerdir. Orta dereceli trafik hacmi taşıyan sokaklar ise kullanıcı algısında belli bir yere giden bir rota olmaktan fazla bir etki yaratmazken, Appleyard'ın [1981, s.26] ağır sokaklar olarak tanımladığı en yoğun trafik hacmini barındıran sokaklar kullanıcıların algısında bir trafik koridoru olarak yer almaktadır. Kısıtlı yaya hareket alanları ve trafik yoğunluğunun olumsuz etkileri bu sokakların yalnızca geçiş mekânı olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Paris bulvarlarında geniş yaya kaldırımlarının ağaçlarla araç trafiğinden ayrıldığı gibi araç trafiği ile yaya trafiğini birbirinden ayırmak gereklidir [Moughtin, 2003, s.132].

Jacobs [1961, s.196] ise bir sokağın yeterli kullanıcı yoğunluğunu barındırmasının, o sokağın belli bir nitelikte olmasını sağladığını belirtmektedir. Ancak bu kullanıcı yoğunluğunun sağlanabilmesi için hem kullanıcıları trafik gibi olumsuz etkenlerden olabildiğince korumak ve kullanıcıları orada tutacak işlevsel çeşitliliği sağlamak gereklidir.

### 3.3.4. İşlev

Jacobs [1961, s.196] sokağın içinde bulunduğu bölgenin işlevsel çeşitliliğinin sokağı canlı tutan durumlardan biri olduğunu belirtmektedir. Farklı işlevler barındırması hem kullanıcıların farklı amaçlar için o bölgedeki sokakları kullanması hem de günün farklı saatlerinde farklı kullanıcılara hizmet vermesi anlamına gelmektedir. Örneğin, kafeler sokakların bir parçasıdır ve özellikle akşam saatlerinde oturma kapasitesini arttırmak için sandalyelerin sokağa ya da meydana taşınması olağanüstüdür [Rudofsky, 1964, s.308].

İzler dar ve doğrusal mekânlardır, yapılar ile tanımlanırlar ve dolaşım ve bazen de diğer etkinlikler için kullanılmaktadırlar. Bu karmaşıklık sağlandığında kullanıcı yoğunluğunu ve etkinliği arttıracak ve destekleyecektir [Rapoport, 2007, s.84]. İz ögesinin kullanımını ve önemini etkileyen bu faktörler; kentin büyüklüğü, güvenlik, iklim – güneş ışığı veya gölge sunması açısından – mesafesi ve yeme-içme, alışveriş, dinlenme gibi sunduğu servislerdir [Rapoport, 2007, s.84].

Eğer ulaşılacak istenen nokta göz açınsadaysa yayalar genellikle doğrudan rotaları veya kısa yolları kullanmaktadırlar [Gehl, 1987, s.139]. Yayalar mevcut iz ögesini kullanmak yerine daha kısa bir yolu tercih edebilmektedirler. Bu durumu etkileyen faktörlere Jacobs [1993, s.274-275] daha ayrıntılı bakarak ağaçları, başlangıç ve bitiş noktalarını, çeşitliliği, ayrıntıyı, erişilebilirliği ve yoğunluğu eklemektedir. Böylece sokak yalnızca bir geçiş mekânı olarak değil, aynı zamanda bekleme/dinlenme noktası veya kesişim/kavşak olarak da işlev görmektedir [White, 2007].

Ayrıca çeşitli işlevler sunmasının yanında belli bir işlevle tanınan sokaklar da imgede güçlü bir etkiye sahiptirler. Lynch [1960, s.106] dar alanlara yerleşmiş yoğun ticaret işlevleriyle tanınan Washington Caddesini böyle bir imgeye örnek vermektedir.

Sonuç olarak, iz ögesinin imge açısından girdi olarak değerlendirilen nitelikleri; biçim, görsellik, yaya - araç etkileşimi ve işlev olmak üzere 4 (dört) başlık altında değerlendirilmiştir. Lynch'in [1960, s.10] belirttiği gibi çevrenin imgesinin güçlü bir şekilde yapılandırılmasını sağlayan şeyler biçim, renk veya düzenlemedir. Ancak, bir mekânın sosyal ilişkiler açısından anlamı, işlevi, tarihiyle ilişkisi ve ismi bile onun imgelenebilirliğini etkilemektedir [Lynch, 1960, s.51].

#### 4. YÖNTEM

Kentsel algı üzerine yapılan çalışmalar kullanıcıların kentsel mekan ile kurdukları görsel ilişkiden hareket etmekte ve farklı mekansal biçimlenişlerin kullanıcılar açısından farklı anlamlarını irdelemektedir. Tasarım çalışmalarında kente ilişkin algının kullanılması ise, kentsel mekânın fiziksel biçimlenişine ilişkin kullanıcı açısından daha tutarlı kararların alınması olasılığını arttırmaktadır.

Kullanıcının kente ilişkin algısını tespit etmek için yapılan çalışmalar iki temel aşama içermektedir. Birinci aşama, algı çalışmasının yapılacağı alanın, çalışmanın kuramsal çerçevesi kapsamında incelenmesidir. Bu incelemenin kentsel mekân, kentsel mekânın öğeleri ve bu öğelerin algısı konusunda deneyimli bir “göz” tarafından yapılması, çalışmaya girdi oluşturacak niteliklerin ortaya çıkartılması için gereklidir. İkincisi ise, ilgili alanda kullanıcılarla anket uygulaması ve/veya derinlemesine sözlü görüşmeler yapmak ve onlara bilişsel bir harita çizdirmektir. Bu aşama, kullanıcının çalışma alanına ilişkin algısı ve bilişini ortaya koyan bir imgenin kâğıda aktarılması işidir. Bu aşamaları Lynch’in [1960], Nasar’ın [1998], Appleyard’ın [1970] çalışmalarında görmek olanaklıdır. Mersin kentinin ana omurgası olan Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerindeki çalışma alanında iki temel aşama (A1 ve A2) uygulanmıştır. Daha kapsamlı olarak söz etmek gerekirse çalışma;

1. Çalışma alanının belirlenmesi (A1),
2. Bu alandaki işlevsel, fiziksel yapıya ve kentsel öğelere ilişkin tespit ve çözümlenmeler yapılması (A1),
3. Çalışma alanının tanımlanmasına ve algılanmasına yönelik değerlendirme anketi yapılması ve bilişsel harita çizdirilmesi (A2),
4. Anket verilerinin SPSS ortamında, harita verilerinin ise CAD ortamında çözümlenmesi (A2),
5. Elde edilen sonuçların değerlendirilmesi (A2),

şeklinde beş alt aşamadan oluşmaktadır.

Görgül çalışmanın en kritik aşamalarından birisi çalışma alanının belirlenmesidir. Çalışma alanı, bir yandan algı ve biliş açısından sağlıklı sonuçları verebilmesi için yapılaşmasını tamamlamış olmalı, öte yandan belirli bir işlevsel ve fiziksel farklılaşmayı bünyesinde barındırabilmelidir. Bunlara ek olarak, alanda

kentsel mekânın algılanma düzeyini arttıran bir etmen olarak kentsel öğelerin çeşitli olması, çalışma alanının belirlenmesi açısından önemlidir.

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerindeki yerleşim dokusu okunaksız olup, bu dokular arasında algılanabilir bir farklılaşma yoktur. Belli noktalarda farklılaşsa da bu farklılığı sağlayan alışveriş merkezleri ve geniş alanlarda konumlanmış kamu kurum alanları olması tanım sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunun en yoğun gözlendiği bölge bulvarın Bahçelievler (Pozcu) semti sınırları içerisinde kalan alanıdır. Kentin bu bölümü yapılaşmasını neredeyse tamamlamıştır. Ayrıca bulvarın bu bölümünde yer alan kamu kurum alanlarının yarattığı sınırlar, işlevlerin yoğunlaştığı odak noktaları, farklı niteliklere sahip bölgeler ve bir çok noktadan görülebilen işaret öğeleri gibi kentsel öğeler açısından çeşitlilik göstermektedir.

Çalışma alanı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nın Mersin Üniversitesi Yenişehir Yerleşkesi ve Tulumba Kavşağı arasında kalan bölümünü irdeleyen Aydın'ın [2013] basılmamış yüksek lisans stüdyo çalışmalarından elde edilen verilere [Ek 1, Ek 2, Ek 3] referans ile belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nın Tulumba Kavşağı'ndan Yenişehir Yerleşkesi'ne kadar olan parçasında yapısal ve kullanıma yönelik tespitler sonucunda alanın en çok kullanılan ve bilinen odak noktalarının Bahçelievler (Pozcu) ve Göçmen bölgelerindeki benzer yerleşim dokusuna sahip, ayrılan bölgede yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, alanda birçok farklı kent ögesinin bir arada bulunması da bu alanın çalışma alanı olarak belirlenmesinde etken olmuştur.

Çalışma alanı Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nın yoğun kullanılan, morfolojik olarak benzer ve yapılaşmasını tamamlamış bölgesidir. Çalışma alanının sınırlarını batıda Barbaros Mahallesi'ndeki geniş alana yayılan kamu alanları, doğuda Gazi Mahallesi'ndeki eğitim alanları, kuzeyde ikinci çevre yolu ve güneyde deniz oluşturmaktadır [Harita 4.1]. Ancak çalışma alanının taşıyıcı iz ögesi konumunda olan GMK Bulvarı 2 (iki) alt bölgeye ayrılmıştır. Bu ayrım alanın işlevsel ve fiziksel yapısına ilişkin yapılan tespitler ve kentsel öğeler ile ilgili çözümlenmeler sonucunda belirlenmiştir [Harita 4.2, Harita 4.3, Harita 4.4].

Harita 4.1'de Bölge 1 (B1) ve Bölge 2 (B2) ile gösterilen alt bölgeler bir sonraki bölümde incelendiği üzere işlevsel ve fiziksel yapıları itibarıyla farklılaştığı

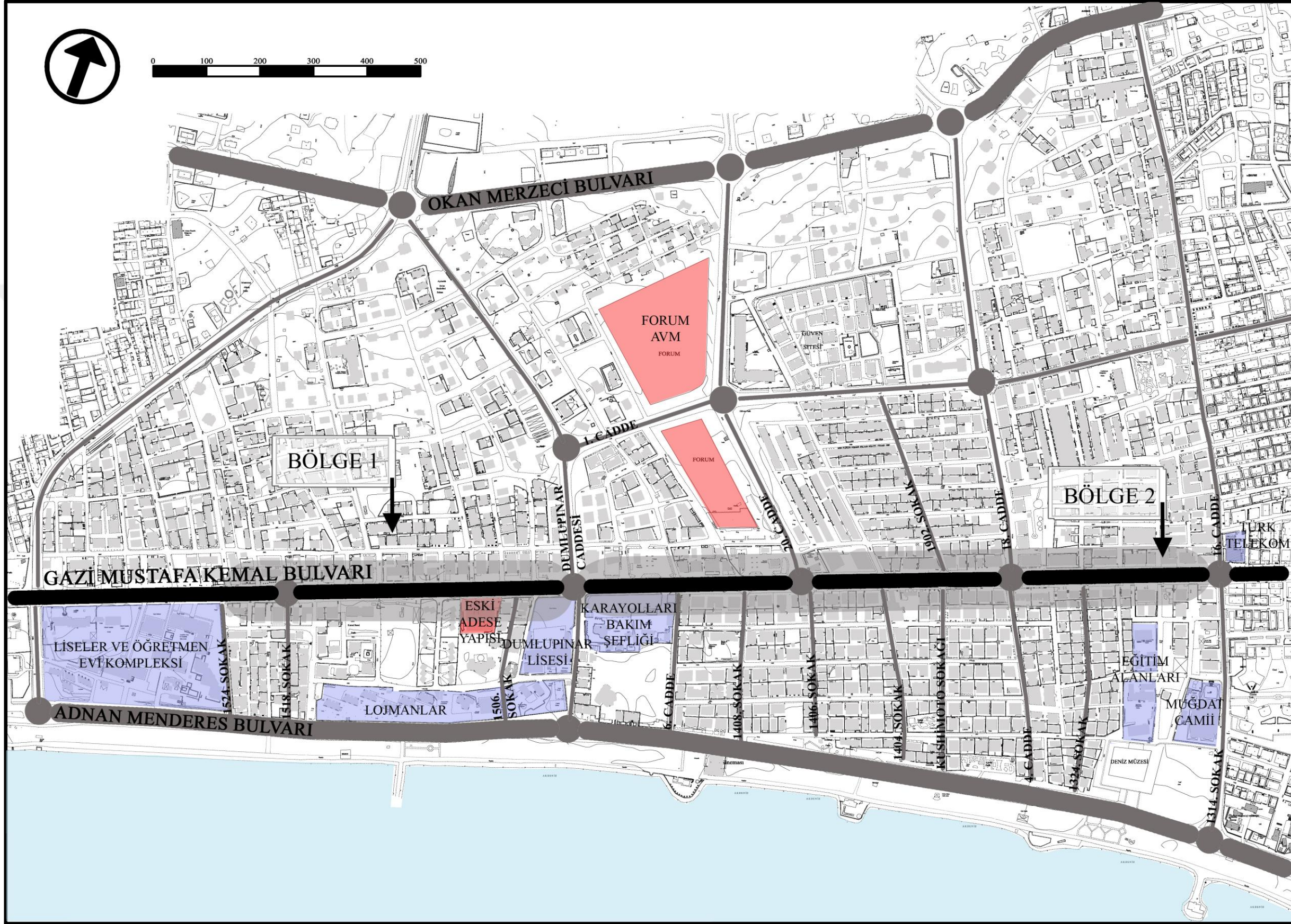
gibi içinde barındırdığı kent öğeleri ve yaya hareketleri açısından da farklı yoğunluklar sergilemektedir.

B1 alanının sınırlarını batıda Eğitim Alanları ve Suphi Öner Öğretmen Evi, doğuda Dumlupınar Caddesi oluşturmaktadır. Bu alt bölgede, kullanıcıların algısında önemli yer tutan ancak 11 Ocak 2013 tarihi itibarı ile kullanılmayan bir alışveriş yapısı (eski Beğendik, eski Adese) yer almaktadır. Bu alt bölgenin genel özellikleri yoğun olarak kamu yapılarını barındırması ve dolayısıyla kamu yapılarının bulvarla ilişkisinin diğer yapılardan farklılık göstermesidir. Kamu alanlarının bahçe duvarları bulvara doğrusal referans verdiği gibi geçirgen olmayan bir sınır ögesi konumdadırlar.

B2 alanı ise GMK Bulvarı'nın, batıda Dumlupınar Caddesi ve doğuda Türk Telekom binası arasında kalan bölümüdür. Bu alt bölgede ise kullanıcıların neredeyse tamamının referans noktası olarak gösterdiği Forum Alışveriş ve Yaşam Merkezi (Forum) bulunmaktadır. Bu yapı doğrudan bulvarın üzerinde bulunması da büyüklüğü ve konumu itibarıyla bulvardan görülebilir bir noktada olduğu için kullanıcıların bulvardaki hareketleri sırasında referans olarak kullanılmaktadır. Bu alanı farklılaştıran özellik ise yoğun olarak ticari faaliyetleri barındırması ve dolayısıyla kullanıcı yoğunluğu açısından da en yoğun bölge olmasıdır. Bölgenin güneydoğusunda yer alan eğitim alanları ve Muğdat Camii de kullanıcıların imgesinde yer alan önemli kentsel öğelerdir.



Harita 4.1. Çalışma Alanı Sınırları





Anket yapmak üzere örneklem sayısını belirlemek için bu alt alanların her birinde sayımlar yapılmıştır. Çalışma alanında örneklem sayısını sağlıklı belirleyebilmek için, hava şartlarının yürümeye elverişli olduğu günlerde saat 08.00 - 22.00 arasında belirtilen bölgelerin tamamında sayımlar yapılmıştır.

**Çizelge 4.1. Saatlere Göre Alandan Geçen Ortalama Kişi Sayısı**

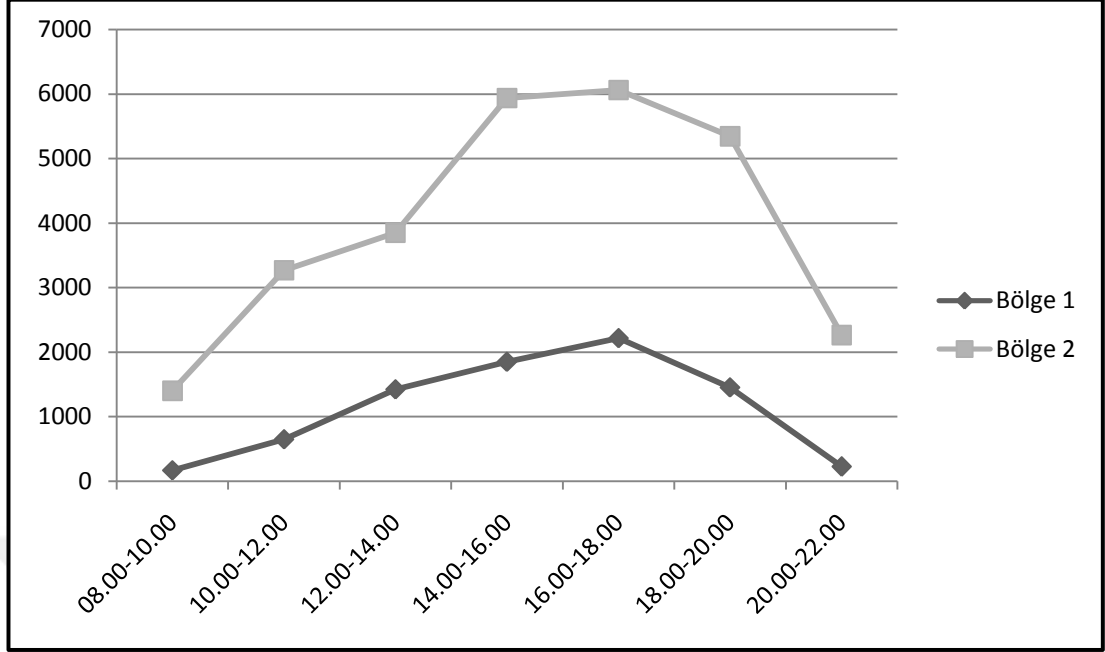
Saat Aralıkları	B1 Bölgesinden Geçen Ortalama Kişi Sayısı	B2 Bölgesinden Geçen Ortalama Kişi Sayısı	Alandan Geçen Ortalama Kişi Sayısı
08.00 - 10.00	168	1.400	1.568
10.00 - 12.00	648	3.268	3.916
12.00 - 14.00	1.424	3.848	5.272
14.00 - 16.00	1.848	5.936	7.784
16.00 - 18.00	2.216	6.060	8.276
18.00 - 20.00	1.452	5.344	6.796
20.00 - 22.00	224	2.264	2.488
Toplam	7.980	28.120	36.100
Evren*	570	2.008	2578
Örneklem**	29	100	129

\* Evreni bir saatlik dilimde alandan geçen ortalama kişi sayısı oluşturmaktadır.

\*\* Örneklem, evrenin %5'i alınarak hesaplanmıştır.

Bu sayımlara göre bir gün içerisinde çalışma alanını 08.00 – 22.00 saatleri arasında kullanan 36.100 kişidir. Bu sayının belirlenmesinde günün 08.00 – 22.00 saatleri arasında ikişer saatlik zaman dilimlerinde 2 (iki) alt bölgede sayım yapılmıştır [Çizelge 4.1]. Sayımların 08.00 – 22.00 saat dilimini kapsamamasının nedeni alanın merkez alan olarak kullanılması ve alandaki işlevlerin büyük çoğunluğunun etkin olduğu bir saat aralığı olmasıdır.

**Grafik 4.1. Alanın Saatlere Göre Yaya Yoğunluğu**



Bu sayım sonucunda alanın en yoğun kullanıldığı saatler 16.00 – 18.00 arasıyken en düşük kullanımın olduğu saatlerin 08.00 – 10.00 arası olduğu ortaya çıkmıştır [Grafik 4.1]. B2 alanının güneyindeki ve kuzeyindeki ticari işlevlerin yoğunluğu ve sunduğu olanakların çeşitliliği sebebiyle, bu alandan geçen kişi sayısının B1 alanına oranla daha fazla olması beklenmektedir. Elde edilen sonuçlar da bu varsayımı doğrulamaktadır. B2 alanındaki yoğunluğun sebeplerinden birincisi, kullanıcıların toplu taşıma araç değişimleri için genelde bu alanı tercih etmeleridir. Özellikle öğle arası olan 12.00 – 14.00 saat aralığı ile iş çıkış saati olan 16.00 – 18.00 saat aralıklarındaki artışlar buna bağlıdır. Bir diğer sebep ise Tedaş, Aksagaz ve Bahçelievler Postanesi gibi kamu kurumlarına erişimin B2 çalışma alanından sağlanmasıdır.

Sayım çalışmasının ardından kentsel dokuda yaşayan kullanıcılara kentsel öğeleri nasıl tanımladıklarına, ne tür referanslarla alanda hareket ettiklerine yönelik belirlenen örnekleme uygun olarak anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasında kullanıcılara kapalı uçlu ve açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Kapalı uçlu sorular Likert ölçeğine göre hazırlanmış olup, *katılıyorum*, *kısmen katılıyorum*, *katılmıyorum* ve *fikrim yok* şeklinde dört dereceli olarak ve *çok sık*, *sık*, *ara sıra*, *çok az* ve *kullanmam* şeklinde beş dereceli olarak sunulmuştur. Likert ölçeğinde hazırlanan sorularda yanıtlayandan karar bildirmesi veya edimlerinin, davranışlarının sıklığını

belirtmesi beklenmektedir [Arslan, 2012]. Açık uçlu sorular ise bireylerin kent algılarına ilişkin veri elde etmeyi amaçlamaktadır. Arslan [2012] bu tip soruların tahmin edilmesi zor yanıtlar beklendiğinde ve kişiden kişiye farklılık gösterme olasılığının olduğu durumlarda kullanıldığını belirtmektedir.

Sorular üç ana başlık altında toplanmıştır. İlk kısımda sorulan sorular kullanıcıların sosyal ve ekonomik durumların ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu sosyal ve ekonomik durumlara bağlı olarak ortaya çıkan gündelik rutinlerinin, kentsel algı üzerinde ayırt edici bir etkisi olup olmadığını anlamaya olanak sağlamaktadır. İkinci kısımda, kullanıcıların alandaki algılarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuş ve bu algıları etkileyen temel etmenlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise, çalışma alanına ilişkin imgelerini bilişsel haritalar halinde kâğıda aktarmaları istenmiştir. İkinci kısımda sorulan algıya ilişkin soruların bir amacı da, üçüncü ve son bölümde kullanıcıların çalışma alanına ilişkin bilişme odaklanmalarına yardımcı olmaktır.

A1 olarak tanımlanan ilk iki çalışma aşaması bir sonraki bölümde sunulacaktır. Bu bölümde öncelikle, çalışma alanının belirlenmesi için alanın tarihsel gelişimine ilişkin bilgiler verilecektir. Bu alandaki işlevsel, fiziksel yapıya ve kentsel öğelere ilişkin tespit ve çözümlenmeler yapılarak da alanın güncel durumu incelenecektir.

Anket sonuçlarının çözümlendiği ve değerlendirildiği A2 olarak tanımlanan aşamada ise GMK Bulvarı örneği üzerinde yapılan anket ve bilişsel harita çizdirilmesi çalışmalarından elde edilen veriler sunularak, kuramsal çerçeve kapsamında değerlendirilecektir. Elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapılarak bölüm sonuçlandırılacaktır.

Sonuç bölümünde ise, kullanıcıların kentsel mekâna yönelik algısına ilişkin bulguların, yapılaşmış alanlardaki planlama ve kentsel tasarım faaliyetleri için güçlü bir bilgi temeli olup olmayacağı sorgulanarak ve bu bilgi temelinden yola çıkarak planlama ve kentsel tasarım alanına ilişkin stratejiler önerilip önerilmeyeceği tartışmaya açılacaktır.

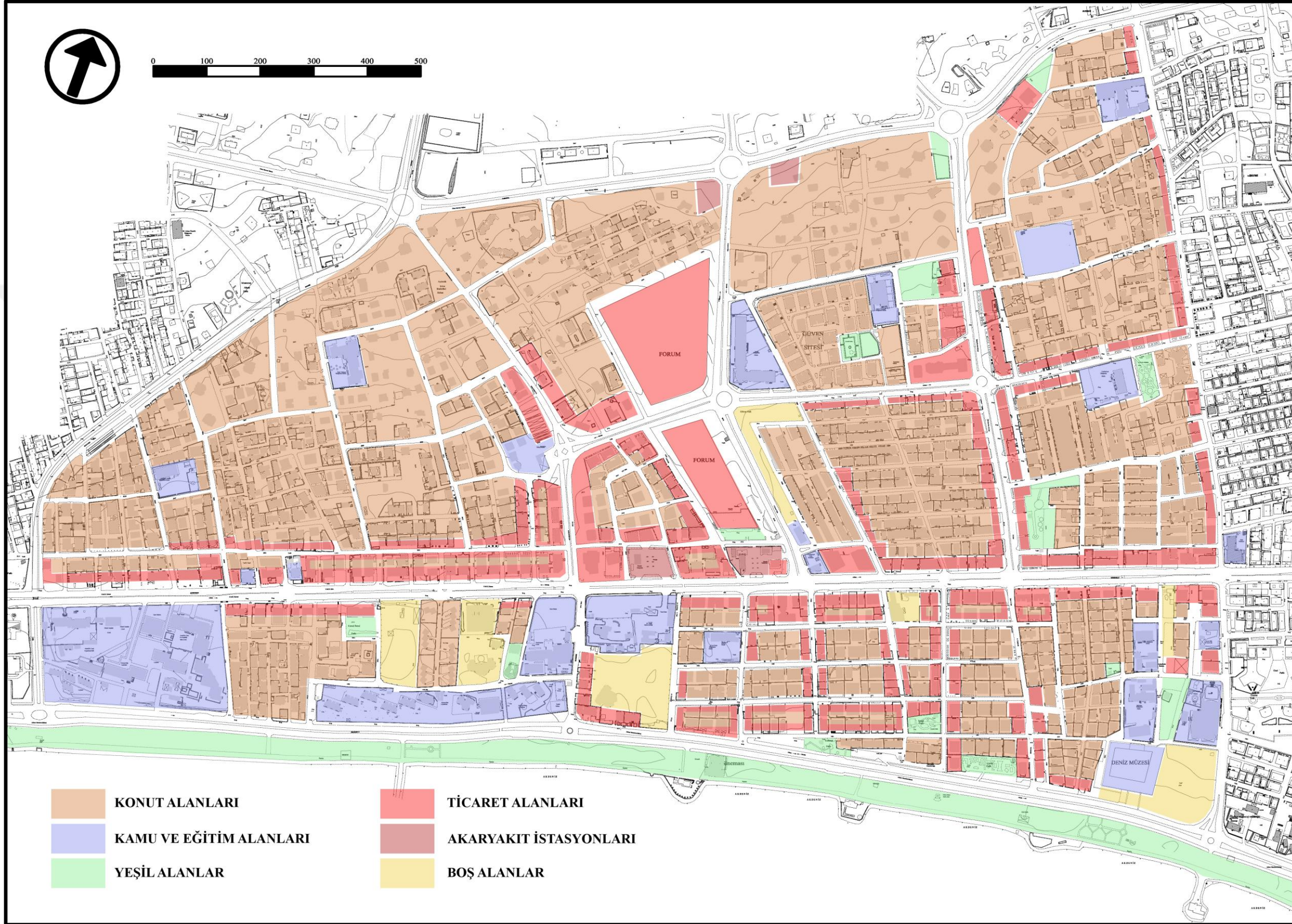


Harita 4.2. Çalışma Alanının Fiziksel Yapısı ve Yapı Yükseklikleri



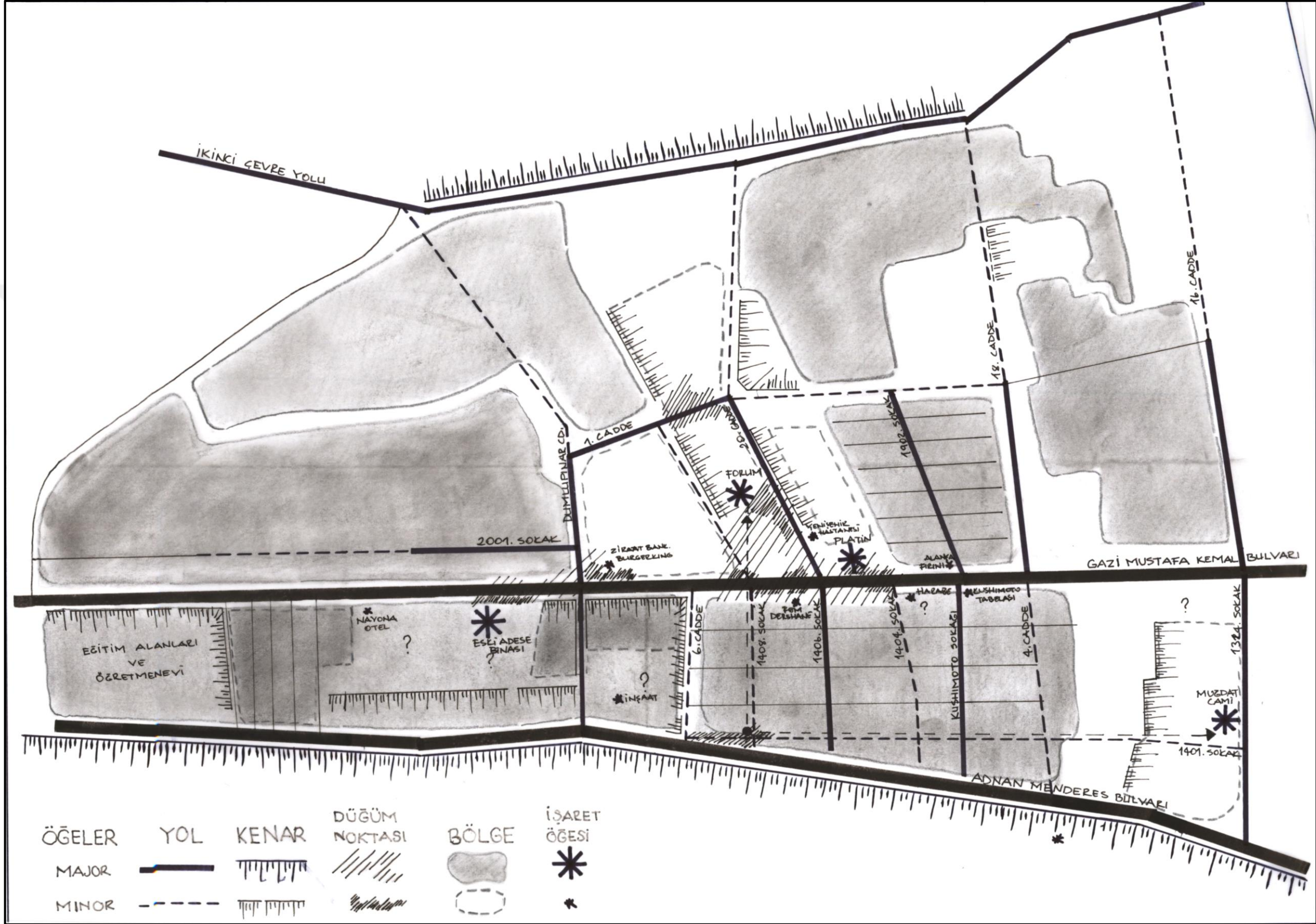


Harita 4.3. Çalışma Alanının Arazi Kullanımı





Harita 4.4. Kent Ögeleri Analizi



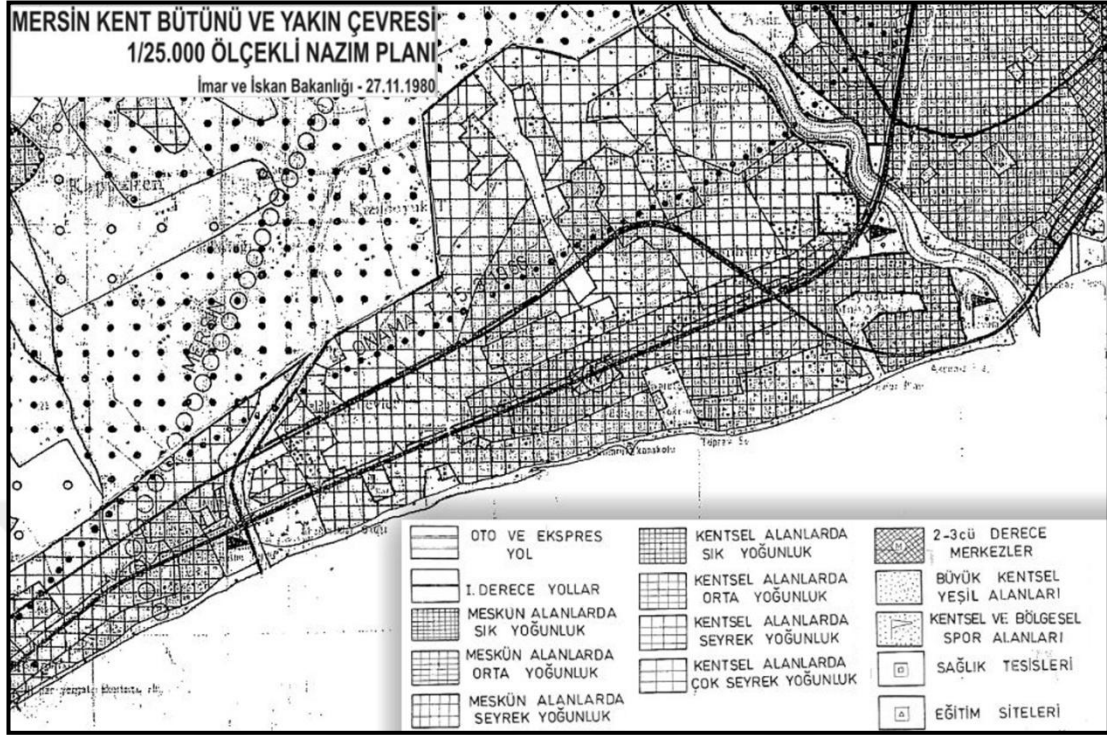






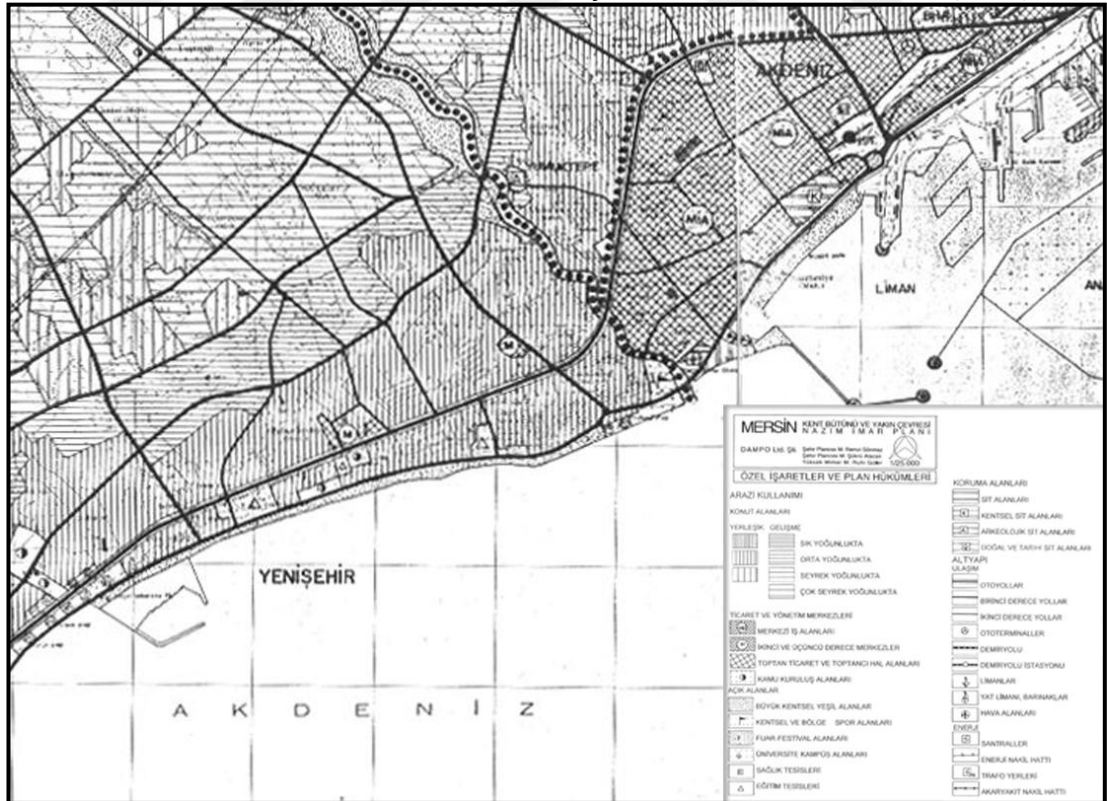


**Harita 5.3. Mersin Kent Bütünü ve Yakın Çevresi 1/25000 Ölçekli Nazım Planı (1980)**



Kaynak: Mersin Büyükşehir Belediyesi Arşivi

**Harita 5.4. Mersin Kent Bütünü ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı (1996)**

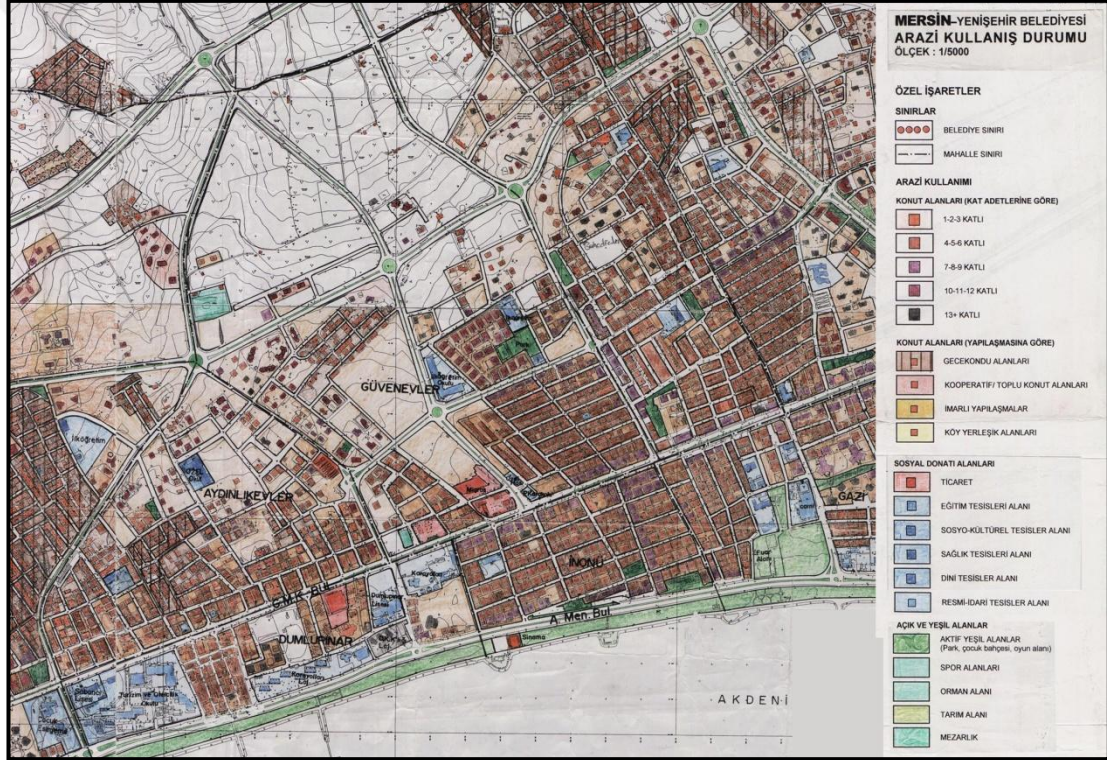


Kaynak: Mersin Büyükşehir Belediyesi Arşivi

Mersin'in 1993 yılında büyükşehir olmasının ardından belediye tarafından yaptırılan ilk plan 1996 yılında onanmıştır. Bu plana göre Bahçelievler alt merkez statüsünü korumakta Gazi Mustafa Kemal Bulvarı da kent içi ana yol olarak toplu taşıma trafiğini üstlenmektedir. GMK Bulvarı'na paralel olarak sahil yolu, ikinci ve üçüncü çevre yolu önerilmiştir [Harita 5.4].

2003 yılında hazırlanan arazi kullanımı paftası incelendiğinde Bahçelievler'in merkez işlevi Migros ve Adese gibi noktasal alışveriş merkezleriyle sınırlı kalmıştır. Yapılaşma ise bulvarın kuzeyinde ve güneyinde neredeyse tamamen gerçekleşmiş ve hatta bulvar üzerindeki parsellerde yapıların kat yükseklikleri 5 kattan 8 kata çıkmıştır [Harita 5.5].

### Harita 5.5. Mersin-Bahçelievler 2003 Yılı Arazi Kullanımı



Kaynak: Mersin Üniversitesi Akdeniz Kent Araştırmaları Merkezi Arşivi

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı "Büyükşehir Belediye Kanunu" ile büyükşehir belediyelerinin sınır ve yetki alanlarının genişletilmesi, 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planlarının yapılması zorunluluğu getirmiştir [Sönmez, 2009]. Mersin Büyükşehir Belediyesi pergel yasasıyla genişleyen sınırlarını kapsayan 1/25000 ölçekli nazım imar planını 2008 yılında onanmıştır.

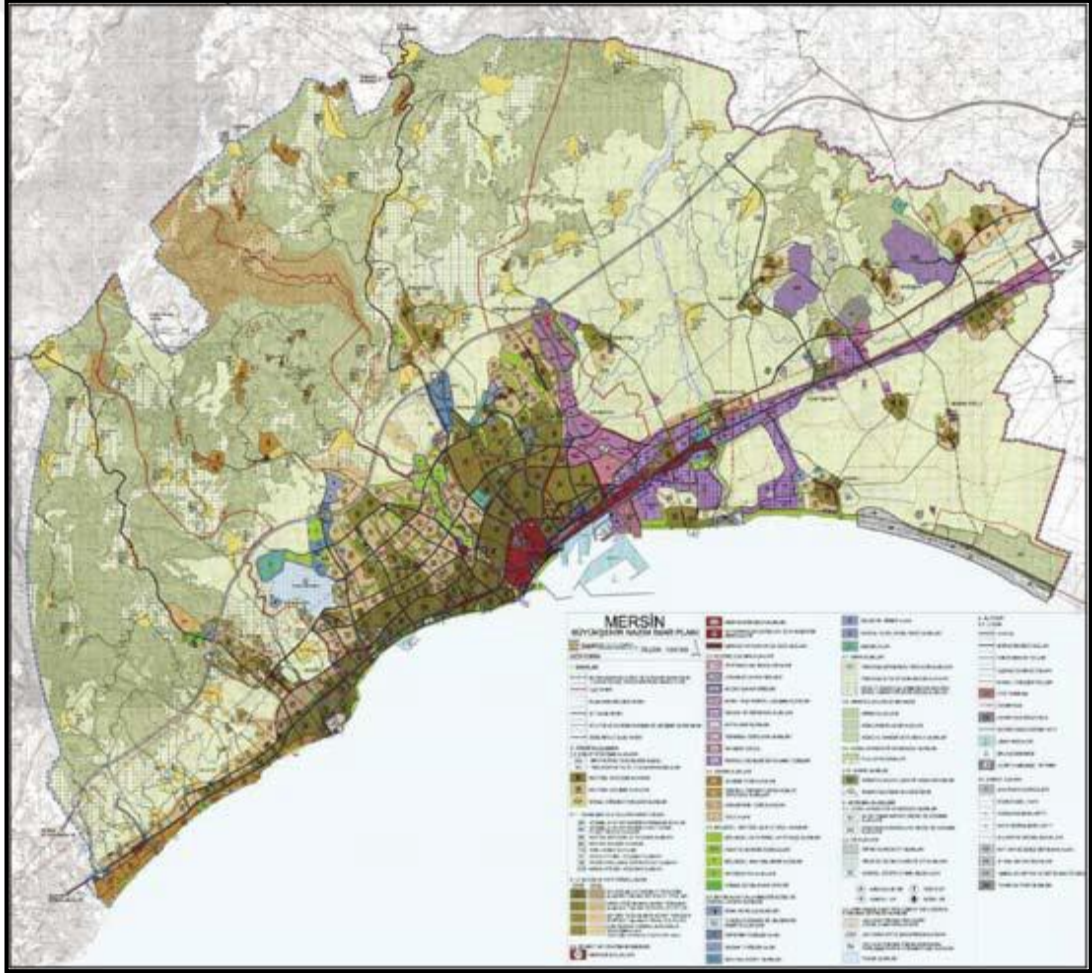
Plan öncesinde merkezi iş alanı ile kentin doğusu arasında bir geçiş yolu olarak kullanılan ve merkezi iş alanlarını kuşatan bir çevre yolu olan Gazi Mustafa



Kemal Bulvarı'nın, planda toplu taşıma trafiğine yönelik kullanılması, sahil yolunun ise özel taşıma trafiğine yönelik kullanılması öngörülmüştür. Böylece kentin ana omurgası olan bir bulvar haline dönüşmesi düşünülmüştür [Mersin Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu, 2008].

Plan raporunda bulvar için bir sığa sorunu bulunmadığı belirtilerek, bu durumun bulvar boyunca araç hızının artmasıyla sonuçlandığı vurgulanmaktadır. Geniş yollar yaya hareketlerini zorlaştırdığı ve taşıtların hızının artması güvenliliği ciddi oranda azalttığına altı çizilmektedir [Mersin Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu, 2008].

**Harita 5.6. Mersin Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı (2008)**



Kaynak: Mersin Büyükşehir Belediyesi Arşivi

2004 - 2008 yılları arasında günlük ticaret ile banka, özel şirket temsilcilikleri, beyaz eşya, oto galerileri ve lüks tüketim mağazalarının yer aldığı bir alt merkez olan Bahçelievler'in GMK Bulvarı üzerinde kalan kısmında yine ticari merkez gelişmesi öngörülmüştür [Mersin Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu, 2008].

2008 Planından bu yana Mersin kentinin hızla gelişmesi ve merkezi iş alanının önemini yitirmeye başlaması ile Bahçelievler (Pozcu) ikinci alt merkez olarak neredeyse gelişmesini tamamlamıştır. Doğrusal olarak öngörülen ticari merkez GMK Bulvarı'nın güneyine de yayılmış ve büyümüştür.

Planlama Türkiye'de ya da işlevsel yapıya müdahale şeklinde olduğundan, alan güncel olarak işlevsel ve fiziksel açıdan incelenmiştir.

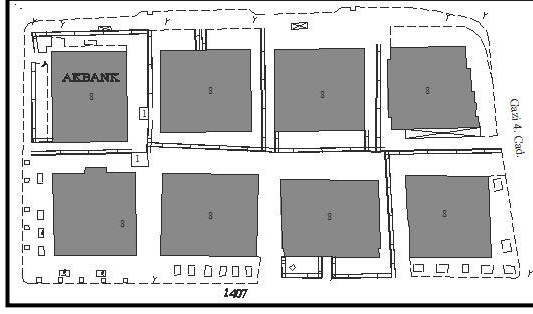
## 5.2. ALANIN MEVCUT DURUMU

Çalışma alanına ilişkin saha çalışmaları sonucunda alanın güncel fiziksel ve işlevsel yapısı ortaya çıkarılmıştır. Ardından alana ilişkin kent ögeleri çözümlemesi yapılmıştır. Fiziksel açıdan alanın dokusunun genelde parselde tek yapı şeklinde yapılaştığı gözlemlenmiştir. Birkaç noktada terk edilmiş alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar alanın görüntüsüne zarar verse de kullanıcıların imgesinde önemli bir yere sahiptir. Bulvardan cephe alan parsellerde B1 çalışma alanında yapılar 5 katlı iken, B2 çalışma alanında 7-8 katlıdır. Bulvardan iç kesimlere doğru ise yapıların genellikle 5 katlı yer yer ise 2 katlı oldukları ve parsellerin sokakla olan ilişkilerinin güçlü olduğu görülmektedir. Alandaki yapıların benzer bir örüntü oluşturmaları belirgin bir bölgeler ayırımına izin vermemektedir. Ancak geniş kamu kurumu ve eğitim alanları görece alanda farklılıklar yaratmaktadır. Alanın kullanıcılarda yarattığı imge, biçimsel özelliklerinin benzerliği sebebiyle, genel olarak sunduğu farklı işlevlerle şekillenmiştir.

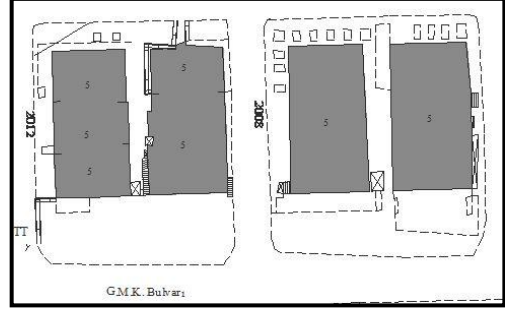
### 5.2.1. Alanın Fiziksel Yapısı

Bir kent veya kent parçasının fiziksel karakterini, temel olarak, yapıların biçimleri ve konumlanışları oluşturur. Conzen'e [1960] göre, kentsel yapılı çevrede, kentsel dokuya ayırt edici niteliğini veren; sokak, parsel ve yapı olmak üzere üç farklı öge bulunmaktadır. Sokaklar yapı adalarını sınırlandıran açık alanlar olarak belli bir örüntüye sahiptirler. Parsellerin bir araya gelmesiyle ise sokaklar ve yapı adaları oluşmaktadır [Conzen, 1960, s.9]. Dolayısıyla fiziksel açıdan çalışma alanının incelenmesi için yapı-parcel-ada ilişkileri çözümlenmiştir. Ayrıca çalışma alanındaki yapı yükseklikleri ile bunların sokaklara ve bölgelere göre dağılımları incelenerek aralarındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin mekâna yansımaları ortaya çıkarılmıştır.

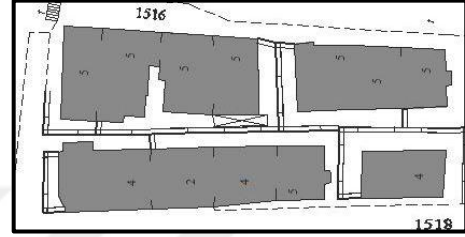
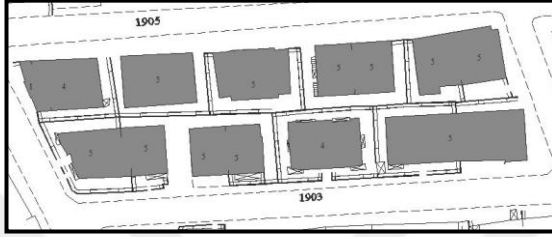
Alanda temelde iki farklı yapı-parcel-sokak ilişkisi vardır. Birincisi yapının doğrudan sokakla bağlantılı olduğu ilişki olup, üç farklı örüntü yaratmaktadır. Bir kısmında, parselin bir bölümü kaldırılarak bütünleşerek yaya mekânına dönüşmüştür (1A). Bir kısmında ise parselin yapı dışında kalan alanı tamamen kamusal bir mekâna eklemlenmiştir (1B). Bir diğer örüntüde ise yapı sokakla doğrudan bağlantılıdır (3).



**1A Tipi Yapı Adası Örneği**

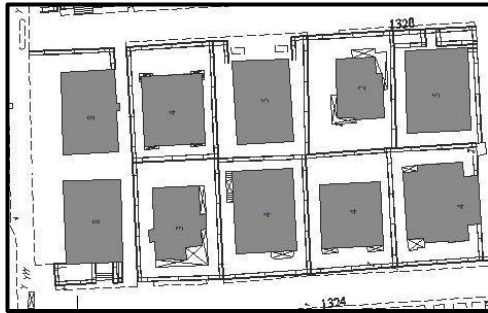


**1B Tipi Yapı Adası Örneği**

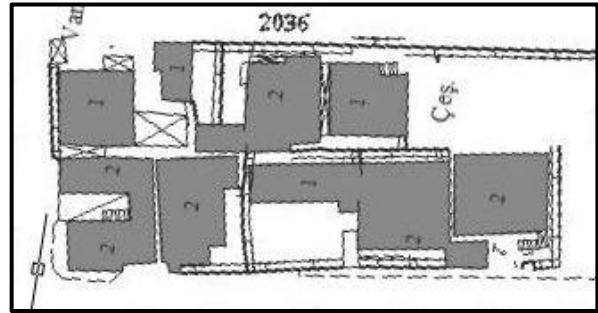


**3 Tipi Yapı Adası Örneği**

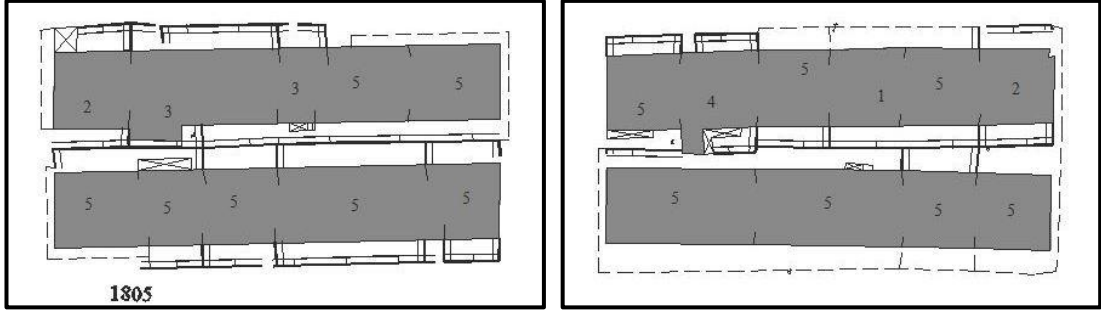
Yapının parselle, parselin sokakla doğrudan bağlantılı olduğu ikinci temel ilişkide ise yapıların konumlanışları ve parsellerin biçimleri ortaya çıkan örüntüyü farklılaştırmaktadır. Bir kısmında, parseller ızgara düzende sıralanmış ve yapılar da parsellerin ortasında yer almaktadır (2A). Bir kısmında ise, parsellerin ve yapıların biçimleri organik olarak üretilmiştir (2B). Sıra evler olarak adlandırılan tipoloji de bu ilişkiden türeyen bir başka örüntü yaratmaktadır (5). Kapalı siteler biçiminde yapılaşan konut adalarında da yapının doğrudan sokakla ilişkisi yoktur. Bu örüntü de çalışma alanında görülen bir başka ilişki tipidir (4).



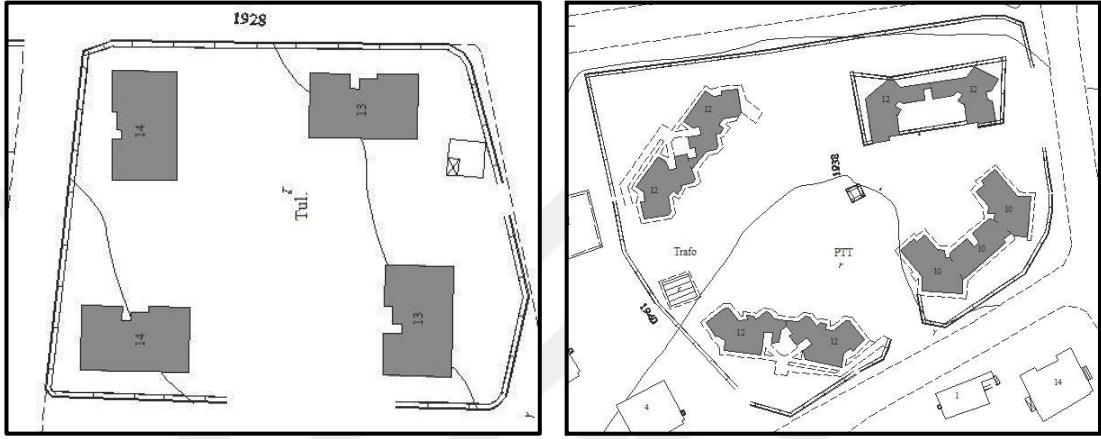
**2A Tipi Yapı Adası Örneği**



**2B Tipi Yapı Adası Örneği**



**5 Tipi Yapı Adası Örneği**



**4 Tipi Yapı Adası Örneği**

Yukarıda sözü edilen tipolojilerin alanda dağılımları Harita 2’de verilmiştir. Alanın kuzeyinde site yapılaşması yoğunken, güneyde parsel düzenine bağlı yapılaşmadan bahsetmek olanaklıdır. Güneydeki bu alanda ticari işlevlerin yoğunluğundan kaynaklı olarak parsellerin bir kısmı kamusal mekâna dâhil edilmiş durumdadır. Alanın batısında ise çoğunlukla ızgara düzende yapılaşma görülmektedir. Bazı bölgelerde ise ızgara düzende bozulmalar mevcuttur. Çalışma alanının doğusu ise oldukça karmaşık bir örüntüye sahiptir. Sıra evler, site yapılaşması, ızgara düzen gibi birbirinden farklı birçok örüntü burada bir arada yer almaktadır.

Kat yükseklikleri incelendiğinde ise yapı-parcel ilişkileriyle orantılı bir değişim görülmektedir. Site yapılaşmasının yoğun olduğu kuzeyde kat yükseklikleri de artmaktadır. Bu bölgede yapılar 11 ve üzeri katlıyken alanın geri kalan bölümünde 1-10 arasında değişiklik göstermektedir. GMK Bulvarı, Dumlupınar Caddesi, Adnan Menderes Bulvarı, 18. Cadde, 16. Cadde, 1. Cadde, 6. Cadde ve Kushimoto Sokağı’ndaki yapılar 6 ila 10 katlıyken, iç kesimlerde 1 ila 5 katlıdır. Buradan

hareketle ticari işlevlerin yoğunlaştığı bölgelerde kat yüksekliklerinin arttığını söylemek olanaklı olmaktadır [Harita 4.2].

### 5.2.2. Alanın İşlevsel Yapısı

Çalışma alanına ilişkin yürütülen saha çalışmalarından elde edilen arazi kullanımı haritası incelendiğinde alanda kamu kullanımları ve ticari kullanımların yoğun olarak yer aldığı gözlenmektedir. Bulvardan iç kesimlere doğru gidildikçe güneyde ticari işlevler alana yayılarak yer seçerken kuzeyde belli noktalarda öbikleşmişlerdir. Kuzeyde Dumlupınar Caddesi, 20. Cadde, 18. Cadde ve 16. Cadde ticari fonksiyonların yer seçtiği noktalardır. Alanda ticaret alanları, kamu alanları, eğitim alanları, park alanları, akaryakıt istasyon alanları, konut alanları ve boş alanlar olmak üzere 7 (yedi) farklı işlev bulunmaktadır.

Yöntem bölümünde sınırları belirlenen GMK Bulvarı'nın iki alt bölgesi (B1, B2) ile bağlantılı olan alanlar için ayrı ayrı işlevsel yapı incelenerek aşağıda verilmiştir. B1 çalışma alanında yoğun olarak eğitim, kamu ve konut alanları yer almaktadır. B2 çalışma alanında ise yoğun olarak ticaret alanları ve ayrıca konut, eğitim ve akaryakıt alanları bulunmaktadır.

#### 5.2.2.1. B1 Çalışma Alanındaki Arazi Kullanımları

Alanda baskın olan işlevler kamu, eğitim ve konut alanları olduğu için bu işlevler ve imgeye etkileri alanda yapılan gözlemler ve incelemeler sonucunda aşağıda aktarılmıştır.

##### *Kamu ve Eğitim Alanları*

Alanın güneyinde yer alan kamu ve eğitim kurumları bulvarın denizle olan ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Geniş alana sahip olmalarının yanı sıra bu alan boyunca bulvarla kurdukları ilişkinin bahçelerini çevreleyen duvarlar ve kamuya kapalı girişler ile sınırlı olması bulvarın bu bölümündeki kullanıcı yoğunluğunu en aza düşürmektedir. Sundukları geniş ağaçlık alanlar dolayısıyla bireylerin imgesine katkı sağladıkları da söylenebilir. Örneğin Liseler ve Öğretmenevi Kompleksi ağaçlıklı geniş açık alanlarıyla çevresinden farklılaşması dolayısıyla B1 çalışma alanına girildiğine dair referans oluşturmaktadır. Benzer bir şekilde Dumlupınar Lisesi de B1 çalışma alanının (halk arasında bilinen adıyla Göçmen Bölgesinin)



sonuna gelindiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak bu yapılar geniş alanlara, geçirgen olmayan duvarlara, ağaçlıklı açık alanlara sahip olmaları sebebiyle imgede farklı yer almaktadır.



**Liseler ve Öğretmenevi Kompleksi**



**Dumlupınar Lisesi**



**Himmet Koçak Camii**



**Cumhuriyet Polis Merkezi Amirliği**

Bulvarın kuzeyindeki Himmet Koçak Camii ve Cumhuriyet Polis Merkezi Amirliği ise bulvarla doğrudan ilişki kurdukları için bireylerin imgesinde daha farklı bir etkiye sahiptir. Himmet Koçak Camii aynı zamanda “Yeşil Cami” olarak da bilinmektedir. Bunun sebebi yapının rengi olmasına rağmen önündeki ağaç topluluğu da bu çağrışımı güçlendirmektedir. Cumhuriyet Polis Merkezi Amirliği ise çevresindeki yapılarla benzer tipolojiye sahip olmasına rağmen, önündeki ağaç topluluğu, girişindeki tabelası ve dış merdiveni ile diğer yapılardan farklılaşmaktadır. Tabela uzaktan görünmese dahi yapının dış merdiveni ve ağaç topluluğu yapının Cumhuriyet Polis Merkezi Amirliği yapısı olduğuna referans vermektedir.

### *Konut Alanları*

Alanda üç tip yapı adası örneğine rastlanmaktadır. Bulvarın kuzeyinde zemin katında ticaret işlevinin yer aldığı yapılar yer almaktadır. Bu parsellerde

yapıların dışında kalan alan kamusal alan olarak kullanılmaktadır (1B Tipi Yapı Adası Örneği). Bunun sebebi ticari işlevlerin varlığıdır.



**GMK Bulvarı'nın Kuzeyindeki Konutlar** (1B Tipi Yapı Adası Örneği)

Bulvarın güneyinde ise iki tip yapı adası tipine rastlanmaktadır. Birinde parseller ızgara düzende sıralanmış ve yapılar da parsellerin ortasında ayrıık düzende yer almaktadır (2A Tipi Yapı Adası Örneği). Bir diğer tipolojide ise yapılar sokakla doğrudan ilişkili olup, bitişik nizamda sıralanmışlardır (3 Tipi Yapı Adası Örneği).



(3 Tipi Yapı Adası Örneği)

(2A Tipi Yapı Adası Örneği)

**GMK Bulvarı'nın Güneyindeki Konutlar**

Bulvarın kuzeyindeki konut altı ticaret şeklinde yer alan yapıların parsellerinden sonraki parsellerde ise parsellerin ve yapıların biçimleri düzensiz biçimde üretilmiştir (2B Tipi Yapı Adası Örneği).



**GMK Bulvarı'nın Kuzey İç Kesimindeki Konut Örnekleri** (2B Tipi Yapı Adası Örneği)



#### 5.2.2.2. B2 Çalışma Alanındaki Arazi Kullanımları

Bu çalışma alanında en baskın işlev ticarettir. Hem GMK Bulvarı üzerinde hem de bulvara çıkan sokaklar üzerinde konut altı ticaret yer almaktadır. Alanın imgesini etkileyen bir diğer işlev ise akaryakıt istasyonlarıdır. Son olarak alanın sınırlarını belirleyen kamu ve eğitim kurumları da alandaki bir diğer işlevdir.

##### *Ticaret Alanları*



**Forum Yaşam ve Alışveriş Merkezi**



**Platin**

Forum Yaşam ve Alışveriş Merkezi (Forum) alandaki en baskın ticaret ögesidir. Ayrıca büyüklüğü, kullanıcı yoğunluğu ve sunduğu olanaklar dolayısıyla bireylerin çoğunluğunun imgesinde yer almaktadır. Ancak yapı GMK Bulvarı ile doğrudan ilişkili olmasa da önünde yer alan akaryakıt istasyonunun sunduğu açıklıkla bulvardan da görülebilir durumdadır. Platin de ticari işlevler sunan bir diğer kent ögesidir. Mimarisi, rengi, sunduğu açıklıklar ve oturma alanları ile imgede yer alan bir yapıdır. Bu iki büyük yapı dışında bulvar üzerinde, B2 çalışma alanında yer alan ticari birimler konut altı ticaret şeklinde veya katlarda yer almaktadır.



**GMK Bulvarı B2 Çalışma Alanı Ticaret Alanları**

Bulvara çıkan sokakların da birçoğunda da konut altı ticaret işlevi yer almaktadır. Ancak bunlarda başlıca belli ticari işlevleri sebebiyle imgede yer alanlar Kushimoto Sokağı ve 1902. Sokak'tır.



**Kushimoto Sokağı**

Kushimoto Sokağı yeme-içme mekânlarının ağırlıkta olduğu ve daha çok genç nüfus tarafından tercih edilen bir mekândır. Bu sokağın kuzeyinde yer alan 1902. Sokak (halk arasında bilinen adıyla Alanya Fırın Sokak) ise perakende ticaretin yoğun olarak yer seçtiği bir sokaktır. Her iki sokak da kullanıcı yoğunluğu açısından yaya yoğunluğu en fazla olan sokaklardır.



**1902. Sokak**



**18. Cadde**

Bulvarın kuzeyindeki 18. Cadde ise daha çok özel araçların yoğun olduğu, yaya kullanımının ise caddenin çevresinde ikamet edenlerle sınırlı olduğu bir alandır. Bulvarın güneyinde ise ticari işlevlerin yer seçtiği sokaklar 1406. ve 1404.

Sokaklardır. Konut altı ticaret şeklinde yer seçen ticaret birimleri daha çok günlük ihtiyaçlara hitap eden perakende ticareti barındırmaktadır.



**1406. Sokak**



**1404. Sokak**

### *Akaryakıt İstasyonları*

B2 çalışma alanını diğerinden farklı kılan kısmen de bulvarın bu bölümünde bulunan akaryakıt istasyonlarıdır. Sundukları açıklık ve kapladıkları geniş alanlar ile bireyler farklı şekillerde imgeleyebilmektedirler.



**Opet**



**Petrol Ofisi**

### *Konut Alanları*

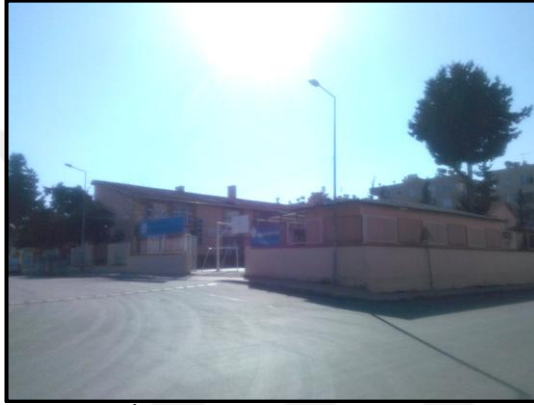
GMK Bulvarı üzerinde konut alanları kısmen yer alsa da bulvarın güney yakası üzerindeki yapı parsel ilişkisi güney iç kesimlerde de aynı tipolojide yer almaktadır. Güneydeki konutlarda parselin bir bölümü kaldırımıyla bütünleşerek yaya mekânına dönüşmüştür (1A Tipi Yapı Adası Örneği). Bu durumda konut altı ticaret işlevlerinin de etkisi bulunmaktadır. Bulvarın bu bölümünde görülen bir diğer yapı tipolojisi ise parsellerde yapıların dışında kalan alanın kamusal alan olarak kullanıldığı yapılaşmadır (1B Tipi Yapı Adası Örneği). Alanın batısında yoğun olarak 1A tipi görülürken, doğusunda 1B tipi baskındır.



### *Kamu ve Eğitim Alanları*

B2 çalışma alanının doğu sınırını oluşturan kamu ve eğitim alanları arasında bulvarla doğrudan ilişki içerisinde olan yalnızca Türk Telekom binasıdır. Muğdat Camii ve eğitim alanları ise alanın güney doğusunda yer almaktadır. Alanın batı sınırını ise Karayolları Şube Müdürlüğü oluşturmaktadır.

Türk Telekom yapısı yüksekliği ve büyüklüğü dolayısıyla noktasal referans olarak imgelenebilmektedir. Muğdat Camii'nin ise yüksek minareleri birçok noktadan görülebilmektedir.



**Barbaros İlköğretim Okulu**



**Bahçelievler İlköğretim Okulu**



**Muğdat Camii**



**Türk Telekom**

### 5.3. ALANIN İMGE ÇÖZÜMLEMESİ

Çalışma alanı temelde iz ögesi konumunda olan GMK Bulvarı ve çevresinden oluştuğu için alanın baskın ögesinin bu bulvar olduğunu söylemek olanaklıdır. İkinci baskın öge ise kenar ögesi konumunda olan Akdeniz'dir. Lynch'in [1960] beş ögesinin yanında Nasar'ın [1998] tanımladığı açıklık, doğallık gibi ögeler de alanda yer almaktadır.

Geçit vermeyen kenar ögeleri minör ölçekte yer almaktadır ve bunları genellikle kamusal alanların bahçe duvarları oluşturmaktadır. Ayrıca Forum'un arka cephesi de sürekliliği açısından böyle bir algı yaratmaktadır.



Kenar Hissini Güçlendiren Çitler  
(Dumlupınar Lisesi)



Geçirgenliği Azaltan Sık Ağaç Sıraları  
(Suphi Öner Öğretmenevi)



Geçirgenliği Arttıran Seyrek Ağaçlar  
(Hacı Sabancı Anadolu Lisesi)



Kenar Hissini Güçlendiren Sürekli  
Cephe Düzenlemesi (Forum)



Geçit Vermez Kenar Hissi Yaratın Duvar  
(Barbaros İlköğretim Okulu)



Sağır Cephe ve Çitlerin Oluşturduğu  
Kenar Ögesi (6. Cadde)

Baskın kenar ögelerine ise sahil şeridi, deniz ve ikinci çevreyolu örnek verilebilmektedir. İkinci çevre yolu aynı zamanda iki bölgeyi birbirinden ayırıcı bir özellik de göstermektedir.

Ortak karakteristiğe sahip olan bölge ögesine ise kat yükseklikleri açısından alandan ayrılan kuzey bölgeler örnek verilebilmektedir. Bu bölgelerin sınırları kesin ve belirli olduğu için içe kapanık olarak nitelendirilebileceği gibi dışsal referans olarak da kullanılabilirler. Ayrıca alanın güneybatısındaki kamusal ve boş alanların oluşturduğu bölge de bir başka örnektir. Muğdat Cami ve çevresindeki kamusal alanların oluşturduğu alan ise minör bölgeye örnektir. Forum da kapladığı alanın genişliğinden dolayı minör bölge olarak algılanmaktadır.

Alanın güneyindeki GMK Bulvarı ile Adnan Menderes Bulvarı arasında kalan benzer niteliklere sahip konutlar ve konut altı ticaret işlevlerinden oluşan alan da ayrı bir bölge olarak algılanmaktadır. Bu bölge ise dışa dönük olup sınırları imgelerde farklılık yaratabilmektedir. Ayrıca içsel referans olarak kullanılması daha olasıdır.



Yüksek Katlı Yapıların Oluşturduğu İçe Kapanık Kuzey Bölge



Güneydeki Benzer Dokudaki Konutların Oluşturduğu Dışa Dönük Bölge

Düğüm noktaları ise belli bir karakteristiğin yoğunlaştığı bölgelerdir. Bu açıdan alanda iki nokta majör düğüm noktası olarak imgenenmektedir. Bunlardan birincisi bulvarın batısında eski Adese yapısı ve Ziraat Bankası-BurgerKing binasının tanımladığı alanken, diğeri Forum, Platin, FEM Dershane ve Forum Durağı'nın sınırlandırıldığı alandır. Form açısından iki nokta da biçimsiz yapıdayken, kullanım açısından düğüm noktası olarak algılanmaktadırlar. İçlerinde barındırdıkları işaret öğeleri de bu konumlarını güçlendirmektedir.



İşaret öğelerine örnek verecek olursak büyüklükleri ve işlevleri ile Forum, Platin ve eski Adese yapısı baskın işaret öğeleridir. Forum'un uzamsal önemi işaret öğesi imgesinin güçlendirirken, eski Adese yapısının sunduğu tarihsel birikim ona özel bir önem yüklenmesini sağlamaktadır. Muğdat Camii ise önemi ve sunduğu görsellik sebebiyle baskın bir işaret öğesi olarak nitelendirilmiştir. Bu öge yön duygusu yaratması ve barındırdığı tarihsel birikim açısından da ayrı bir öneme sahiptir.

Navona Otel ve Yenişehir Hastanesi gibi büyük yapılar ise majör olarak nitelendirilebilecek konumda olmasalar da minör işaret öğeleridir. Ayrıca yüksekliği ve formu açısından çevresiyle oluşturduğu zıtlık FEM Dershane binasını da işaret öğesi olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır.

Alanya Fırını ve Kushimoto Sokağı Tabelası ise küçük de olsalar minör işaret öğeleridir. Ayrıca görsel olarak yarattığı olumsuz imgeyle bulvar üzerindeki iki katlı harabe yapı ve 6. Cadde üzerindeki yüksek katlı inşaat halindeki yapı da minör işaret öğeleri olarak nitelendirilebilmektedirler.



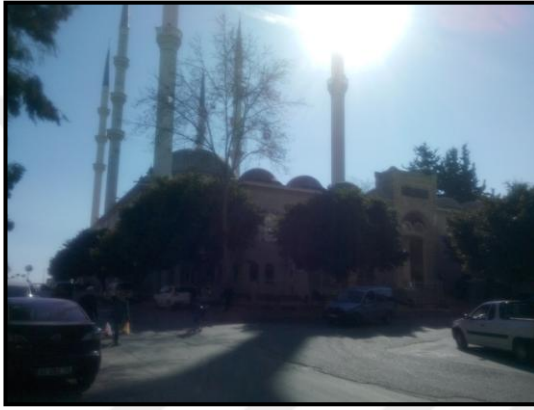
Forum Alışveriş ve Yaşam Merkezi



Eski Adese Yapısı



FEM Derşhanesi



Muğdat Camii



Farklı Noktalardan Görülebilen Muğdat Cami Minareleri



Yenişehir Hastanesi



Navona Otel



Kushimoto Sokağı Tabelası



Alanya Fırını



İki Katlı Harabe Yapı



İnşaat Halindeki Yüksek Katlı Yapı

Sokaklardan ise iz ögesi olarak imgede yer edenler GMK Bulvarı, Adnan Menderes Bulvarı, Dumlupınar Caddesi, 20. Cadde ve ikinci çevre yoludur. Bunların dışında 2001. Sokak kısmen algılanabilir bir farklılaşmayı içerirken Kushimoto ve 20. Caddenin devamı gibi davranan 1406. Sokak üzerlerinde bulunan ticari işlevler sebebiyle algılanmaktadırlar.

Ayrıca 1902. Sokak halk arasında bilinen adıyla Alanya Fırın Sokak adını başlangıç noktasını oluşturan Alanya Fırını'ndan almıştır. Bu iz ögesi tanımlı başlangıç noktası sayesinde kolayca algılanabilmektedir.





1902. Sokak



1406. Sokak



(Yaya Mekânı Olarak Sokak)



(Oyun Alanı Olarak Sokak)

Nasar'ın [1998] tanımladığı imgeyi oluşturan öğelerden açıklık öğesine örnek verilebilecek bir nokta kent öğeleri haritasında da belirtilmiştir [Harita 4]. 1408. Sokak ile 1401. Sokağın kesiştiği noktada bulunan açıklık ve sokakların doğrultusu bu noktadan hem Forum'u hem de Muğdat Camii Minarelerini görmemize olanak sağlamaktadır. Bakı açısından böyle bir olanak sunan bir noktanın imge açısından daha değerli olacağı varsayılmaktadır.



Muğdat Camii Minareleri



Forum Alışveriş Merkezinin Kulesi

## 6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Anket çalışmaları yapılırken, B1 ve B2 çalışma alanlarında yapılan sayımlar dikkate alınarak her bölgede % 5 örneklem sağlanacak şekilde toplam 129 adet geçerli anket yapılmıştır [Çizelge 6.1].

**Çizelge 6.1. Bölgelere Göre Yapılan Anket Sayıları**

	B1 Çalışma Alanı	B2 Çalışma Alanı	Toplam
Yapılan Anket Sayısı	29	100	129

Anketler, kullanıcıların verdiği yanıtlara göre derecelendirilmiştir. Bu derecelendirme yapılırken, ne kadar soruya yanıt verildiği, verilen yanıtların ne kadarının “boş”, “yok” veya “bilmiyorum” yanıtlarını içerdiği ve çizilen bilişsel haritaların doluluk oranları dikkate alınmıştır. Derecelendirme sonucunda anketler üç derecede sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, anketlerin 19 adedi yeterli derecede yanıtlanmış, 50 adedi orta derecede yanıtlanmış, 60 adedi ise yetersiz derecede yanıtlanmış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırma imgeye dair çözümler yapılırken kullanılmıştır.

### 6.1. KATILIMCILAR

Kullanıcının imgesi Carmona'nın [2003] belirttiği gibi yaş, cinsiyet, sosyal arka plan gibi etmenlere göre değiştiği için kullanıcılara bu bilgilere ilişkin sorular yöneltilmiştir. Genel olarak katılımcılara baktığımızda erkek katılımcıların % 60 oranla, 25 – 44 yaş arası katılımcıların % 55 oranla, lise mezunu katılımcıların % 47 oranla, çalışan katılımcıların % 64 oranla, aylık geliri 1000 – 1999 arasında olan katılımcıların ise % 51 oranla çoğunlukta olduğu ortaya çıkmıştır [Çizelge 6.2].

Bir sonraki bölümde öncelikle bulvarın ve B1 ve B2 çalışma alanlarının imgesi anketlerden elde edilen veriler ışığında sorgulanmış, ardından da tüm bu ölçütlerin imgeyi nasıl etkilediğini ortaya çıkarmak amacıyla bulvarın imgesi bu ölçütler çerçevesinde yeniden değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde mekânı tanımının ve kullanım sıklığının, alandan geçerken kullanılan ulaşım türünün ve alanı kullanma amaçlarının imgeye etkileri değerlendirilmiştir.

**Çizelge 6.2. Katılımcı Sayıları ve Oranları**

		Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	51	%40
	Erkek	78	%60
<b>Toplam</b>		<b>129</b>	<b>%100</b>
Yaş	15-24	19	%15
	25-34	40	%31
	35-44	31	%24
	45-54	17	%13
	55 ve üzeri	22	%17
<b>Toplam</b>		<b>129</b>	<b>%100</b>
Eğitim durumu	İlkokul mezunu	25	%19
	Ortaokul mezunu	13	%10
	Lise mezunu	61	%47
	Üniversite mezunu	30	%23
<b>Toplam</b>		<b>129</b>	<b>%100</b>
Çalışma Durumu	Çalışıyor	82	%64
	Çalışmıyor	3	%2
	Öğrenci	20	%16
	Emekli	14	%11
	Ev Hanımı	10	%8
<b>Toplam</b>		<b>129</b>	<b>%100</b>
Aylık Gelir (TL/Ay)	0-999	25	%19
	1000-1999	66	%51
	2000-3999	33	%26
	4000 ve üzeri	5	%4
<b>Toplam</b>		<b>129</b>	<b>%100</b>

Üçüncü bölümde imgenin oluşum süreçleri çizdirilen bilişsel haritalar üzerinden değerlendirilmiştir. Bir sonraki bölümde ise bilişsel haritaların ve anketlerin çözümlenmelerinden elde edilen kent öğeleri ile GMK Bulvarı'nın ortak imgesi ortaya konulmuş ve sorun haritası üretilmiştir.

Son bölümde ise bu imgenin üretilmesinde rol oynayan nitelikler “*biçim ve görsellik*”, “*işlev*” ve “*yaya-araç etkileşimi*” başlıkları altında incelenmiştir. Biçim ve görsellik başlığı altında katılımcıların imgelerini oluştururken referans aldıkları görsel ve fiziksel nitelikler değerlendirilmiştir. İşlev bölümünde kullanıcı yoğunluğunun ve işlevsel çeşitlilik ile işlevsel tekliğin katılımcıların imgesine

etkileri değerlendirilmiştir. Yaya – araç etkileşimi başlığı altında ise yaya olan katılımcıların araçlardan nasıl etkilendikleri ve bu durumu imgelerine nasıl yansıttıkları, yaya olarak alanda bulunurken imgelerini nasıl geliştirdikleri ortaya çıkartılmıştır.

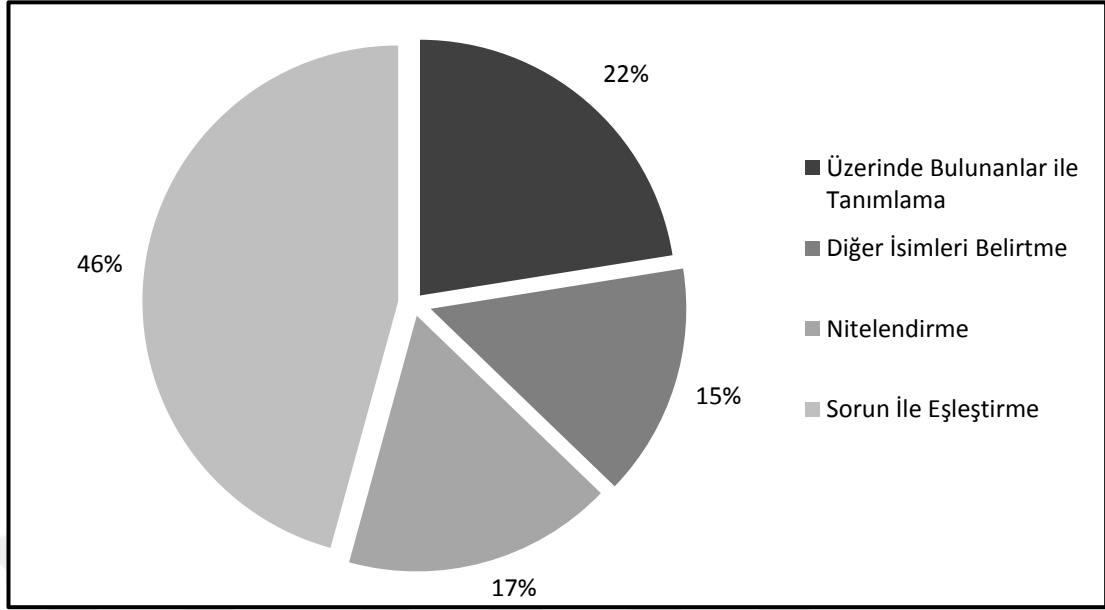
## 6.2. GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI'NIN İMGESİ

Bu bölümde anketlerden elde edilen verilere göre bulvarın imgesi değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme üç temel aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle "GMK Bulvarı imgesi nedir?" sorusunun yanıtı aranmıştır. İkinci aşamada B1 ve B2 çalışma alanlarının imgesi üzerinden bulvarın imgesi daha ayrıntılı olarak çözümlenmiştir. Son aşamada da, katılımcıların cinsiyet, yaş, aylık gelir, çalışma ve eğitim durumları ölçüt olarak alınmış ve bu niteliklerin imgeye etkisi ortaya çıkarılmıştır.

### 6.2.1. Bulvarın İmgesi

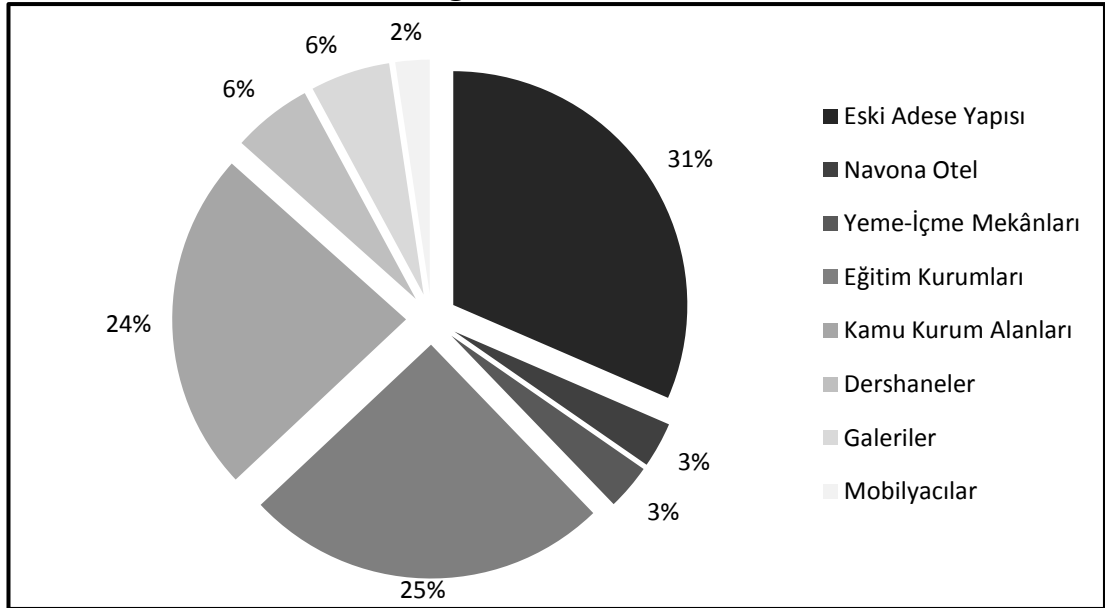
Katılımcılara GMK Bulvarı denildiğinde akıllarına gelen ilk şeyi söylemeleri istenerek bulvara ilişkin yaygın bir imge olup olmadığı araştırılmıştır. Bunun sonucunda ise bulvara ilişkin katılımcıların akıllarına ilk gelenin trafik sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Trafik sorunu olgusu, kaldırım sorunu, Tulumba Köprüsü ve dolmuşlar gibi sorunları da kapsamaktadır. İkinci olarak katılımcılar imgenin bir bileşeni olduğunu düşündükleri yerleri belirtmişlerdir. Büyük yapılar olan marketler, kamu kurumları ve alışveriş merkezleri bunlar arasındadır. Örneğin, en çok Forum Alışveriş ve Yaşam Merkezi yanıtı gelirken, Adese, Groseri, Carrefoursa gibi AVM ve marketler de belirtilmiştir. Bunun yanında çalışma alanının dışında bulunan Devlet Hastanesi, Yurtkur, Tarım ve Köy İşleri gibi kamu alanları da yanıtlar arasındadır. Bulvara ilişkin imge sorgulandığında olumlu ya da olumsuz nitelendirme yapan katılımcılar da üçüncü sırada yer almaktadır. "Uzun ve kalabalık", "ölü otoyol" gibi olumsuz nitelendirmelerin yanında çok az sayıda katılımcı da "Mersin'in gelişimi", "Mersin'in vitrini" gibi olumlu nitelendirmeler yapmışlardır. Son olarak bulvarın diğer isimleri belirtilmiştir. "Ana arter", "D400", "birinci çevreyolu" gibi bulvarın diğer isimlerini söyleyen katılımcılar ise % 15'lik en küçük dilimi oluşturmaktadır. Sonuç olarak katılımcıların bulvara ilişkin baskın imgesinin Forum olduğu ortaya çıkmıştır [Grafik 6.1].

**Grafik 6.1. GMK Bulvarı İmgesi**



B1 çalışma alanının imgesi sorgulandığında, eski Adese yapısı kapanmadan önceki işlevi ve fiziksel nitelikleri bakımından katılımcıların imgesinde yer alan en baskın öğelerden biridir. Bu yapıyla yakın oranlarda imgede yer alan diğer öğeler ise eğitim ve kamu kurum alanlarıdır. B1 çalışma alanının doğu ve batı sınırlarını oluşturan ortaöğretim okulları kapladıkları alanlar ve görsel olarak sundukları açıklık ve peyzaj dolayısıyla katılımcıların imgesinde ortak olarak var olmaktadır.

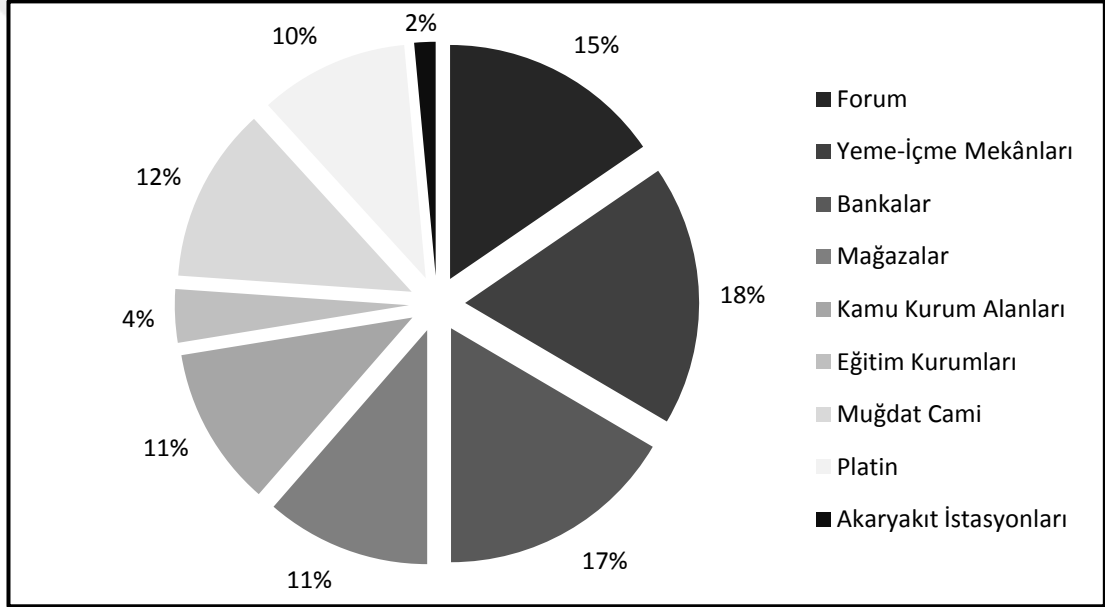
**Grafik 6.2. B1 Çalışma Alanı İmgesi**





B2 çalışma alanının imgesi incelendiğinde ise, Forum alandaki en baskın öğedir. Bulvardan cephe almamasına rağmen önündeki akaryakıt istasyonu sağladığı açıklık ile bulvardan görünür olmasını sağlamaktadır. İşlevi dolayısıyla da katılımcıların % 15'inin imgesinde yer almaktadır. Benzer işleve sahip Platin ise katılımcıların % 10'unu tarafından imgelenmektedir. Muğdat Camii de bulvar üzerinde yer almamasına rağmen minarelerinin alanın birçok noktasından görülebilir olması sebebiyle katılımcıların % 12'sinin imgesinde yer almaktadır. Jacobs'ın [1961] belirttiği gibi yapıların farklı yaş ve fiziksel durumda olması ve belki de tarihi yapıları da içermesi görsel çeşitlilik sağlamaktadır. Anketlerden elde edilen sonuçlara göre bu görsel çeşitlilik kullanıcıların imgesine de yansımaktadır.

**Grafik 6.3. B2 Çalışma Alanı İmgesi**



GMK Bulvarı üzerindeki ticaret ve hizmet faaliyetlerinin içinde bulunduğu yapılar kullanıcıların imgesine katkı sağlayan ikinci temel öğelerdir. Yeme – içme mekânları, mağazalar, bankalar gibi ticari işlevler kullanıcıların GMK Bulvarı'nın B2 çalışma alanına ait imgesinde baskın olarak yer almaktadırlar.

Sonuç olarak katılımcıların GMK Bulvarı'na ilişkin akıllarına ilk gelen bulvarda yaşadıkları sorunlarken, B1 çalışma alanında eski Adese yapısı, eğitim ve kamu kurum alanları, B2 çalışma alanında ise Forum, yeme-içme mekânları ve bankalar katılımcıların imgelerinde yer almaktadır. B2 çalışma alanındaki Platin ve çalışma alanında olmasa da, katılımcıların imgesinde bu alanı temsil eden Muğdat Cami de diğer baskın yapılarıdır.

## 6.2.2. Katılımcı Profillerinin İmgeye Etkisi

### 6.2.2.1.Cinsiyet

Bulvarın imgesi sorgulandığında katılımcıların cinsiyetlerine göre değişiklik gösteren öğelerin olmadığı sonucuna varılmıştır. Yalnızca erkek katılımcılar bulvara ilişkin imgeleri sorulduğunda bulvarın “D400”, “birinci çevre yolu”, ana arter” gibi bulvarla bütünleştirilen diğer isimlerini dile getirmişlerdir [Çizelge 6.3].

**Çizelge 6.3. GMK Bulvarı İmgesi**

	Kadın		Erkek		Toplam	
Sorun ile Eşleştirme	27	% 52	32	% 42	59	% 46
Üzerinde Bulunanlar ile Tanımlama	15	% 29	14	% 18	29	% 22
Yoğunluk	8	% 15	8	% 10	16	% 12
Diğer isimleri Belirtme	2	% 4	17	% 22	19	% 15
Nitelendirme	0	% 0	6	% 8	6	% 5

B1 çalışma alanına baktığımızda, eski Adese yapısının cinsiyet farklılığı ile imgede yer alma durumu büyük ölçüde değişmezken, eğitim kurumlarına %27 oranla daha çok kadın katılımcılar, kamu kurum alanlarına ise %24 oranla daha çok erkek katılımcılar imgelerinde yer vermiştir [Çizelge 6.4]. Alanda bulunan geniş boş arazi ve üst geçit ise ancak 3 (üç) katılımcının dikkatini çekmiştir.

**Çizelge 6.4. B1 Çalışma Alanı İmgesi**

	Kadın		Erkek		Toplam	
Eski Adese Yapısı	14	% 23	26	% 30	40	
Eğitim Kurumları	16	% 27	16	% 18	32	
Kamu Kurum Alanları	9	% 15	21	% 24	30	
Boş	3	% 5	10	% 11	13	
Dershaneler	4	% 7	3	% 3	7	
Galeriler	5	% 8	2	% 2	7	
Yeme-İçme Mekânları	2	% 3	2	% 2	4	
Navona Otel	3	% 5	1	% 1	4	
Mobilyacılar	2	% 3	1	% 1	3	
Görsel Farklılıklar (Geniş Boşluk, Üstgeçit)	1	% 2	2	% 2	3	
Diş Kliniği	1	% 2	1	% 1	2	
Himmet Koçak Cami	0	% 0	2	% 2	2	

GMK Bulvarı'nın B2 çalışma alanında ise Forum, Platin ve Groseri gibi fiziksel olarak büyük yapılar katılımcıların büyük çoğunluğunun imgesinde yer aldığı için değerlendirmeleri ayrı ayrı yapılmıştır. Forum alandaki en baskın öge olmasının yanında çoğunlukla kadın katılımcıların imgesinde yer almaktadır. Platin ise kadın katılımcıların % 13'ünün imgesinde yer alırken, erkek katılımcıların % 5'inin imgesinde yer almaktadır [Çizelge 6.5]. Bu farklılığın sebebi yapının içerdiği işlevin kadınlara yönelik olması olduğu varsayılmaktadır. Bir diğer baskın öge ise Muğdat Camii'dir. Kadın ve erkek katılımcıların çoğunluğu B2 çalışma alanının doğusunu tanımlamak için imgesinde Muğdat Camii'ne yer vermektedir.

Bu bölgede de kamu kurum alanları erkeklerin imgesinde baskınken, eğitim alanları için böyle bir farklılıktan söz etmek olası değildir [Çizelge 6.5].

Yeme – içme mekânları ve bankalar daha çok erkek katılımcılar için bir referans noktası oluştururken, mağazalar ise daha çok kadın katılımcılar için referans noktası oluşturmaktadır [Çizelge 6.5].

**Çizelge 6.5. B2 Çalışma Alanı İmgesi**

	Kadın		Erkek		Toplam
<b>Forum</b>	25	% 17	18	% 10	42
<b>Yeme-İçme Mekânları</b>	18	% 13	31	% 17	49
<b>Bankalar</b>	14	% 10	31	% 17	45
<b>Muğdat Cami</b>	17	% 12	16	% 9	33
<b>Mağazalar</b>	19	% 13	12	% 7	31
<b>Platin</b>	19	% 13	9	% 5	28
<b>Boş</b>	6	% 4	20	% 11	26
<b>Türk Telekom</b>	8	% 6	9	% 5	17
<b>Kamu Kurum Alanları</b>	3	% 2	10	% 5	13
<b>Eğitim Kurumları</b>	5	% 3	5	% 3	10
<b>Groseri</b>	2	% 1	6	% 3	8
<b>Görsel Farklılıklar (Sokak, Kavşak)</b>	1	% 1	7	% 4	8
<b>Eski Akdeniz Diş Hastanesi / Eski İş Bankası Yapısı</b>	3	% 2	3	% 2	6
<b>Akaryakıt İstasyonları</b>	2	% 1	2	% 1	4
<b>Üst Geçit</b>	0	% 0	3	% 2	3
<b>Yoğunluk</b>	2	% 1	0	% 0	2

Forum kavşağı ise erkek katılımcıların imgesinde kadın katılımcılara oranla daha fazla yer almaktadır. Alanda yer alan yaya üst geçidi ise fiziksel nitelikleri bakımından fark edilebilir bir öge olmasına rağmen yalnızca 3 (üç) erkek katılımcının imgesinde yer almıştır. Genellikle erkek katılımcılar daha aktif araç kullanmaları sebebiyle kavşaklar, üstgeçitler veya boşluklar gibi öğelere daha duyarlıdır.

#### 6.2.2.2.Yaş

Katılımcıların yaşlarına göre imgelerindeki değişimlere baktığımızda, Forum, Platin gibi yapılar daha çok 15 – 34 yaş aralığındaki katılımcıların imgesinde baskınken, bir başka benzer yapı olan eski Adese yapısı ise faaliyette olduğu dönemi bilen 35 – 54 yaş aralığındaki katılımcıların imgesinde daha baskındır. Alanın birçok noktasından görülebilen ve büyüklüğü açısından da baskın bir işaret ögesi konumunda olan Muğdat Cami ise daha çok 25 – 44 yaş aralığındaki katılımcıların imgesinde yer almaktadır. Kamu yapılarına ise 35 – 44 yaş aralığındaki katılımcıların daha çok dikkat ettiği görülmektedir [Çizelge 6.6].

Farklı yaş gruplarının imgeleri farklı niteliklere sahip öğeleri içermektedir. Bu verilerden hareketle yaşın imgenin oluşturulmasında önemli bir etken olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla tasarım süreçlerinde alanı kullananların yaş ortalaması dikkate alınarak çalışılması kullanıcıların ortak ve güçlü bir imge oluşturmasında kolaylık sağlayacaktır.

**Çizelge 6.6. Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre İmgelerindeki Baskın Öğeler**

Yaş Aralığı		Öğeler	İmgelenme Oranları
15 – 24	25 – 34	Forum	% 53
	25 – 34	Platin	% 60
	25 – 34	35 – 44	Yeme – İçme Mekânları % 65
		Bankalar	% 63
		Muğdat Camii	% 53
		35 – 44	Kamu Yapıları % 42
	35 – 44	45 – 54	Eski Adese Yapısı % 50

Çalışma alanında ise Forum, Platin gibi bulvarın imgesinde ortak olarak yer alan öğelerin 15 – 34 yaş aralığındaki katılımcıların % 50'den fazlasının imgesinde yer almasının sebebi bu yaş grubunun rekreasyonel amaçlarla bu alanı kullanmalarıdır. Yeme – içme mekanlarının ise 25 - 44 yaş aralığındaki katılımcıların imgesinde daha çok yer alması çalışan nüfusu oluşturmaları ve öğle yemeklerinde alandaki yeme – içme mekânlarını kullanmalarından kaynaklanmaktadır.

#### 6.2.2.3. Aylık Gelir

Katılımcıların aylık gelirlerine göre imgelerinde farklılaşan öğeler çözümlendiğinde, 1000 – 3999 TL arasında aylık geliri olan katılımcıların belirttiği öğeler ortak bir imge oluştuğunu göstermektedir. Eski Adese yapısı, Platin, Forum, yeme – içme mekânları ve Türk Telekom binası aylık 1000 – 1999 TL geliri olan katılımcıların imgesinde daha baskın olarak yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir diğer farklılık ise eğitim ve kamu kurumları, bankalar ve Muğdat Camii'nin aylık geliri 1000 – 3999 TL arasında olan katılımcıların imgesinde oldukça baskın bir şekilde yer almasıdır [Çizelge 6.7].

Çalışma alanı için elde edilen bu veriler alanda yaşayan kullanıcıların ortalama gelir düzeyi dikkate alındığında fazla bir anlam ifade etmese de kısmi bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Aylık gelir aralıkları daraltılarak yapılacak bir çalışmanın daha nitelikli sonuç verme olasılığı bulunmaktadır.

**Çizelge 6.7. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre İmgelerindeki Baskın Öğeler**

Aylık Gelir (Kişi/TL)		Öğeler	İngelenme Oranları
1000 – 1999		Eski Adese Yapısı	% 62
		Platin	% 60
		Forum	% 56
		Yeme – İçme Mekânları	% 51
		Türk Telekom	% 47
1000 – 1999      2000 - 3999		Kamu Kurumları	% 92
		Bankalar	% 91
		Muğdat Camii	% 81
		Eğitim Kurumları	% 67

#### 6.2.2.4. Çalışma ve Eğitim Durumları

Çalışma durumlarına göre katılımcıların alana ilişkin imgeleri incelendiğinde ise, çalışan katılımcıların alana ilişkin güçlü bir imgesi olduğu ortaya çıkarken, diğer katılımcılar arasında belirgin bir farklılık gözlenmemiştir.

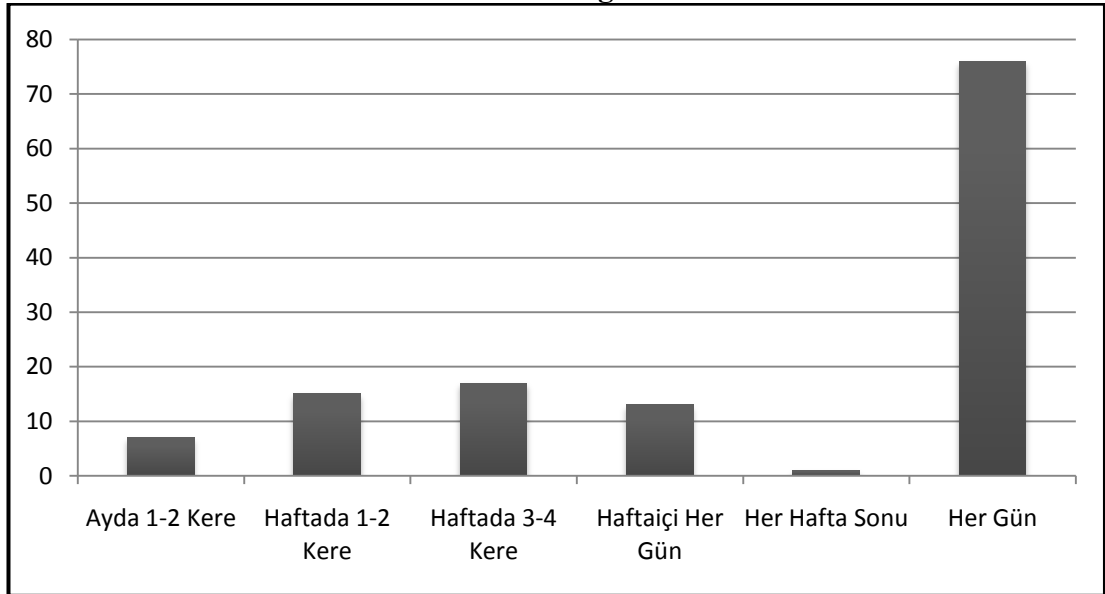
Eğitim durumuna göre imgede farklılaşan öğeler incelendiğinde ise lise mezunu katılımcıların imgelerinin daha güçlü olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer eğitim düzeylerinde belirgin bir farklılaşma olmaması açısından veriler çizelgeye aktarılmamıştır.

#### 6.2.3. Alanı Tanımanın İmgeye Etkisi

Bir alana tanıdık olma durumu o alanı kullandıkça ve öğrendikçe gelişmektedir. Tolman'ın [1948] çalışmalarında belirttiği gibi bir yerin sürekli olarak kullanılması kullanıcının bilişsel haritasına sürekli girdi sağlamaktadır. Böylece kullanıcı belli bir süre sonra mekânda kendini daha doğru olarak konumlandırabilmektedir. Ayrıca Lynch'in [1960] de belirttiği gibi kullanıcılar alanı tanıdıkça imgelerinde yer alan öğeler de sayıca artmakta, farklılaşmakta ve imgeleri gelişmektedir.

Anketlerle katılımcıların ne kadar süredir Mersin'de yaşadıkları ve GMK Bulvarı'nı hangi sıklıkta kullandıkları sorgulanmıştır. Anket yapılan kullanıcıların %59'u Gazi Mustafa Kemal Bulvarını her gün kullandığını belirtmiştir [Grafik 6.4].

**Grafik 6.4. GMK Bulvarı'nı Kullanım Sıklığı**



İmgenin alanda buldukça geliştiği düşünülürken, yeterli derecede yanıtlanmış anketleri dolduran katılımcıların alanı kullanma sıklıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu karşılaştırma sonucunda, bulvarı her gün kullanan katılımcıların % 58'nin yanıtlağı anketler yeterli derecede yanıtlanmış anket olarak sınıflandırılmıştır. Alanı kullanım süresi azaldıkça bu oran da düşmektedir [Çizelge 6.8].

**Çizelge 6.8. Mersin'de Bulunma Sürelerine Göre Bulvarı Kullanım Sıklıkları**

	Her Ay		Her Hafta		Her Gün		Toplam
0-4 yıl	2	% 11	6	% 33	10	% 56	18
5-24 yıl	3	% 10	15	% 48	13	% 42	31
25-44 yıl	1	% 2	19	% 31	42	% 68	62
45 ve üzeri	1	% 6	6	% 33	11	% 61	18
<b>Toplam</b>	7	% 5	46	% 36	76	% 59	129
<b>Yeterli Derecede Yanıtlanmış Anketler</b>	2	% 11	6	% 32	11	% 58	19

Yeterli derecede yanıtlanmış anket olarak sınıflandırılan anketleri dolduran katılımcıların ne kadar süredir Mersin'de yaşadıkları incelenerek alanı kullanma sıklıkları ile alana tanıdık olma durumları orantılı olduğu varsayımı doğrulanmaya çalışılmıştır. Fakat çalışma alanındaki sonuç farklı çıkmıştır. 0 – 4 yıllık süre zarfında Mersin'de bulunan katılımcıların % 39'u anketleri yeterli derecede yanıtlayan, 45 yıldan daha fazla süredir Mersin'de yaşayan katılımcıların yalnızca % 6'sı anketleri yeterli derecede yanıtlayabilmişlerdir [Çizelge 6.9].

**Çizelge 6.9. Mersin'de Bulunma Sürelerine Göre Anketlerin Verimlilikleri**

Mersin'de Bulunma Süreleri	Sayı	Oran
0-4 yıl	7	% 39
5-24 yıl	2	% 6
25-44 yıl	9	% 15
45 ve üzeri	1	% 6
<b>Toplam</b>	19	% 15

Mekânda bulunulan süreyle bilişsel haritaların gelişmesinin doğru orantılı olması beklenmektedir. Ancak, bölgelerin tanımının zayıf olması bakımından aynılaşmış fiziksel çevreler, kullanıcının kendini doğru bir biçimde

konumlandırmasını zorlayan bir etmendir. Bu zorlayıcı durum GMK Bulvarı için de kısmen geçerlidir. GMK Bulvarı'nın fiziksel yapısının benzerliği katılımcıların algısının Mersin'de buldukları süreyle doğru orantılı olarak gelişmesini engellemektedir. Elde edilen sonuçlar da bu durumu doğrular niteliktedir.

#### 6.2.4. Alanda Kullanılan Ulaşım Türünün İmgeye Etkisi

Algılama açısından bir alandan yaya olarak geçmek çevrenin daha fazla gözlemlenmesine olanak vermektedir. Bu durum, yayanın algı kapasitesinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Toplu taşıma araçları ile gözlemlenen alandan bilişsel haritalara girdi sağlamak görece daha zordur. Özel araçla alandan geçerken ise dikkatin yola odaklanması sebebiyle gözlemlenen alan bilişsel haritaya yalnızca kavşak, trafik ışıkları gibi belli öğelerin eklenmesini sağlamaktadır.

%40'ı (51 kişi) kadın, %60'ı (78 kişi) erkek olan katılımcılardan kadınların alanda daha çok yürüyerek ya da toplu taşıma araçlarıyla hareket ettikleri ortaya çıkarken, erkek katılımcıların daha çok toplu taşıma araçları veya özel araçla alandan geçtikleri saptanmıştır [Çizelge 6.10].

Alanı yaya olarak kullanan kadınların oranı %35 iken, erkeklerin oranı %24'tür. Bu sonuçlardan hareketle kadınların bilişsel haritalarının daha verimli olması beklenmektedir. Anketlerin verimlilik sınıflandırmasına bakıldığında da kadın katılımcıların anketlerinin %18'i yeterli derecede yanıtlanmış anket olarak sınıflandırılırken, erkek katılımcıların anketlerinin %13'ü bu sınıftadır.

**Çizelge 6.10. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kullandıkları Ulaşım Türleri**

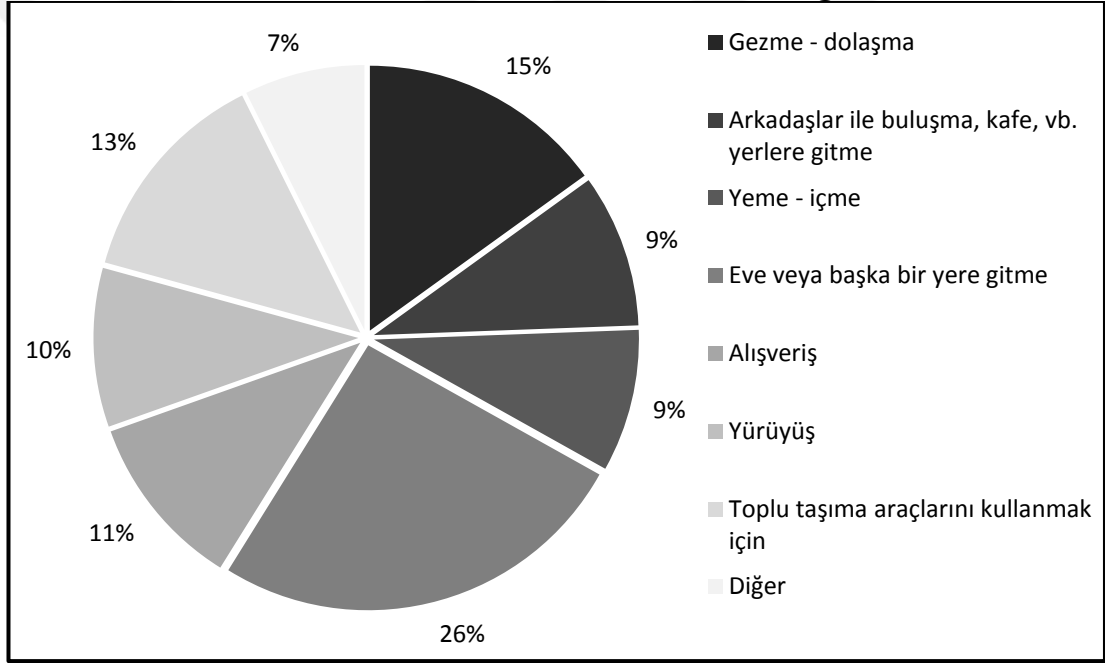
Cinsiyet	Ulaşım Türü	Oran
Kadın	Yürüyerek	%35
	Dolmuş / Otobüs	%53
	Özel Araç	%10
Erkek	Yürüyerek	%24
	Dolmuş / Otobüs	%37
	Özel Araç	%33



#### 6.2.5. Alanı Kullanım Amaçlarının İmgeye Etkisi

Bulvarı kullanma amaçlarını ulaşım, ticari etkinlikler ve gezi olarak üç başlık altında toplarsak, alanın yoğun olarak ulaşım amacıyla kullanıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ulaşım başlığı altında ‘Eve veya başka bir yere gitme’ ve ‘Toplu taşıma araçlarını kullanmak için’ bulvarın kullanılması yer alırken, gezi başlığı altında ise ‘Gezme – dolaşma’ ve ‘Yürüyüş’ yer almaktadır. ‘Arkadaşlar ile buluşma, kafe vb. yerlere gitme’, ‘alışveriş’ ve ‘yeme-içme’ gibi ticari etkinlikler amacıyla kullanımı % 29 oranla ikinci sırada yer alırken, % 25 oranında da gezi amacıyla kullanılmaktadır [Grafik 6.5].

**Grafik 6.5. GMK Bulvarını Kullanma Amaçlarına Göre Dağılım**



Bulvarın en çok ulaşım amacıyla kullanılması dikkat çekmektedir. Bu durum; bulvarın, ulaşım araçlarının ana güzergâhı ve kentin omurgası olmasından kaynaklanmaktadır. Bulvarı bir yere gitmek üzere geçiş alanı olarak kullanan katılımcı oranı % 39’dur.

Yeterli derecede yanıtlanmış 19 ankete verilen yanıtlar incelendiğinde Çizelge 14’teki veriler elde edilmiştir. Bu kullanım amaçlarının imgeye etkisi araştırıldığında ise alanın geçiş mekânı olarak kullanılması imgeye sağladığı katkı açısından en önemlisidir. İkinci olarak imgeye en çok katkı sağlayan etkinlik alanında gezme – dolaşmadır. Ticari etkinliklerin imgeye katkısı ise aynı oranda çıkmıştır.

Sonuç olarak genellikle alanı yaya olarak deneyimleyen ve bu deneyim süresinin çoğunluğunu sokakta geçiren katılımcıların imgeleri daha gelişkin çıkmıştır.

**Çizelge 6.11. Yeterli Derecede Yanıtlanmış Anketlerin Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı**

Kullanım Amaçları	Yeterli Derecede Yanıtlanmış Anketler	
Eve veya başka bir yere gitme	13	% 68
Gezme - dolaşma	9	% 47
Toplu taşıma araçlarını kullanmak için	7	% 37
Arkadaşlar ile buluşma, kafe, vb. yerlere gitme	6	% 32
Yeme - içme	6	% 32
Alışveriş	6	% 32
Yürüyüş	3	% 16
Diğer	1	% 5

### 6.3. GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI İMGESİNİN OLUŞUMU

İngenin üretilmesi bireylerin kentsel yapıyı nasıl algıladıkları ve nasıl kâğıda aktardıkları temeline dayanmaktadır. Bilişsel haritaların oluşturulma şekilleri bireylerin imgesinin hangi öğeler üzerinden geliştiğinin göstergesidir.

Katılımcıların çizdikleri bilişsel haritalar Lynch [1960] ve Appleyard'ın [1970] bilişsel harita sınıflandırmalarına göre çözümlenmiştir. Çözümlemede yeterli ve orta derecede yanıtlanmış anketler dikkate alınmıştır.

**Çizelge 6.12. Çizilen Bilişsel Haritaların Tipolojilerine Göre Sayıları**

	Öğelerin Birbirleriyle İlişkilendirildiği İmge		Öğelerin Noktasal Olarak Belirtildiği İmge	
<b>Yeterli Derecede Yanıtlanmış Anketler</b>	13	% 68	6	% 32
<b>Orta Derecede Yanıtlanmış Anketler</b>	23	% 46	27	% 54

Elde edilen sonuçlara göre katılımcılardan anketleri yeterli derecede yanıtlayanların % 68'i öğeleri birbirleriyle ilişkilendirilerek bilişsel harita çizmişken, anketleri orta derecede yanıtlayanların % 54'ü öğeleri noktasal olarak belirterek bilişsel haritalarını üretmişlerdir. Lynch'in [1960, s.96] belirttiği gibi "*birey çevresini tanımaya başladıkça imgesi de o yönde gelişim göstermektedir*". Sonuç olarak orta dereceli yanıtlanmış anketlerde katılımcılar çoğunlukla öğeleri noktasal olarak gösterirken, daha gelişkin bilişsel haritalarda öğeler noktasal olmaktan çıkmakta ve birbirleriyle olan ilişkileri önem kazanmaktadır.

Öğelerin birbirleriyle ilişkilendirilerek çizildiği bilişsel haritalar da ızgara doku çizilerek içi doldurulan ve bulvar çizilerek diğer öğelerle ilişkilendirilen şekilde iki farklı tipte çizilmiştir. Her iki tipte de kentsel öğeleri ilişkilendiren temel öge iz ögesidir. Noktasal olarak öğelerin belirtildiği bilişsel haritalarda ise belli bir süreklilik vardır. Bunun sebebi doğrusal bir yapıya sahip olan GMK Bulvarı'dır. Öğelerin sırası bazı bilişsel haritalarda hatalı olsa da, diğer öğeler genellikle bulvar üzerinde belli bir sırada konumlandırılmıştır.

#### 6.4. ORTAK GMK BULVARI İMGESİ VE SORUNLAR - OLANAKLAR

Çizilen bilişsel haritalar ve anketler çözümlenerek iki farklı ortak GMK Bulvarı imgesi oluşturulmuş ve bu haritalar ayrı ayrı yorumlanmıştır. Ayrıca hem bilişsel haritalar hem de anketlerden yola çıkılarak katılımcıların GMK Bulvarı'na ilişkin sorunlar ve olanaklar haritası üretilmiştir.

##### 6.4.1. Bilişsel Haritalardan Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi

Değerlendirilebilir veri sunan bilişsel haritalar genellikle ögeler ve ögeler arası ilişkilerin gösterildiği haritalardır. Bu tip bilişsel harita yüzdesi oldukça düşük (% 29) olduğu için elde edilen ortak imge haritası da noktasal gösterimlerle kısıtlı kalmıştır. Katılımcılar alanda hareketleri sırasında yalnızca noktasal referanslar olan işletmeleri ve bazı yoğun kullandıkları sokakları imgelerine yerleştirmişlerdir.

Harita 6.1'de bilişsel haritalardan elde edilen imge haritası verilmiştir. Ögelerin adlarını belirten yazılar, o öge ne kadar çok katılımcının imgesinde yer almışsa o kadar büyük fontta yazılmıştır.

GMK Bulvarı alanın omurgası olmasından dolayı eksiksiz tüm haritalarda gösterilmiştir. Çünkü bulvar katılımcıların imgesinin temelini oluşturmaktadır. Forum neredeyse haritaların tamamında yer alırken, Platin, Adese, Muğdat Camii ve Dumlupınar Lisesi de katılımcıların çoğunun imgesinde yer almaktadır. Bütün bu yapıların nitelikleri incelendiğinde, ortak noktaları büyüklükleridir. Dumlupınar Lisesi konumu itibarıyla bir işaret ögesi olarak kullanıcıların imgesinde yer alırken, Muğdat Camii ise minareleri dolayısıyla alanın birçok noktasından görülebilir olduğu için bir işaret ögesi olarak imgenmektedir. Forum, Platin ve eski Adese ise alışveriş yapılarıdır. Eski Adese yapısı şu anda Adese olarak faaliyet göstermiyor olsa da katılımcıların imgesinde hala eski adıyla yer almaktadır. Alışveriş yapılarının imgede baskın olarak yer almasının bir diğer nedeni de mimari özelliklerinin çevrelerindeki yapılardan farklı olması dolayısıyla alanda tekil ve kolay fark edilebilir olmalarıdır.

Hacı Sabancı Anadolu Lisesi ve Dumlupınar Lisesi kavşakta yer almaları, sunduğu açıklıklar ve ağaçlık alanlar sebebiyle kullanıcıların imgesinde yer almaktadır. Her iki ortaöğretim alanı ön cephelerinde yer alan toplu taşıma durakları ile özdeşleştirilmiş olmaları bakımından işlevsel olarak da imgeyi güçlendirmektedirler.

Bilişsel haritalardan bölge ve sınır olarak herhangi bir öge elde edilememiştir. Bilişsel haritalarda bölgelerin yoksunluğunun sebebi hem alanın ölçeğinin küçük olmasından, hem de katılımcıların imgelerinde alanlar yerine noktasal ögeleri kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Yine de bulvarın kuzeyindeki Forum ve Güven Sitesi ile güneyindeki lojmanlar ve Hacı Sabancı Anadolu Lisesi - Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi - Suphi Öner Öğretmenevi'nin bir arada bulunduğu yerleşke bölge olarak değerlendirilebilecek alanlardır.

Akdeniz ve sahil şeridi güçlü bir sınır olmasına rağmen bilişsel haritalara aktarılmamıştır. Diğer sınır ögeleri ise bilişsel haritalara aktarılacak kadar güçlü veya belirgin olmadığından gösterilmemiştir. Ancak bunlara ilişkin veriler açık uçlu sorulardan elde edilmiştir.

Odak noktası olarak değerlendirilebilecek alan ise bulvarın Forum ve Yaprak Tantuni ile başlayıp, Kushimoto Sokağı ve Akbank'a kadar devam eden parçasıdır. Katılımcıların imgesinde belirtilen odak noktaları bu alanda yoğunlaşmaktadır. Bu alanda bulunan bankaların da özellikle katılımcıların imgesinde odak noktaları olarak yer alması bu mekânların önündeki boşlukların buluşma noktaları olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu alanın odak noktası olarak imgelemesinin açıklaması hem buluşma noktalarının bu alanda yoğunlaşması hem de alanın tamamına erişimi sağlayan bir konumda olması diye düşünülmektedir.

Bu alanın doğu sınırında bulunan ve katılımcılar tarafından "Alanya Fırın Sokağı" olarak anılan 1902. Sokak ise altyapı açısından oldukça zayıf olmasına rağmen ticaret ve hizmet faaliyetlerini bir arada bulundurması sebebiyle katılımcıların imgesinde güçlü bir iz ögesi olarak yer almaktadır. Ayrıca konumu dolayısıyla barındırdığı kullanıcı yoğunluğu da iz ögesi imgesini güçlendirmektedir.

Kushimoto Sokağı ise yoğun olarak yeme - içme mekânlarının yer aldığı ve genel olarak genç nüfusun kullandığı bir mekândır. Belli bir işlevi barındırmasından ve kullanıcı kitlesinin belli olmasından dolayı katılımcıların imgesinde güçlü bir iz ögesi konumundadır.

Katılımcılar 1408. Sokak üzerinde bulunan Aliye Pozcu İlköğretim Okulu'nu ve Flash Kafe'yi bilişsel haritalarında işaretlemiş olsalar dahi, bu sokağı bir iz ögesi olarak belirtmemişlerdir. Bu sokak, katılımcıların % 71'inin bilişsel

haritasında belirttiği Forum ile sahil arasında doğrudan bağlantıyı sağlayan bir sokak olması bakımından bir iz ögesi konumundadır. Flash Kafe'nin olduğu noktada bu sokakla dik kesişen ve bulvarla paralel olarak Muğdat Camii'ne kadar ilerleyen 1401. Sokak da başı ve sonu tanımlı bir sokak olması ve Forum ile Muğdat Camii arasında görsel bir ilişki kurması bakımından katılımcılar farkında olmasalar dahi enteresan bir iz ögesidir.

İşaret ögesi konumunda olan Navona Otel yeni inşa edilmiş bir yapı olmasına rağmen mimarisi ve büyüklüğü sebebiyle katılımcıların imgesine kolayca yerleşmiştir. Bir başka işaret ögesi ise eski Akdeniz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi yapısıdır. Bu yapı şu anda başka bir amaçla kullanılıyor olsa da imgede eski işlevi ile yer almaya devam etmektedir. Hatta belli bir yaşın üzerindeki katılımcıların imgesinde daha önceki işleviyle yani "Eski İş Bankası" olarak yer almaktadır.

Sonuç olarak katılımcılara göre ögelerin imgelenebilir olmaları için yalnızca fiziksel özellikleri değil işlevsel nitelikleri de kullanıcılar açısından önemlidir. Ancak bu işlevsel niteliklerin arka planında katılımcılar net bir şekilde belirtmemiş olsalar da ögelerin fiziksel özellikleri de etkilidir. Eski Adese ya da İş Bankası yapıları kullanıcıların imgelerinde "Eski Adese" veya "Eski Akdeniz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi" biçiminde yer alsa da zihinlerinde büyüklükleri, renkleri, mimarileri, çevrelerinden farklı cephe özellikleri ile var olmaktadır.

Türk Telekom Binası katılımcıların imgesinde bir kamu binası olarak yer alsa da çok katlı olması, beyaz olması ve çevresindeki yapılardan kolaylıkla ayrıştırılabilir olması bakımından da katılımcılar imgelerine eklemektedirler.

Çalışma alanının batısındaki karakol ve cami binasının B1 çalışma alanının kuzeyindeki tek işaret ögesi olmalarının sebebi işlevleriyle ilişkilendirilerek kamu yapıları olmalarına bağlanabilirken, Botanik de bu ögelere eklendiğinde her üçünün de ortak özelliği olan çevrelerindeki ağaçlar bu kez ön plana çıkmaktadır. Karakol binasının ve caminin önündeki ağaçlar bu yapıları çevrelerindeki tek düze dokudan farklılaştırmaktadır. Bu farklılık ise kullanıcıların imgesine işaret ögesi olarak yansımaktadır. Botanik ise tek katlı ve etrafı yeşillendirilmiş bir yapı olması dolayısıyla çevresindeki dokudan ayrılmaktadır.

Bulvardan İkinci Çevreyolu'na çıkan sokaklardan Dumlupınar Caddesi'nin baskın olarak imgede yer almasının sebebi ise GMK Bulvarı ile kesiştiği noktanın bir



odak noktası olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca kavşak noktasındaki Dumlupınar Lisesi ve Karayolları Müdürlüğü geçirgen olmayan bahçe duvarları ve görsellik yaratan ağaç dizileri ile düğüm noktasının güneyini tanımlamaktadırlar.

Sonuç olarak bilişsel haritaların üst üste çakıştırılmasıyla elde edilen GMK Bulvarı imgesinde baskın işaret öğeleri Forum, Muğdat Camii, Platin, eski Adese yapısı, Dumlupınar Lisesi ve Hacı Sabancı Anadolu Lisesi iken, bu öğelerin imgede yer almalarının arkasındaki neden fiziksel olarak çevrelerindeki yapılardan ayrışmalarıdır. Ticari faaliyetleri ve kamu hizmetlerini sunmaları ise katılımcıların ifade ettiği nedenlerdir.

GMK Bulvarı ise çalışma alanının omurgasını oluşturan bir iz ögesi iken, katılımcıların imgesinde baskın olan iz öğeleri Kushimoto Sokağı, Dumlupınar Caddesi ve Adnan Menderes Bulvarı'dır. Kushimoto Sokağı ve Dumlupınar Caddesi sunduğu işlevler ve barındırdığı kullanıcı tipiyle imgede yer alsa da Adnan Menderes Bulvarı denizle olan ilişkisinden dolayı belli bir görsellik sunmakta ve bu görsel nitelikleri ile imgede yer almaktadır. Bu görselliği oluşturan deniz, yürüyüş yolu, geniş kaldırım, ağaç sıraları, açık ve rekreasyonel alanlardır.

Katılımcıların imgelerinde yer alan öğeler kimi zaman kullanım sıklığı dolayısıyla katılımcıların imgesine yerleşmişken, kimi zaman da dışsal referans olarak fiziksel nitelikleri dolayısıyla katılımcıların imgesinde yer almaktadır. Ancak katılımcılar tarafından çizilmiş bilişsel haritalar, yorumlayarak fikir sahibi olmamızı sağlasa da, doğrudan bu fiziksel nitelikleri ortaya çıkarmamaktadırlar.

Harita 6.1. Bilişsel Haritalardan Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi



#### 6.4.2. Anketlerden Elde Edilen Ortak GMK Bulvarı İmgesi

Bilişsel haritalardan elde edilen ortak GMK Bulvarı imgesinden farklı olarak açık uçlu sorulardan elde edilen verilerde katılımcıların bölge ve sınır öğelerine ilişkin görüşleri daha açık olarak ortaya çıkmıştır. Harita 6.2'de ögeler % 5 - 25 katılımcının, % 25 - 50 katılımcının ve %50'den fazla katılımcının belirttiği ögeler olmak üzere üç farklı düzeyde verilmiştir.

Bulvar üzerinde sınır olarak tanımlanan ögeler genellikle geniş alana sahip kamu alanları ve bazı sokaklardır. Dumlupınar Caddesi ve 18. Cadde hem iz ögesi olarak tanımlanırken, hem de bulvarı bölgelere ayıran sınırlar olarak imgenmiştir.

Odak noktaları ise bilişsel haritalarda işaret ögesi olarak belirtilen noktasal referansların önündeki açıklıklardır. Belli noktalarda bu açıklıklar genişlerken, Yaprak Tantuni ve eski Adese yapısı önünde ise yalnızca kaldırım genişliğindedir. Ancak bu ögelerin bulvarın üç noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Birincisi, Dumlupınar Caddesi ile GMK Bulvarı'nın kesişiminde, ikincisi Forum civarında, üçüncüsü ise Platin ve Kushimoto Sokağı arasındadır.

Alandaki en baskın öge konumunda olan Forum açık uçlu sorularda hem işaret ögesi, hem bölge, hem de odak noktası olarak tanımlanmıştır. Bunun sebebi, geniş bir alana yayılması, birçok katılımcı tarafından dışsal bir referans olarak kullanılması, alanın birçok noktasından görülebilir olması ve açık alanlarının buluşma noktası olarak tercih edilmesidir.

Kushimoto Sokağı ile Alanya Fırın Sokağı (1902. Sokak) katılımcılar tarafından bölge olarak tanımlanmıştır. Her iki sokağın da belli bir işlevsel çeşitlilik sunması ve belli bir kullanıcı yoğunluğunu barındırması bunun arkasında yatan sebeplerdir. Bir diğer neden ise her iki sokağın da araçla erişilebilir olmasına rağmen yayaların burada bulunan dükkânlara erişiminde sağladığı kolaylıktır. Yapıların zemin katları sokakla doğrudan bağlantılı olduğu gibi sokağın iki yakasındaki yapılar da birbirleriyle yakın ilişki içerisindedirler.

Katılımcıların tanımladığı diğer bölgeler ise genellikle benzer dokuda yapılaşan veya kamusal yapıların arasında kalan alanlardır. Tanımlanan bölgelerin kesiştiği noktalarda ise diğer ögelerin de yoğunlaştığı görülmektedir. Dumlupınar Caddesi ile 18. Cadde arasında kalan bölümün imgede bulvarın diğer bölümlerine

oranla daha gelişkin olduğu görülmektedir. İşlevlerin bu alanda yoğunlaşması, Forum ve Platin gibi baskın işaret öğelerinin bu alanda yer alması, Kushimoto Sokağı ve 1902. Sokak gibi hem bölge hem de iz ögesi olarak imgelenen öğelerin varlığı ve odak noktalarının yoğunlaştığı bölge olması, bulvarın bu bölümünün imgesini güçlendirmektedir. Sonuç olarak imgesel kent öğelerinin sayısının artması, çeşitlenmesi ve bir öğenin aynı zamanda başka bir öge olarak da imgede yer alması imgenin gelişimini desteklemektedir.

Katılımcılara bu öğeleri imgelerine yerleştirme nedenleri sorulduğunda kısıtlı yanıtlar alınabilmektedir. Odak noktası olarak tanımlanan Petrol Ofisi için bir katılımcı sunduğu açıklığı sebep olarak göstermiştir. Güven Sitesi ve kuzeyi için ise bir katılımcı bu bölgede yapıların kat yüksekliklerinin belli oranda arttığını dile getirmiştir. Bir katılımcı ise 1904. Sokağı binaların sıralanışı sebebiyle bir bölge olarak imgelemiştir. Dumlupınar Lisesi ile Muğdat Camii arasında kalan bölgeyi tanımlayan bir katılımcı, bu alanı "Bankalar Bölgesi" olarak adlandırırken, bir başka katılımcı Dumlupınar Caddesi'ni doğusu ve batısında farklılaşan trafik yoğunluğu sebebiyle sınır olarak nitelendirmiştir. 1316. Sokak için sınır nitelendirmesini yapan bir katılımcı ise "Ciğerci Bahattin Sokağı" olarak adlandırdığı bu sokağın araca kapalı olmasını sebep olarak göstermiştir.

İz ögesi olarak imgelenen 6. Cadde için ise iki katılımcı yeşil ve ağaçlık olması dolayısıyla diğer sokaklardan ayırt edebildiklerini belirtmişlerdir. Dumlupınar Caddesi için ise kalabalık ve yoğun olması üç katılımcının bu caddeyi iz ögesi olarak nitelendirmesine sebep olmuştur. Bir katılımcı ise denizi ve sahildeki uçak maketini görmesi nedeniyle 4. Cadde'yi iz ögesi olarak imgesine yerleştirmiştir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, bilişsel haritalardan fiziksel niteliklere ilişkin net verilere ulaşamadığı gibi açık uçlu sorulara verilen yanıtlar da yeterli değildir. Katılımcıların % 58'i sınırlara ilişkin soruya, % 41'i bölgelere ilişkin soruya, % 40'ı iz ögesine ilişkin soruya, %11'i işaret ögesine ilişkin soruya ve son olarak % 9'u odak noktasına ilişkin soruya yanıt vermemişlerdir. Mersin kenti kullanıcıları için değerlendirdiğimizde, Lynch'in tanımladığı sınırlar ve bölgeler imgelemekte en çok zorluk çekilen öğelerdir. Katılımcıların algısında çalışma alanına dair bir bölge ya da sınır ögesinden çok, işaret ögesi ve odak noktası baskındır.



### 6.4.3. Sorunlar ve Olanaklar

Katılımcıların imgesinde GMK Bulvarı'nın en temel sorunu yoğun araç trafiğidir. Özellikle Karayolları Müdürlüğü ile Türk Telekom Binası arasında kalan alanda trafik yoğunluğu katılımcıların olumsuz etkilendiği bir sorundur.

Bir diğer temel sorun ise kaldırım eksikliğidir. 1902. Sokak, 1406. Sokak ve 1408. Sokak ticaret faaliyetlerini barındırdıkları için kullanıcı yoğunlukları yüksek olan sokaklardır. Ancak kaldırım eksikliği katılımcıların imgesini olumsuz etkilemektedir.



**1406. Sokak ile GMK Bulvarı Kesişimi**

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'ndan 1406. Sokağa baktığımızda yayaların hareket alanının darlığı göze çarpmaktadır. Araç yoğunluğunun fazla olması, sokakların dar olması ve kaldırımların bazen araçlar bazen de dükkânlar tarafından işgal edilmesi bu sorunu ortaya çıkaran etmenlerdir. Ayrıca GMK Bulvarı ile 20. Cade'nin kesişiminde, Yaprak Tantuni ve akaryakıt istasyonunun önünde kaldırım genişliğinin bulvarın diğer bölümlerine oranla az olması da yoğun kullanılan bir alan olmasından dolayı sorun yaratmaktadır. Forum'un girişindeki genişliğin bu noktada sürekliliğini yitirmesi kullanıcıların hareketini kısıtlamaktadır.





### Forum'un Girişindeki Geniş Yaya Alanı

İmgede yer alan diğer sorunlu alanlardan biri ise niteliksiz yollar ve yön belirsizliğine yol açan karıştırma noktalarıdır. Dumlupınar Caddesi katılımcıların çoğunluğunun imgesinde yer aldığı halde 1. Cadde ile kesişiminden Okan Merzeci Bulvarı ile kesiştiği noktaya kadar olan bölümü kullanıcıların imgesinde belirsizdir. Katılımcılar caddenin bu bölümünü olduğundan daha kısa veya daha uzun olarak algılamaktadırlar. Bunun sebebi ise bu iz ögesinin Yenişehir İtfaiyesi'nden sonraki bölümünün yalnızca Okan Merzeci Bulvarı'na erişim için kullanılmasıdır.

B2 çalışma alanının güneyindeki konut alanı içinden geçen sokak doğrudan denize erişimi sağlamasına rağmen bulvarla kesiştiği noktanın tanımlı olmamasından dolayı katılımcılar tarafından nitelendirilememiştir. Ayrıca bu noktada katılımcılar tam olarak nerede bulduklarını kestiremediklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir kafa karıştırıcı nokta ise 1404. Sokağın bulvarla kesiştiği noktadır. Aliye Pozcu Sokağı olarak adlandırılan bu sokağın sahilde hangi noktaya çıktığı da birçok katılımcı tarafından hatalı olarak imgenlenmiştir. Benzer bir şekilde 1404. Sokak ve 1406. Sokak ile Adnan Menderes Bulvarı'nın kesiştiği noktalar da katılımcılar tarafından sıklıkla karıştırılmıştır.

Çalışma alanında deniz gibi güçlü bir ögenin varlığı olmasına rağmen bulvar üzerinde bulunan geçirgen olmayan sınırlar bulvarın denizle olan bağlantısını engellemektedir. Özellikle B1 çalışma alanından sahile erişim, kamu alanlarının duvarları ve topografya sebebiyle olanaksız olarak imgenlenmektedir. B2 çalışma alanında ise Karayolları Müdürlüğü'nün duvarları ve boş arsanın çevresindeki tel örgü geçirgen olmaması sebebiyle çalışma alanının güneyini iki parçaya bölmektedir.

B2 çalışma alanının doğusundaki denize inen sokakların lineer olmaması da bulvarın bu bölümü ile deniz arasındaki bağlantıyı koparmaktadır.



### **GMK Bulvarı ile Sahil Arasındaki Bağlantının Kesildiği Noktalar**

Bulvar üzerindeki süreksizlikler de kullanıcıların imgesinde kopmalara neden olmaktadır. B2 çalışma alanının batısındaki akaryakıt istasyonu ve Groseri'nin önündeki açıklık sebebiyle yaya kaldırımını çevreden yalıtılmış bir konumdadır. Yapılarla doğrudan ilişki içerisinde bulunan yaya kaldırımının bu sürekliliğinin kesildiği bu noktalar imgede birbiriyle ilişkisiz alanlar yaratmaktadır.

Bulvarın Dumlupınar Lisesi'nden Navona Otel'e kadar olan bölümünde de fiziksel olarak birbirinden farklı nitelikler taşıyan ve bulvarla farklı yapı – sokak ilişkileri kuran öğelerin olması imgede bütünlük sağlanamamasına neden olmaktadır. Bu öğeler sırasıyla; bulvardan doğrudan erişim sağlanan yapılar, terk edilmiş eski Adese yapısı, bahçeli konutlar ve boş arsadır. Benzer niteliklere sahip yapıların sürekliliği belli noktalarda monotonluk yaratsa da, buradaki çeşitlilik imgede okunaksızlığa yol açmaktadır.

Yalıtılmış bölgeler ise belli noktalarda sorun olarak algılanabildiği gibi belli noktalarda da olanak olarak tanımlanabilmektedir. Forum yalıtılmış bir bölge olarak imgede yer almasına rağmen belli bir işlevle özdeşleştirildiği ve kendi içinde tanımlı bir alana sahip olduğu için katılımcılar tarafından olanak olarak yorumlanmaktadır. B1 çalışma alanının güneyindeki konut alanı ise çevresinden farklı bir dokuya sahip olması ve yapıların eski ve bakımsız olması nedeniyle imgede olumsuz bir etki bırakmaktadır. Forum'un karşısındaki konut alanı da bu alanla benzer özelliklerinden dolayı sorunlu bir bölge olarak imgelenmektedir.

Çalışma alanında tanımlanamayan geniş boşluklar bulunmaktadır. Bu alanlar büyüklükleri ve olumsuz görsel niteliklere sahip olmaları bakımından sorun olarak görülmektedir. Ancak imgenin desteklenmesi için değerlendirilebilecek alanlardır.







## 6.5. GMK BULVARI İMGESİNİN OLUŞUMUNA KATKI SAĞLAYAN NİTELİKLER

### 6.5.1. Biçim ve Görsellik

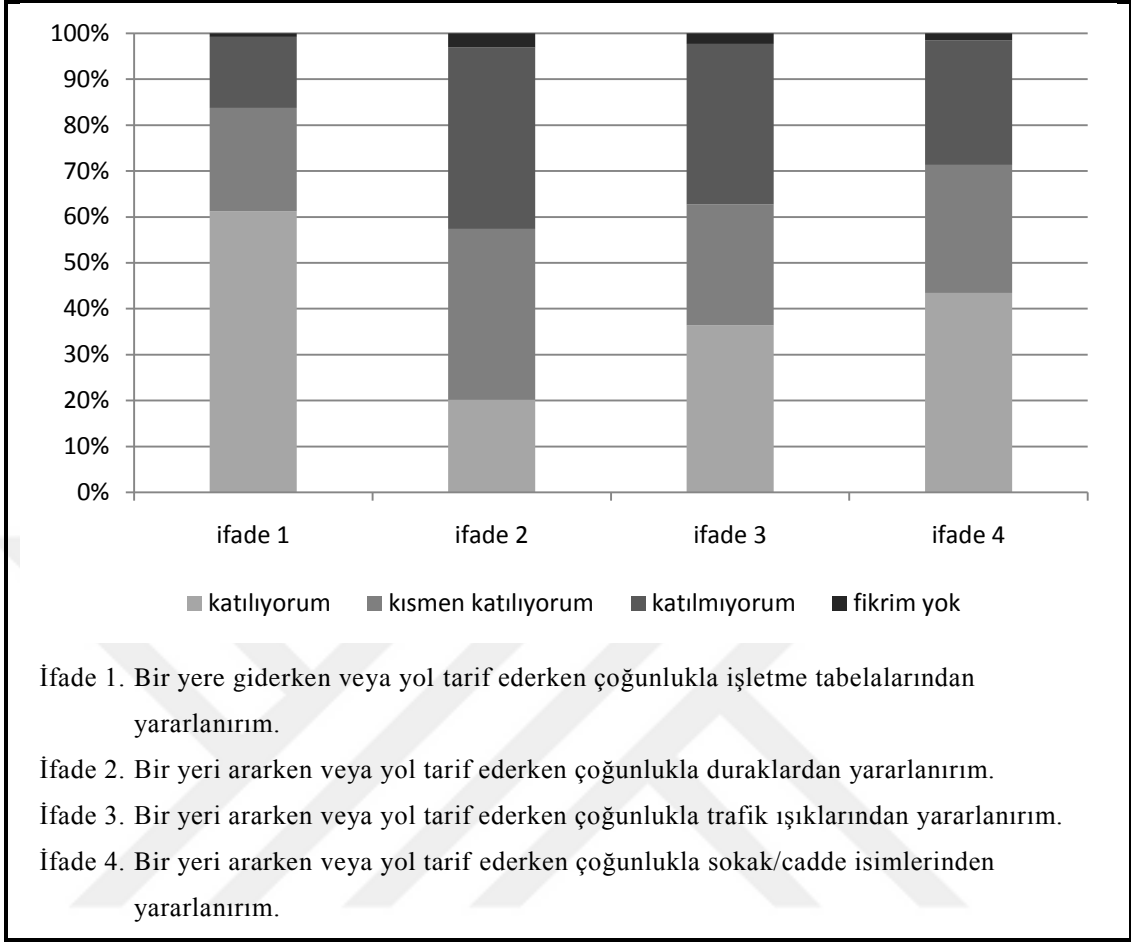
İngede yer alan imgesel kent öğelerinin fiziksel nitelikleri sorgulandığında ise “büyüklük, mimari, konum, renk, biçim” gibi yanıtlar alınmıştır. Katılımcıların % 15’i Forum’un büyüklüğünü belirtirken, % 7’si tabelası, konumu, mimarisi, rengi ve biçimi açısından imgelerinde yer aldığını belirtmişlerdir. Platin ise katılımcıların % 12’sinin imgesinde büyüklüğü, % 7’sinin imgesinde mimarisi, % 6’sının imgesinde ise rengiyle bütünleştirilmiştir. Bu yapıya benzer olarak B1 çalışma alanında yer alan Navona Otel de katılımcıların % 7’sinin zihninde büyüklüğüyle, % 3’ünün zihninde ise rengiyle imgelenmektedir. İkisi de beyaz renkte olan bu yapılar çevrelerindeki yapılardan farklılaşması sebebiyle ayırt edilebilmektedirler. Büyüklük bakımından katılımcıların imgesinde yer alan diğer öğeler eski Adese yapısı (% 9), Muğdat Cami (% 3) ve Türk Telekom Binasıdır (%3).

Görsel niteliklerin içinde imgede en fazla yer alan % 54 oranla büyüklüktür. Katılımcıların % 16’sı ise öğelerin renklerindeki farklılığa veya karşıtlığa imgelerinde yer vermişlerdir. Farklı bir mimariye sahip olan öğeler de katılımcıların %13’ünün imgesinde baskın bir öge olarak yer almaktadır.

Katılımcıların kentte ne tür referanslarla hareket ettiklerine yönelik ifadeler dört dereceli Likert ölçeği kullanılarak yöneltilmiştir. Böylece alanda hareketleri sırasında ne tür fiziksel öğelere dikkat ettikleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu ifadeler iki farklı sorgulamayı içermektedir. Birincisi katılımcıların kendi bilişsel haritalarını oluştururken nelere dikkat ettiklerine ilişkindir. İkincisi ise, katılımcıların kendi bilişsel haritalarını başkalarına aktarırken hangi öğeleri kullandıklarına ilişkindir.

Katılımcıların bilişsel haritalarını bir başkasına aktarırken hangi öğeleri kullandıklarına ilişkin yapılan sorgulamadan elde edilen verilere göre, katılımcılar %61 oranla en çok işletme tabelalarından, %43 oranla ikinci olarak sokaklardan, %36 oranla trafik ışıklarından, %20 oranla en az duraklardan yararlandıklarını belirtmişlerdir [Grafik 6.6].

**Grafik 6.6. İmgede Kullanılan Ögelere İlişkin Veriler**



Katılımcıların imgelerini oluştururken mekânsal veya fiziksel öğelerden çok işletme tabelalarını kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, katılımcıların imgesinde işlevsel öğeler, mekânsal öğelerden daha fazla yer tutmaktadır. Örneğin, B2 çalışma alanında yer alan, bir zamanlar “İş Bankası” iken kapatılan ardından "Akdeniz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi" olarak faaliyet gösteren ancak günümüzde boş olan yapının yanından GMK Bulvarı'na çıkan sokak halen kullanıcılar tarafından “Eski İş Bankası Sokağı” şeklinde adlandırılmaktadır. Ancak bu örnekten çıkarılabilecek bir başka sonuç da işletmeler değişse dahi kullanıcıların imgesine yerleşmiş ilk haliyle imgede korunmaktadır.

#### 6.5.2. İşlev

Belli bir işlevi barındıran sokaklar [Lynch, 1960], farklı kullanıcılara hitap eden çeşitli işlevleri sunan sokaklar [Jacobs, 1961], kesişim/kavşak veya dinlenme/bekleme noktası olarak rol oynayan sokaklar [White, 2007], tanımlı bir

başlangıç ve bitiş noktası olan sokaklar [Jacobs, 1993] veya geçiş mekânı olarak kullanılan sokaklar [Rapoport, 2007] imgede iz ögesi olarak yer alma potansiyeline sahiptir. Mersin örneğinde bütün bu özelliklere rastlamak mümkün olmasa da katılımcıların ortak imgesinde yer alan bazı iz öğeleri bu nitelikleri taşımaktadır.

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı kullanıcıların imgesinde bir geçiş mekânı olarak yer almaktadır. Bunun sebebi bulvarın kentin ana omurgası olması ve kentin bir noktasından başka bir noktasına gitmek üzere sıklıkla tercih edilmesidir. Ancak bulvarın çalışma alanı olarak seçilen bölümü Mersin kenti için bir alt merkez konumunda olması dolayısıyla kısmen de bekleme veya buluşma noktası olarak da işlev görmektedir. Daha ayrıntılı olarak incelersek B1 çalışma alanı kuzeyde yoğun olarak galerilerin yer seçmesi sebebiyle galerilerle özdeşleşen bir imgeye sahipken, B2 çalışma alanının batısı buluşma, toplu taşıma değiştirme ve odak noktası olarak, doğusu ise giyim mağazaları ile imgelenmektedir.

Sundukları işlevlerle imgelenen iz ögesine örnek olarak ise Dumlupınar Caddesi, 1902. Sokak (Alanya Fırın Sokağı) ve Kushimoto Sokağı örnek verilebilir. Dumlupınar Caddesi birçok dershanelerin burada yer seçmesinden dolayı dershanelerle özdeşleşmiş, hatta halk arasında “Dershaneler Sokağı” olarak anılmaktadır. 1902. Sokak farklı kullanıcı tiplerine hitap eden ticari faaliyetleri sunarken, Kushimoto Sokağı’nda genellikle yeme – içme faaliyetleri yer seçmiştir. Yeme- içme faaliyetlerinin yanında bu iz ögesi aynı zamanda bir dinlenme veya bekleme noktası işlevi de görmektedir.

Kullanıcılar belirgin bir iz ögesi olarak tanımlamasalar da 1314. Sokak Türk Telekom Binasıyla başlaması, üzerinde Muğdat Camii’nin bulunması ve bitiş noktasında Mersin İdman Yurdu Meydanı’nın yer almasından dolayı tanımlı bir iz ögesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Jacobs [1961] kullanıcı yoğunluğunun sokağın nitelikleriyle ilişkili olduğunu söylemektedir. Bu varsayımdan yola çıkarak katılımcılara GMK Bulvarı’ndan sahile inen ve Okan Merzeci Bulvarı’na çıkan sokakları kullanım sıklıkları sorulmuştur. Böylece sokakların kullanıcı yoğunlukları ile bu yoğunluğu sağlayan öğeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Ancak belirtmek gerekir ki, anket çalışmaları sırasında katılımcıların büyük çoğunluğu sokakların isimleri söylendiğinde nereden söz edildiğini anlamamıştır.



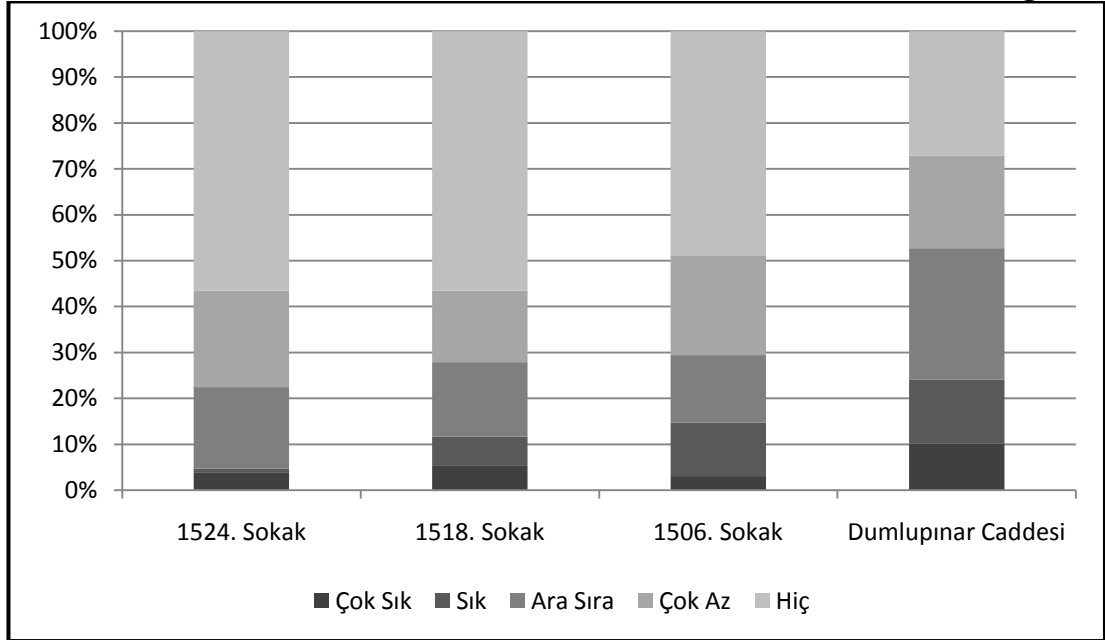
Konumu tarif edildiğinde “Ziraat Bankası Sokağı”, “Ciğerci Apo Sokağı”, “Aliye Pozcu Sokağı”, “Eski Akbank Sokağı”, “Göksel Tantuni Sokağı”, “Alanya Fırın Sokağı”, “Dershaneler Sokağı”, “Forum’un önünden geçen cadde”, “Dikenli Yol” gibi üzerinde bulunan işletmelerin isimleriyle tanımlamışlardır. Anket çalışmaları boyunca da sokaklardan özdeşleştirdikleri bu isimleri kullanarak söz etmişlerdir.

Rudofsky'nin [1964] belirttiği gibi geçmişte belli bir referansa göre adlandırılan sokakların kullanıcıları yönlendirmektedir. Çalışma alanında da katılımcılar numaralandırılmış sokak isimleri yerine üzerinde bulunan bir ögenin adıyla ilişkilendirerek daha kolay ve güçlü bir şekilde imgelemektedirler.

#### 6.5.2.1. Bulvardan Sahile Çıkan Sokaklar

B1 çalışma alanından sahile inen sokaklar konut dokusu içerisinden geçmekte ve alandaki topografya sebebiyle bulvardan denizi görmeyi engellemektedir. Bu farklılaşmış konut dokusu içinden geçen sokakların katılımcıların % 3 ila 5’inin imgesinde yer aldığı söylenebilmektedir. Bu sokakların imgeleme oranının düşük çıkmasının nedeni hem topografyanın yarattığı engel, hem de alanda yalnızca konutların bulunmasıdır.

**Grafik 6.7. B1 Çalışma Alanından Sahile Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı**



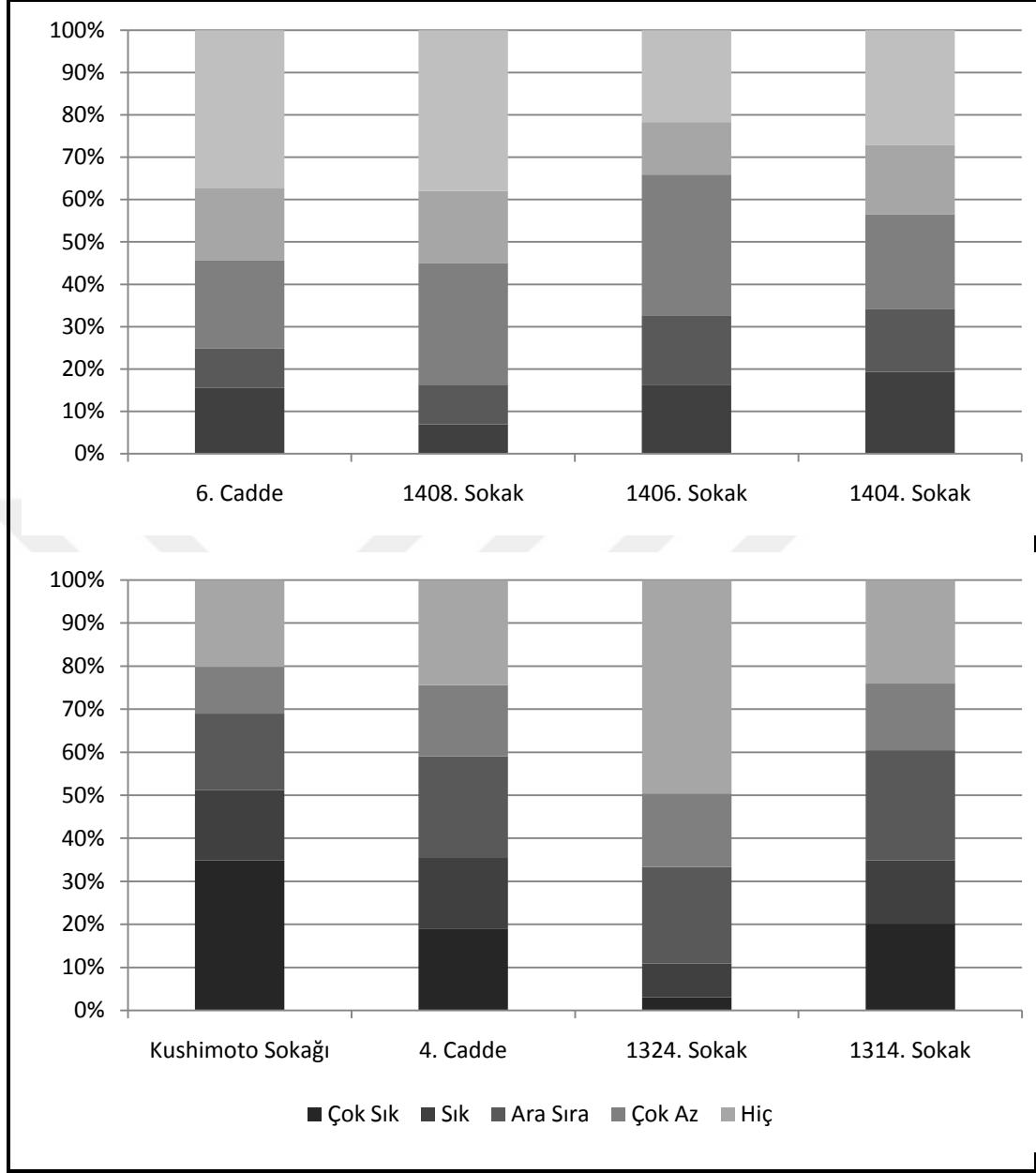
Dumlupınar Caddesi ise yoğun olarak araçlarca kullanıldığı ve bölgede Okan Merzeci Bulvarı (ikinci çevre yolu) ile Adnan Menderes Bulvarı (sahil yolu) arasında doğrusal bir bağlantı kurması açısından özel öneme sahiptir. Ayrıca çalışma alanında en yoğun kullanılan iz ögesi konumundadır [Grafik 6.7]. Erişim noktası olarak imgelenen bu iz ögesi, bulvarlar arasındaki en kısa bağlantıyı sağlamasından dolayı da kolay erişilebilir bir konumdadır.

B2 çalışma alanı, B1 çalışma alanına oranla daha çok ticari işlev barındırmaktadır. Bu ticari işlevlerin süreklilik gösterdiği ve katılımcıları sahile ulaştıran 1406. ve 1404. Sokak en fazla kullanıcı yoğunluğuna sahip mekânlardır [Grafik 6.8].

1406. Sokak ticari işlevlerin üzerinde yoğunlaştığı bir sokak olmasının yanı sıra Forum'a çıkan kavşak noktasıyla başlayıp Rotaract Parkı ile sona ermektedir. 1404. Sokak ise katılımcıların odak noktası olarak tanımladığı GMK Bulvarı'nda bulunan Platin yapısının önündeki açıklık ve karşısındaki iki katlı yıkık yapı ile başlayıp, sonunda İnönü Parkı ile tanımlanmaktadır. Lynch'in [1960] ve Jacobs'ın [1993] belirttiği gibi tanımlı bir başlangıç ve bitiş noktası olan iz ögeleri imgede yer almaktadır. Anketlerden elde edilen sonuçlar da bu durumu doğrulamaktadır.

Ayrıca 1408. Sokak katılımcıların imgesinde "Aliye Pozcu Sokağı" olarak, 1406. Sokak "Çiğerci Apo Sokağı" olarak, 1404. Sokak ise "Ziraat Bankası Sokağı" olarak yer almaktadır. Bu duruma sebep olarak, numaralı sokak isimleri yerine belli bir ögeyle sokakları tanımlamanın imgeyi daha çok ve kolay geliştirmeyi sağlaması sebep gösterilebilmektedir.

**Grafik 6.8. B2 Çalışma Alanından Sahile Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı**



Kushimoto Sokağı bu alana çıkan sokaklar arasında en yoğun kullanılan sokak olmakla beraber üzerinde bulunan kafeler ile de özdeşleşmiş bir imgeye sahiptir. Katılımcıların imgesinde “Eski Akbank Sokağı” olarak da yer almaktadır. Kullanıcı yoğunluğu açısından bulvara çıkan sokaklar arasında % 35’lik bir oranla en sık kullanılan sokaktır. Bulvara çıkan noktasında yer alan Akbank ve sahile çıkan noktasındaki İnönü Parkı ve Mado sokağın başlangıç ve bitiş noktalarını tanımlamaktadır.

4. Cadde ise Kushimoto Sokağı'na paralel olmasından dolayı, Kushimoto'da yer alan yoğun ticari işlevler kısmen bu sokakta da süreklilik göstermektedir. Başlangıç noktasını tanımlayan “Eski İşbank yapısı” veya “Eski Akdeniz Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi” artık kullanılmasa da katılımcıların imgelerinde yine bu şekilde yer almaktadır.

1324. sokak ise konut alanlarının içinden geçmesi sebebiyle bazı katılımcıların imgesinde zayıf bir iz ögesi olarak yer alırken, katılımcıların % 50'si sokağı hiç kullanmadığını belirtmişlerdir.

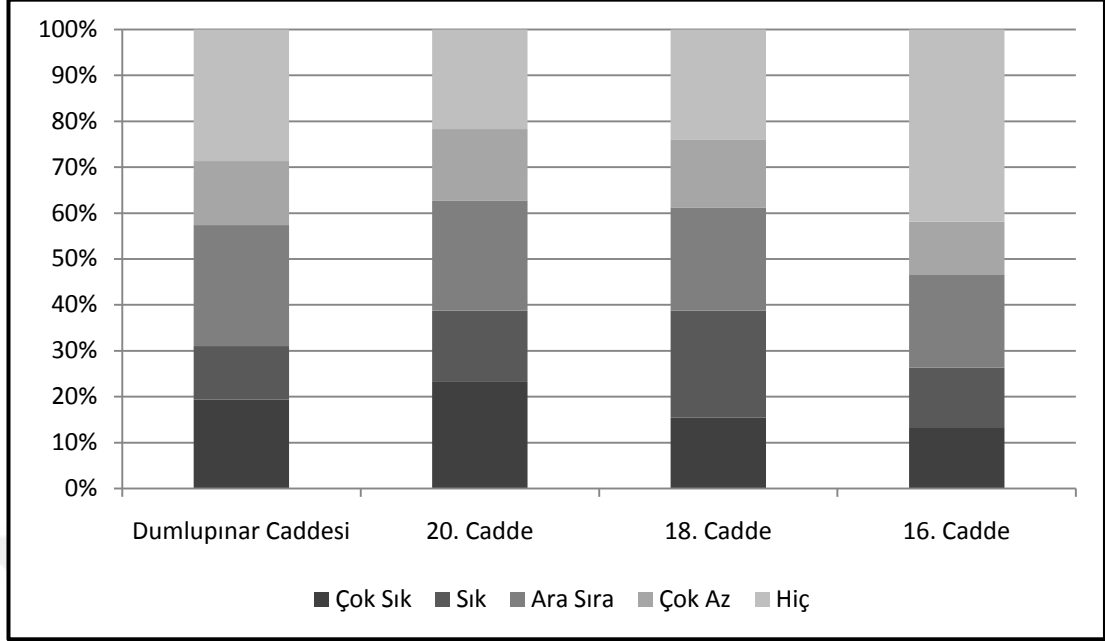
1314. Sokak ise üzerinde yer alan Muğdat Cami dolayısıyla camiyle imgenenmektedir. Ayrıca Dumlupınar Caddesi gibi GMK Bulvarı ile Adnan Menderes Bulvarı arasında güçlü bir bağlantı yaratmaktadır. GMK Bulvarı üzerinde Türk Telekom Binası, sokağın görece orta kısmında yer alan Muğdat Camii ve sahilde Mersin İdman Yurdu Meydanı ile imgenenmektedir. Kushimoto Sokağı ile bu sokak arasında kalan alan konut bölgesi olması ve içinde eğitim kurumlarını barındırması sebebiyle diğer sokaklardan farklı olan 1324. Sokak hem kullanıcı yoğunluğu açısından hem de katılımcıların imgesinde yer alması açısından zayıftır.

Sonuç olarak sahile çıkan sokaklar için genel olarak ticaret ve hizmet faaliyetlerinin yoğunlaştığı sokakların daha fazla kullanıcı yoğunluğuna sahip olduğu söylenebilirken, konut alanları arasında kalan sokakların ise yalnızca bu alanları kullananlar tarafından iz ögesi olarak imgelendiği ve kullanıcı yoğunluğu açısından da zayıf olduğunu belirtmek olanaklıdır.

#### 6.5.2.2. Bulvardan Okan Merzeci Bulvarı'na Çıkan Sokaklar

Forum'un önünden geçen 20. cadde kullanıcı yoğunluğu açısından Kushimoto Sokağı'ndan sonra ikinci sıradadır. Bunun sebebi üzerinde Forum'un bulunması ve kullanıcıların imgesinde Forum ile özdeşleşmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu cadde belli bir işlevle imgenemese de caddenin büyük bir kısmına cephesi olan alışveriş merkeziyle imgenenmektedir.

**Grafik 6.9. Okan Merzeci Bulvarı'na Çıkan Sokakların Kullanım Sıklığı**



“Dikenli yol” olarak tabir edilen 18. Cadde ise kullanıcı yoğunluğunun en düşük olduğu iz ögesidir. Bu cadde genişliği ve sunduğu görsellik açısından diğerlerinden farklılaşsa da sunduğu herhangi bir işlevle imgenmemektedir.

Okan Merzeci Bulvarı'na çıkan bu sokaklar genellikle araç yoğunluğunun fazla olduğu sokaklardır. Bu caddelerde Jacobs'ın [1961] belirttiği gibi yayaları araçların olumsuz etkilerinden koruyacak düzenlemeler bulunmamaktadır. Ayrıca Appleyard'ın [1981] trafik hacmi sınıflandırmasında orta dereceli trafik hacmi taşıyan sokaklar sınıfına girmektedir. Diğer bir deyişle, GMK Bulvarı'ndan Okan Merzeci Bulvarı'na giden bir rota olarak algılanmaktadır. Özellikle Dumlupınar Caddesi ve 20. Cadde mesafeleri bakımından bu niteliği taşımaktadır. Katılımcılar diğer caddelere oranla daha kısa olmaları bakımından bu ikisini tercih ettiklerini belirtmişler [Grafik 6.9].

### 6.5.3. Yaya – Araç Etkileşimi

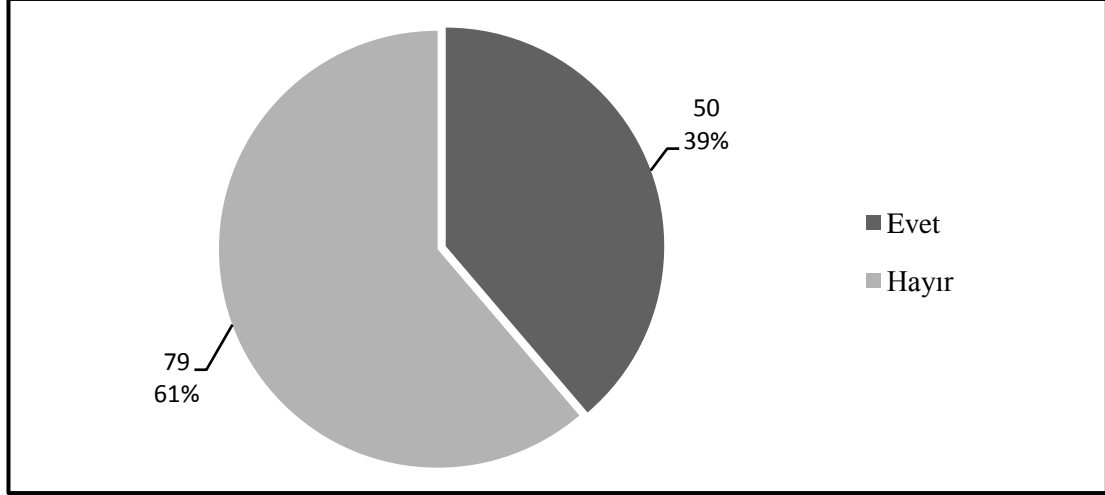
İz ögesinin barındırdığı kullanıcı ve araç yoğunluğundaki farklılıklar, sürekli etkileşim halinde bulunmalarından dolayı kullanıcıların imgesinde de farklı etkiler yaratmaktadır. Bu bölümde GMK bulvarının yayalara uygunluğu, bölgelerin kullanıcı yoğunlukları, bulvardaki araç yoğunluğu değerlendirilmiştir. Ayrıca yaya

olarak alanda bulunmanın imgeyi nasıl etkilediğine dair dört dereceli Likert ölçeğine göre sorulan soruların yanıtları çözümlenmiştir.

#### 6.5.3.1. Bulvarın Kullanımı

Bulvarın yayalara uygunluğu sorgulandığında katılımcıların %61'i "hayır" yanıtını vermiştir [Grafik 6.10]. Katılımcılarla yapılan sözlü görüşmelere göre bu algının nedeni yaya hareketini destekleyici fiziksel öğelerin bulunmaması, alanda araçların baskın olması, toplu taşıma araçlarının yoğunluğu ve bulvar üzerindeki işyerlerinin kaldırımları ticari etkinlikleri için etkin olarak işgal etmesi ve kullanmasıdır.

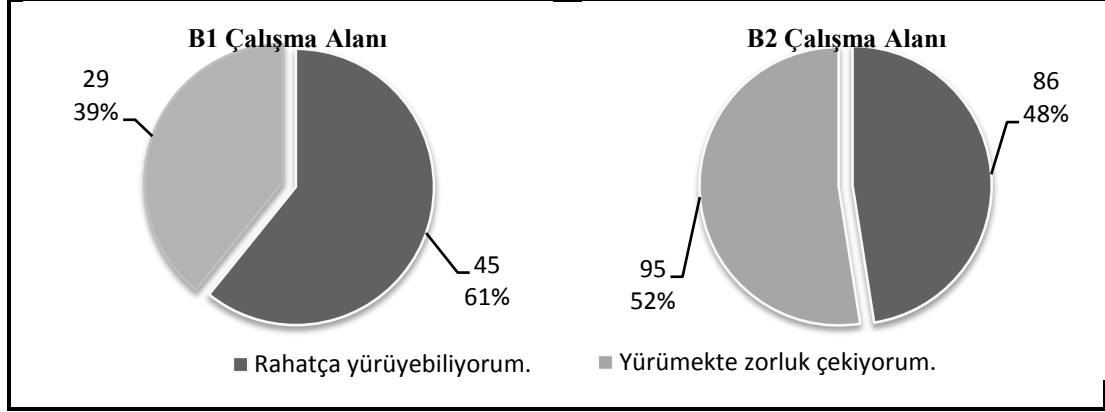
**Grafik 6.10. Sizce GMK Bulvarı yayalara uygun bir cadde mi?**



Bulvarın iki bölgesi arasında yürünebilirlik açısından rahatlık ve zorluk değerlendirmesi yapmak için katılımcılara hangi bölgede rahatça yürüyebildikleri ve hangi bölgede yürümekte zorluk çektikleri sorulmuştur. B1 çalışma alanı için katılımcıların %61'i "rahatça yürüyebiliyorum" derken, B2 çalışma alanı için %52'si "yürümekte zorluk çekiyorum" yanıtını vermiştir [Grafik 6.11]. Anket sonuçlarına göre en rahat yürünebilen bölge B1 çalışma alanı iken, yürümekte zorluk çekilen bölge B2 çalışma alanıdır.



**Grafik 6.11. GMK Bulvarının Yürünebilirliği Açısından Değerlendirmesi**



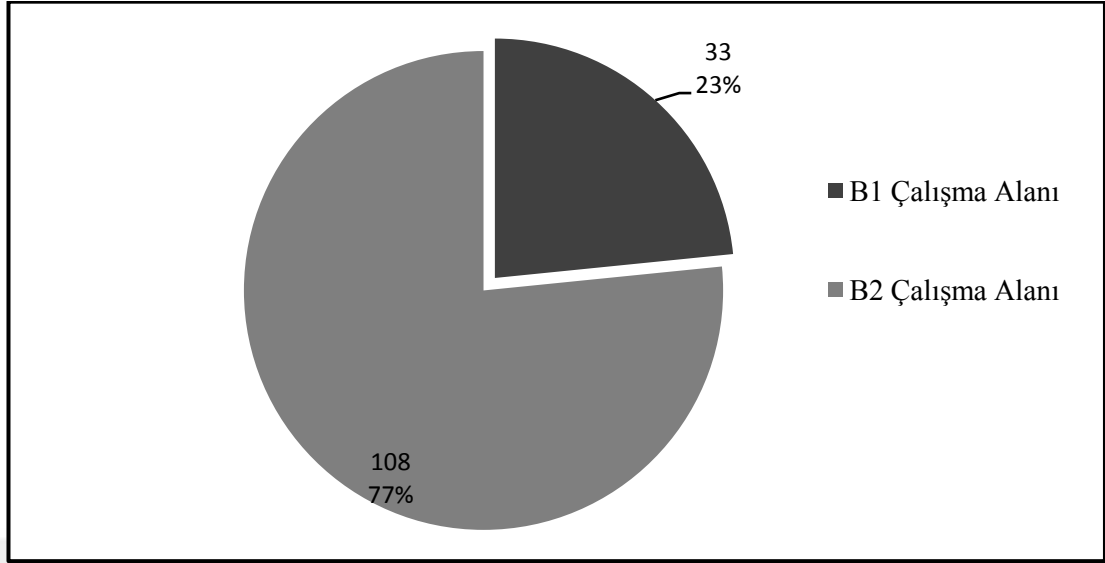
#### 6.5.3.2. GMK Bulvarı'nın Kullanıcı Yoğunluğu

Bulvar üzerinde katılımcıların en yoğun kullandığı alanın B2 çalışma alanı olması, ticari etkinliklerin yoğun bir biçimde bu bölgede yer seçmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca katılımcıların sık kullandıkları bu alana ilişkin imgelerinin daha gelişkin olduğunu anketler ve bilişsel haritalardan elde edilen ortak imgeye dayanarak söylemek olanaklıdır.

Düşük kullanıcı yoğunluğuna sahip B1 çalışma alanı ise galeriler, mobilyacılar gibi işletmelerin burada yer seçmesi ve kamu alanlarının bulvarın bu bölümünde geniş cephelere sahip olması sebebiyle kullanıcılara daha kısıtlı etkinlik alanı sunmaktadır.

Grafik 6.12'de bölgelerin kullanım oranları ve bu alanları kullanan katılımcı sayıları verilmiştir. % 77 gibi yüksek bir oranla kullanıcıların daha çok B2 çalışma alanını tercih ettikleri görülmektedir.

**Grafik 6.12. GMK Bulvarının En Çok Kullanılan Bölümü**



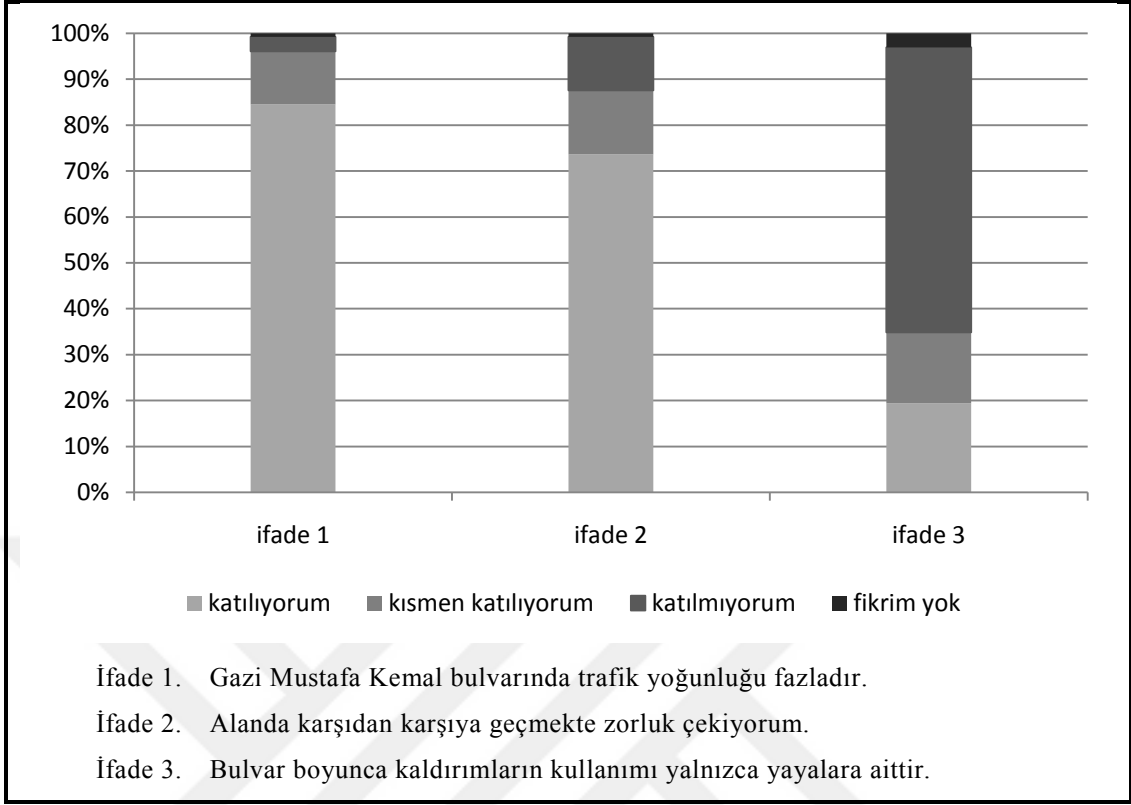
#### 6.5.3.3. Araç Yoğunluğu

Appleyard'ın [1981] ağır sokaklar olarak tanımladığı en yoğun trafik hacmini barındıran sokaklar kullanıcıların algısında bir trafik koridoru olarak yer alırken, kısıtlı yaya hareket alanları ve trafik yoğunluğunun olumsuz etkileri bu sokakların yalnızca geçiş mekânı olarak kullanılmasına neden olmaktadır.

GMK Bulvarı için de bu durumun kısmen geçerli olduğu yukarıda verilen bulgulara dayanarak söylenebilmektedir. Bulvara ilişkin bu imgenin nasıl oluşturduğuna ilişkin bir değerlendirme yapmak üzere katılımcılara Likert ölçeğinde hazırlanmış dört dereceli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara alanda dolaşmaları sırasında araçlarla etkileşimlerinin ne boyutta olduğunu ölçmek ve bu durumun imgeyi nasıl etkilediğini görmek üzere verilen ifadeleri “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “fikrim yok” şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir.

GMK Bulvarı'ndaki trafik yoğunluğu açısından katılımcıların büyük çoğunluğu trafik yoğunluğunun fazla olduğu konusunda hemfikirdirler. Bulvar bir yaya omurgasından çok bir araç omurgası olarak algılanmaktadır. Araç yoğunluğu yayaların alanda karşıdan karşıya geçmesini zorlaştırmaktadır. Katılımcıların % 74'ü de bu konuda zorlandıklarını ifade ederken, % 62'si kaldırımların kullanımının yalnızca yayalara ait olmadığını belirtmektedir.

**Grafik 6.13. Araç Yoğunluğu İle İlgili İfadelere İlişkin Veriler**

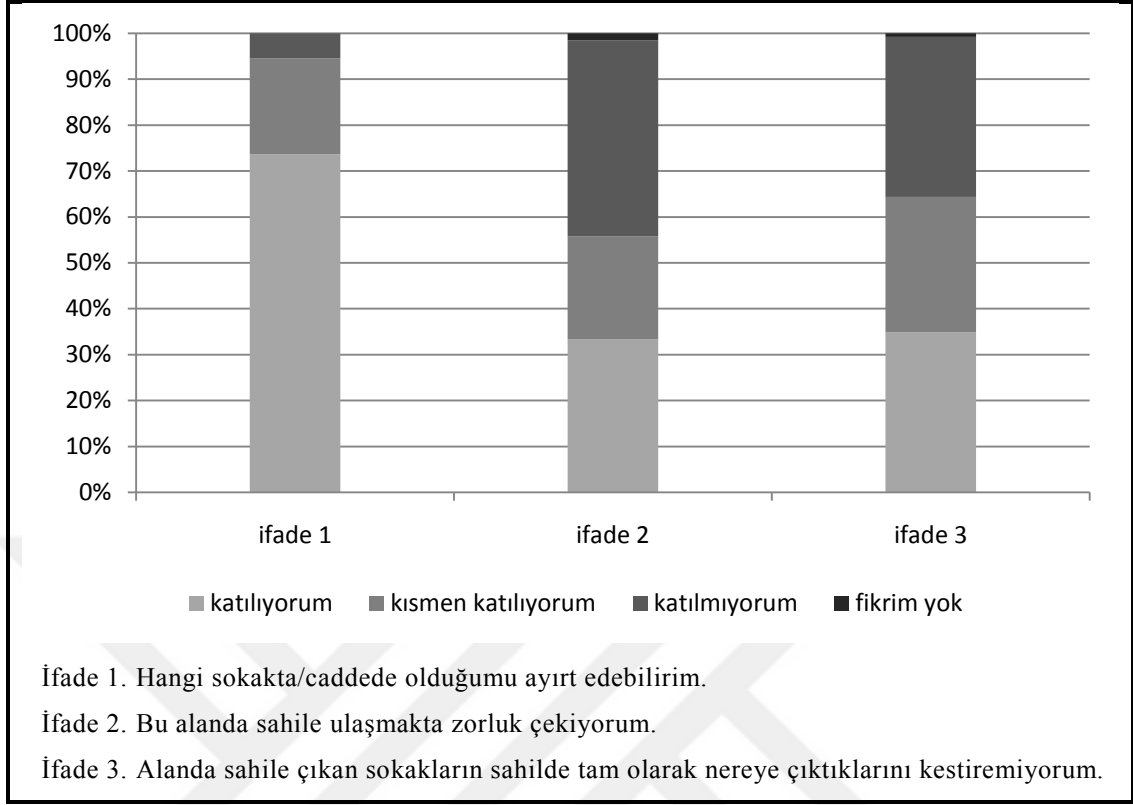


#### 6.5.3.4. Yaya Olarak Var Olma

Kullanıcıların kendilerini alanda ne tür referanslarla konumlandıklarını düşündürecek ifadeler yöneltilmiştir. Bu ifadelerden katılımcıların alanda yaya olarak hareketleri sırasındaki imgelerine ilişkin bir varsayım elde edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılardan kentsel yapıyı çevreye ne kadar duyarlı olduklarına ilişkin ifadeleri değerlendirmeleri istendiğinde hangi sokak veya caddede olduğunu ayırt edebilenler %74 iken, bulvardan sahile ulaşmakta zorluk çekmeyenler % 43'e, sokakların sahilde tam olarak nereye çıktığını bildiğini belirtenler ise %35'e düşmüştür [Grafik 6.14]. Katılımcılar alanda kendilerini konumlandırabildiklerini düşündükleri halde sokaklar imgelerinde başı ve sonu tanımlı birer iz ögesi olarak yer almamaktadır. Buradan, katılımcıların imgeledikleri iz öğelerinin, üzerinde bulunan yalnızca belli faaliyetler veya işletmelerle imgelendiği ve katılımcıların kendilerini konumlandırmalarına olanak tanıdığı sonucuna varılmaktadır.

**Grafik 6.14. Yayaların İmgesine İlişkin Veriler**



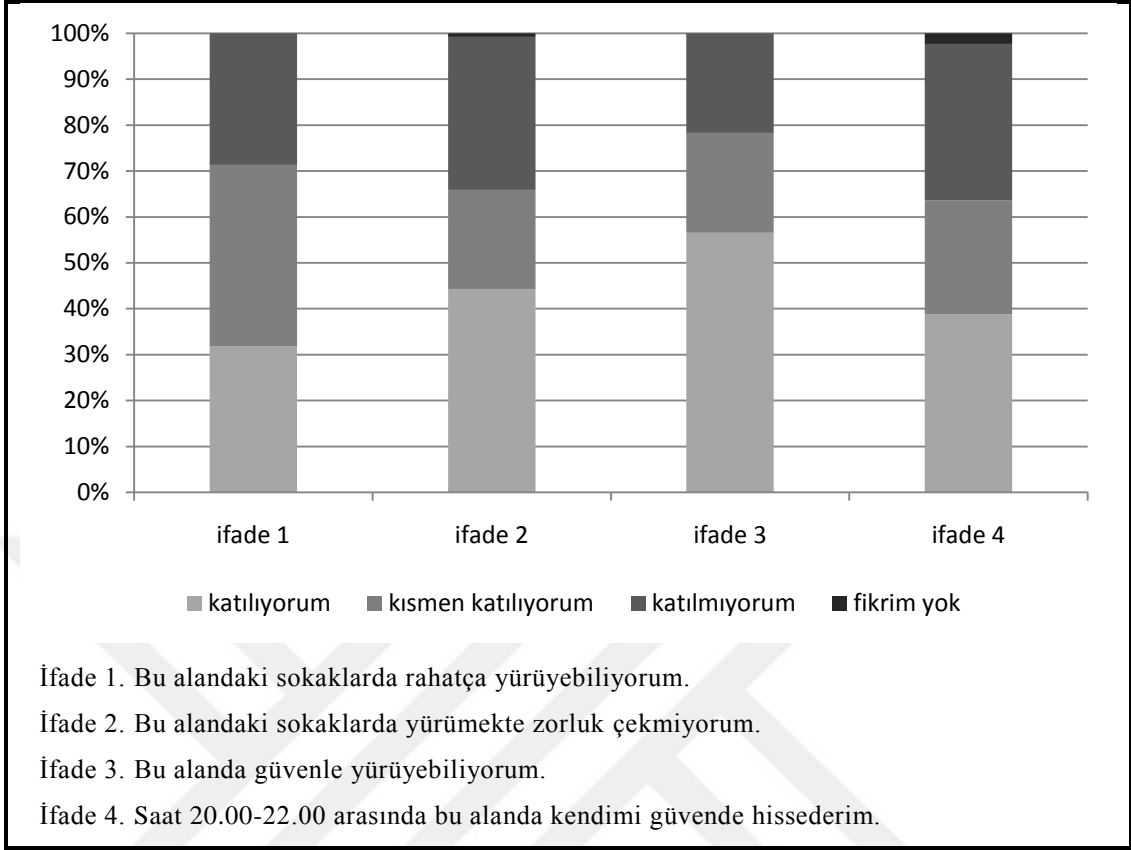
Sonuç olarak katılımcıların alanda kendilerini konumlandırırken en çok referans aldığı ögenin işletmeler olduğu sonucu kesinleşmektedir. Fiziksel mekânın özellikleri ise hep geri planda kalmaktadır.

#### 6.5.3.5.Güvenlik

Güven hissi mekânda daha rahat hareket etme olanağı sunduğu için çalışma alanında hareketleri sırasında katılımcıların kendilerini fiziksel ve psikolojik olarak güvende hissedip hissetmediklerine ilişkin ifadeler yöneltilmiştir.

Katılımcıların %57'si alanda güvenle yürüebildiğini belirtirken, %39'u 20.00 – 22.00 saatleri arasında güvende hissettiklerini belirtmişlerdir [Grafik 6.15]. Akşam saatlerinde güvenlik hissi düşse de alanın sunduğu çeşitlilik ve farklı saatlerde farklı kullanıcı tiplerine hitap etmesi kullanıcı yoğunluğunun belli bir oranda olduğunun göstergesidir.

**Grafik 6.15. Güvenliğe İlişkin Veriler**



Alanda rahatça yürüyebildiğini düşünen katılımcılarla (%32) düşünmeyen katılımcılar ise (%29) birbirine yakın orandadır [Grafik 6.15]. Katılımcıların ifadelerini kesinleştirmek için “Bu alandaki sokaklarda rahatça yürüyebiliyorum” ifadesi, “Bu alandaki sokaklarda yürümekte zorluk çekmiyorum” şeklinde yinelenerek yöneltilmiştir. Rahatça yürüyebilme ifadesine kısmen katılıyorum yanıtını verenler, yanıtlarını “katılıyorum” ya da “katılmıyorum” şeklinde değiştirmişlerdir. İlk ifadede “kısmen katılıyorum” yanıtı baskınken, ikinci ifadede “katılıyorum” yanıtı daha fazla verilmiştir. Sonuç olarak alanın yaya – araç etkileşimi açısından mutlak bir rahatlık ya da zorluk sunmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine de alanda kullanıcıların fiziksel olarak kesinlikle güvende hissettiklerini söylemek mümkün değildir. Bunun sebebi yayaların araçlarla güvenli etkileşimi açısından gerekli düzenlemelerin yetersizliğidir.

## **7. SONUÇ VE ÖNERİLER**

Bu çalışma, kentsel algının önemini ve kentsel imgenin oluşumuna olan katkısını yazın araştırmasıyla ortaya koymak, ardından bu çerçevede yapılan bir kentsel imge analizi sonucunda saptanan sorunlara müdahale ederek ve olanakları değerlendirerek kentsel tasarım ve şehircilik stratejilerinin oluşturulması amacıyla üretilmiştir. Yapılan bu çalışmada, Mersin kenti kullanıcılarının algısı üzerinden kentsel tasarım ve şehircilik ilkelerinin üretilmesi için kullanıcıların kent imgeleri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, elde edilen bulgulara ilişkin bir değerlendirme yapılmış ve öneriler getirilmiştir.

Bu çalışmanın özgün noktası, Lynch'in yöntemi kullanılarak yapılan çözümlene sonrasında imgenin güçlendirilmesi ve bazı noktalarda yeniden sağlıklı bir biçimde üretilebilmesi için kentsel tasarım ve şehircilik süreçlerinde kullanılabilecek stratejiler geliştirmiş olmasıdır.

Mersin kenti açısından ise bu tür bir çalışmanın yürütülmüş olması ve planlama ve tasarım süreçlerine girdi sunması bakımından da özgündür. Türkiye'de kısıtlı sayıda genel hatlarıyla benzer çalışmalar olmasına rağmen yalnızca çözümlene aşamasında kalmış, imgenin çözümlenmesinden elde edilen sorun ve olanaklar üzerine kapsamlı değerlendirme yapılmamıştır.

Bu çalışma ile elde edilen sonuçları; yöntem ve elde edilen bulgular açısından değerlendirmek üzere 2 (iki) başlık altında toplamak mümkündür. Çalışmanın yöntemi bakımından ortaya çıkan iki temel nokta bulunmaktadır. Birincisi pilot çalışmanın gerekliliği, ikincisi doğru araştırma yönteminin seçilmesidir.

Çalışmanın alan seçiminde bulvarın en yoğun kullanılan ve farklı kent öğelerini içinde barındıran bölümü seçilmişken, yapılan anket çalışmalarının çözümlenmesi sonucunda çalışma alanının yalnızca B2 çalışma alanını kapsayan bölümünün değerlendirilmeye alınmasının elde edilen bulgular açısından daha verimli sonuç vereceği görülmüştür. Dolayısıyla alan çalışmalarına başlamadan önce pilot çalışma yapılmasının yürütülen çalışmanın daha verimli bulgular sunması açısından gerekli olduğunu söylemek mümkündür.



Çalışma kapsamlı bir yazın araştırması sunmasına rağmen imgeyi destekleyecek fiziksel niteliklerin yorumlanarak ankete dönüştürülmesi zayıf kalmıştır. Bunun sebebi anket sorularının katılımcıların imgesindeki kent öğelerini ve kentin sorunlarını ortaya çıkaracak nitelikte üretilmesinde karşılaşılan zorluklardır. Bu çalışmadan yola çıkarak, bu tip bir çalışmada yalnızca anket çalışması ve bilişsel harita çizdirilmesinin katılımcıların imgesini ortaya çıkarmakta yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Fotoğraf kullanılması, belli öğeler üzerinden gidilerek derinlemesine sözlü görüşmeler yapılması gibi farklı alternatif yöntemler katılımcıların dikkat ettiği ve imgesinde girdi olarak kullandığı fiziksel nitelikleri ortaya çıkartmada daha yararlı olabilir.

Bu çalışma ile Lynch'in çalışmasının günümüzde aynı sonuçları vermediği görülmektedir. Kullanıcılar, herhangi bir iz, bölge, sınır, odak noktası veya işaret ögesi gibi imgesel öğeler tanımlamak yerine birbiriyle bağlantısız noktasal öğeler tanımlamaktadırlar. Bu öğeler de çoğunlukla işletmelerdir. Buradan bir sonuca varmak gerekirse katılımcıların imgesini etkileyen iki temel etmen bulunmaktadır. Birincisi, alanda karşılaştıkları yoğun trafik, kaldırım eksikliği gibi sorunlar, ikincisi, işlevler, işletme isimleri veya tabelalarıdır. Dolayısıyla kullanıcıların imgesinde fiziksel veya görsel niteliklerin etkili olduğunu yapılan anket çalışmalarından yola çıkarak söylemek pek mümkün değildir. GMK Bulvarı üzerinde karşılaşılan trafik yoğunluğu, dolmuşların yarattığı gürültü kirliliği, karşıdan karşıya geçmekte yaşanan zorluklar ulaşım kararlarının yeniden düzenlenmesiyle çözülebilecek sorunlardır. Bu sorunlar çözüldüğünde kullanıcıların GMK Bulvarı denildiğinde akıllarına ilk gelen şey trafik sorunu olmayacaktır. Dolayısıyla mevcut durumdaki bu sorunlar da imgeyi olumsuz etkilemektedir.

Alan çalışmasından elde edilen temel sonuç ise, kentsel yapılı çevrelere müdahale aşamasında kullanıcıların algısına dikkat edilmesi ve algıyı daha da güçlendiren tasarım ilkelerinin üretilmesi gerekliliğidir.

Kullanıcılar kenti nasıl algıladıklarına ilişkin bireysel kent imgelerini üretmektedirler. Ancak bazı koşullarda, farklı kişiler, benzer imgelere sahip olabilmektedir. Bu ortak kentsel imgelerin tespit edilmesi bir başlangıç noktası olabilir. Bu kentsel imgelerde bazı öğeler olumlu özellikleriyle yer alırken, bazıları da olumsuz nitelikleri sebebiyle imgelenmektedirler. Kentsel tasarım ve şehircilik

süreçlerinde de bu nitelikler değerlendirilerek, var olan algıyı koruyan ve güçlendiren – fiziksel çevre veya görsellik açısından – olumlu nitelikler desteklenmeli, olumsuz olan niteliklere yönelik olarak ise almasıklar geliştirilmelidir.

Yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlara göre alanda kullanıcıların imgesini etkileyen güçlü fiziksel faktörler bulunmaması kullanıcıların işletmelere daha çok referans vermelerine neden olmaktadır. Güçlü fiziksel özelliklere – büyüklük, mimari, cephe gibi – sahip yapıların büyük işletmelere ait olması nedeniyle işletme isimleri öne çıkmaktadır. Örneğin, GMK Bulvarı üzerinde bulunan "Platin" için “sütunlu beyaz yapı” gibi görsel bir ifade yerine işletme ismi ile imgelenebilmektedir.

İmgeyi güçlendiren ve pek çok kullanıcının imgesinde önemli bir yere sahip olan işletmeler ise ortak özellikleri açısından değerlendirildiğinde benzer fiziksel niteliklere sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle katılımcılar doğrudan böyle bir bilgi vermemiş olsalar dahi bulguların çözümlenmesi sonucunda arka planda katılımcıların belli fiziksel niteliklerden etkilendikleri ve imgelerine bunu yansıttıkları söylenebilmektedir.

Bulvarın üzerinde yapıların aynı kat yüksekliği ve benzer cephelere sahip olması da bulvarın imgesinin zayıf olmasına yol açmaktadır. Ayrıca bulvara çıkan sokakların da benzer niteliklerde olması, imgede bu sokakları ayırt etmek üzere kullanılacak farklı fiziksel niteliklerin olmaması kullanıcıları işletme tabelalarına bağımlı kılmaktadır. Hatta bir işletme kapansa veya değişse bile imgede yer alan ilk adını korumaktadır.

Bu doğrultuda, kentsel mekâna müdahale ederken olası dönüşümlerde alanın imgesi sorunları ve olanakları çerçevesinde değerlendirilerek ele alınmalıdır. Yeni bir imge yaratırken veya mevcut imgeyi güçlendirirken kullanılacak stratejiler için öğeler bazında öneriler getirilmiş tasarım ilkeleri olarak aşağıda verilmiştir.

Herhangi bir iz ögesini ele aldığımızda öncelikle ilgili ögenin imgeleneğinde niteliksizliği yaratan sorunların tespiti yapılmalı ve bu sorunlara ilişkin çözümler getirilmelidir. Mersin örneğinde iz ögesi olarak imgelenen sokakların - GMK Bulvarının alt merkez konumunda olan bir parçası ele alındığı için - ticaret ve hizmet faaliyetlerinin yoğunlaştığı mekânlar olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu iz öğelerinin algılanması ve diğer öğelerle ilişkilendirilmesindeki ortak sorun yaya hareketini destekleyici düzenlemelerin eksikliğidir.

1406. Sokak, 1902. Sokak ve Kushimoto Sokağı sunduğu işlevler ve barındırdığı kullanıcı yoğunluğu sebebiyle imgelenmelerine rağmen bu iz öğelerinin darlıkları, yayaların hareketini sağlayacak yeterli kaldırım alanlarından yoksun olmaları ve üzerindeki araç yoğunluğu imgelerini olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Kaldırımların genişletilmesi,
- İşletmelerin kaldırımı kullanım oranlarının sınırlandırılması,
- Kaldırım kenarına araç parkının yasaklanması,
- Araç trafiğinin tek yöne düşürülmesi,
- Alanın yayalaştırılması,
- Sokak ile yapıların zemin katları arasındaki kot farkının platformlarla çözülmesi,
- Vitrinli işletmelerin önlerine oturma üniteleri yerleştirilmesi,
- Hareketli yaya mekânlarıyla durağan yaya mekânlarının yer döşemelerinin farklılaştırılması,
- İşletme tabelalarının tektipleştirilmesi gibi tasarım ilkeleri kullanılabilir.

Bu ilkeler kullanıcıların imgesinde sadelik ve basitlik yaratarak algılarını güçlendirecektir. Ancak temel mesele, iz öğesinin en önemli özelliği olan sürekliliktir. Peyzaj uygulamaları, yer döşemesinde kullanılan malzeme, kent mobilyaları, tabelalar ve hatta yapıların rengi bu sürekliliği güçlendirecek bir biçimde kullanılmalıdır. Kentsel mekanın bu bileşenlerinin benzer şekil, renk, doku, büyüklük ve konumsal özelliklere sahip olması veya farklılıklar olacaksa, bu farklılıkların algılanabilir ritimler dikkate alınarak tasarlanması sürekliliklerini destekleyecektir. 1902. Sokak için diğer iz öğelerine göre dar olması ve iki önemli bölge arasında araç erişimini sağlamıyor olması sebebiyle yayalaştırmak imgesini güçlendirecek bir stratejiyken, kritik bir kavşak noktasına çıkan 1906. Sokak için araç trafiğinin kuzeyden güneye doğru tek yöne düşürülmesi ve sokak boyunca araç parkının yasaklanarak sokağın sonundaki otoparkın kullanımının teşvik edilmesi daha sağlıklı bir karar olacaktır.

Dumlupınar Caddesi ve 20. Cadde gibi alana araçla erişim için kullanılan iz öğeleri ise yaya ve aracın etkileşim içinde bir arada bulunduğu sokaklar olmaları

nedeniyle daha farklı niteliklere sahiptirler. Bu nedenle bu tip iz öğelerinde imgenin güçlendirilmesi için;

- Refüj alanındaki ağaç sıralarının ritmik hale getirilmesi ve ağaç türlerinin de bu doğrultuda seçilmesi,
- Refüj üzerinde özgün peyzaj düzenlemeleri yapılması
- Kaldırım genişliğinin, belli noktalarda oturma üniteleri yerleştirilerek, belli noktalarda da ağaçlarla gölgelik alanlar yaratarak değerlendirilmesi,
- Yayaların dolaşımını kolaylaştırmak için belli aralıklarla karşıdan karşıya geçişi sağlayan alanlar oluşturulması,
- Erişim noktası olarak algılanmalarından dolayı trafik akışının çift yönlü olarak korunması,
- Diğer baskın iz öğeleriyle kesişim noktalarına bu iz öğesini güçlendiren işaret öğelerinin yerleştirilmesi,
- Sokak aydınlatması iyileştirilerek, ışıklı tabelaların kaldırılması,
- Kavşak noktalarında sürücülerin görüş açısını genişletmek için açıklıklar

yaratılması veya var olan açıklıkları kapatan reklam panolarının kaldırılması izlenebilecek stratejilerdir. Dumlupınar Caddesi ile 20. Cadde'yi farklılaştırmak ve her birinin algısını güçlendirmek adına Dumlupınar Caddesi sahile kadar indiği için refüj alanı üzerinde yapılacak düzenleme diğer iz öğelerinden farklı olarak su öğesini içerebilir. 20. Cadde'nin doğusundaki boş alanda açık alan düzenlemesi yapılarak kaldırım genişletilebilir. Bu iz öğesinin GMK Bulvarı ile kesiştiği noktadaki yapıların kaldırılması durumunda bu alan açık ve yeşil alan olarak tasarlanarak iz öğesinin başlangıç noktası tanımlı hale getirilebilir. Bütün bu düzenlemeler hem araç kullanıcıların hem de yayaların alandaki hareketleri sırasında bu iz öğelerinin farklı nitelikleri sayesinde çevrelerini daha güçlü imgelemelerini sağlayacaktır.

Bölgelerin sınırlarının net olarak tanımlanması imgede tanımlı alanlar üretilmesini sağlayacaktır. Forum'u bir bölge olarak imgeleyen kullanıcılar alanın sınırlarını net olarak algılayabilmektedirler. Güven Sitesi de sınırları tanımlı kapalı bir site olmasından dolayı kullanıcılar tarafından kolayca imgelemektedirler. Ancak diğer konut alanlarında aynı durum söz konusu değildir. Bölge öğesine ilişkin

mevcut imgeyi güçlendirirken konut alanları ve merkez faaliyetlerinin bulunduğu alanlar ayrı ayrı ele alınmalıdır. Konut alanlarının tanımlı bir bölge olarak imgenmesine yönelik olarak,

- Bir bölge içerisinde benzer konut tipolojisinin üretilmesi,
- Alana araç girişinin belli noktalarla sınırlandırılması,
- Alan içerisindeki sokakların benzer genişlikte olması,
- Sokak döşemesinde taş, parke vb. kullanılarak farklılaştırılması

uygulanabilecek stratejilerdir. Ancak merkezi faaliyetlerin bulunduğu bölgeler hem fiziksel nitelikleriyle hem de içerdikleri odak noktaları ve işaret öğeleriyle birlikte imgenmektedir. Dolayısıyla bu alanların imgesindeki sorunları, imgesini oluşturan işaret öğeleri ve odak noktalarının eksiklikleri veya tanımsızlıkları da yaratmaktadır. Bu tip bölgeleri fiziksel nitelikleri açısından değerlendirdiğimizde,

- Cephelerinin benzer olması,
- İşletme tabelalarının tektipleştirilmesi,
- Kat yüksekliklerinin aynılaştırılması veya ritmikleştirilmesi,
- Yapı – sokak ilişkilerinin benzer şekilde kurulması imgesini

güçlendirecek ve kullanıcıların bu bölgeye giriyor olduklarını veya içinde olduklarını algılamalarını kolaylaştıracaktır. Mersin örneğinde benzer niteliklere sahip bir bölge tanımı yapılamamasının sebebi de alanda bu tür düzenlemelerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de kullanıcılar “Kushimoto Sokağı” ve “Alanya Fırın Sokağı” şeklinde bölgeler tanımlamışlardır. Alanya Fırın Sokağı olarak tanımlanan bölgenin sınırlarını doğuda 18. Cadde, batıda 20. Cadde, kuzeyde Güven Sitesi ve güneyde GMK Bulvarı oluşturmaktadır. Ancak bu bölgedeki sokaklar görsel nitelikleri itibariyle algılanabilir bir farklılaşma yaratmadığı için kullanıcılar yalnızca bölgenin ortasından geçen “Alanya Fırın Sokağı”nı imgelerine yerleştirebilmişlerdir. Benzer bir şekilde 4. Cadde ile 6. Cadde arasında kalan alan sınırlarını kuzeyde GMK Bulvarı, güneyde ise Adnan Menderes Bulvarı’nın tanımladığı bir bölge olarak tanımlanabilir. Ancak kullanıcılar bu bölgenin sınırlarını algılayamadıkları için Kushimoto Sokağı’nı imgelerine bir bölge olarak işaretlemişlerdir.

Alandaki boş alanlar ise bir bölge olarak değerlendirilemeseler de büyüklükleri bakımından sorunlu alanlardır. Bu alanlar dönüştürülürken imge açısından değerinin korunması için fiziksel kalitesinin artırılması ve açık alan özelliğinin korunması bir stratejidir. Çevresiyle ilişkileri bağlamında bir odak noktası veya işaret ögesi olarak değerlendirilmesi de imgeyi destekleyecek bir strateji olabilir.

Bölgelerin tanımını oluşturan sınırlar ise kent parçaları arasında yarattıkları bağlantısızlıklar veya alanda hareketi kısıtlayan geçirgen olmama durumu gibi olumsuz niteliklere sahip olabildikleri gibi bölgelerin tanımını güçlendirdikleri durumlarda da imgeyi olumlu etkilemektedirler. Çalışma alanındaki sınır ögeleri ise temel olarak GMK Bulvarı ile deniz arasında bağlantıyı koparmaları açısından imgeyi zayıflatmaktadır. Bu sorunların çözümüne veya imgenin güçlendirilmesine yönelik olarak,

- Bölgeler arası ilişkisizlik yaratıyorsa, kaldırılması ya da zayıflatılması,
- Belli iki bölgeyi ayıran bir sınır ögesi ise bu işlevin korunması uygulanabilecek genel stratejilerdir. Alan çalışması kapsamında bu stratejileri ele aldığımızda Hacı Sabancı Anadolu Lisesi - Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi - Suphi Öner Öğretmenevi'nin bir arada bulunduğu yerleşke bulvar ile sahil arasında 350 metre boyunca bağlantıyı koparmaktadır. Kamusal bir kullanıma ait olan bu alanın bulvarla ilişkisi güçlendirilmesi ve belli noktalardan sahile inen rotalar tasarlanması bu sınır ögesinin geçirgenliği arttıran ve imgede yarattığı sorunu çözen bir stratejidir. Ayrıca deniz gibi güçlü bir sınır ögesinin kullanıcıların imgesinde zayıf kalmasının sebebi ise sahil şeridi boyunca devam eden açık alan düzenlemesindeki ağaçların görüşü engelleyen yükseklikte ve sıklıkta olmasından kaynaklanmaktadır. Bulvardan sahile inen sokakların sahile ulaştıkları noktalarda peyzaj elemanlarının seyreltilmesi ve denizle görsel ilişkinin kurulması, kullanıcıların imgelerinde denizle kenti ilişkilendirmelerini sağlayacak bir stratejidir.

Odak noktaları ise diğer ögelerle olan ilişkilerinden dolayı imgenin gelişimine katkı sağlamaktadır. GMK Bulvarında kullanıcıların tanımladığı odak noktaları belli noktalarda yoğunlaşsa da B2 çalışma alanı boyunca yayılmıştır. Herhangi bir açıklık veya tanımlı alanlar olmamaları imgede yalnızca işletme



tabelalarıyla eşleştirilmelerine sebep olmaktadır. Bu sorunu çözmek ve imgesini güçlendirmek üzere,

- Buluşma noktası olarak tanımlanmasından dolayı bir genişleme ile yaya hareketinin rahatlatılması,
- İşaret ögesi ile güçlendirilerek tanımının kolaylaştırılması,
- İmgede yer alan iyi tanımlanamamış fakat sayıca fazla odak noktalarının sayısı azaltılarak ve belli bazılarının imgesinin güçlendirilmesi,
- Farklı odak noktaları arasında sürekliliğin sağlanarak birbirleriyle ilişkilendirilmesi izlenebilecek stratejilerdendir. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı için bir değerlendirme yaptığımızda imgede yer alan çok sayıda odak noktası yerine, Forum, Platin, Kushimoto Sokağı gibi belli noktalarda, belli aralıklarla, hem çevre düzenlemesi yapılarak hem de tanımları alanda bulunan işaret öğeleri ile güçlendirilerek azaltılabilir. Böylece daha az odak noktası imgelemesine rağmen, imgeleri çok daha güçlü hale gelecektir.

Dışsal ve noktasal referanslar sunan işaret ögesi ise hangi niteliği ile işaret ögesi olarak tanımlanıyorsa yeni işaret öğelerini benzer özelliklerle ritmik olarak konumlandırarak diğer öğelerin tanımının güçlendirilmesi yeni bir işaret ögesi yaratırken, işaret ögesinin bulunduğu noktaya çıkan koridorlarla kentin diğer noktalarından da görünürlüğü artırılması ise işaret ögesinin mevcut imgesinin güçlendirilmesini sağlamaktadır.

Örneğin bulvarda baskın işaret öğelerinden biri olan Dumlupınar Lisesi'nin taşınması söz konusu olduğunda bulunduğu alan için yapılacak tasarım çalışmasının, bu ögenin imgeye katkı yapan nitelikleri - ağaç sıraları, sunduğu açıklık gibi - koruyacak stratejiler geliştirilmesi beklenmektedir. Geçirgen olmayan sınır ögesi olması sorununu ise bulvarla yapılacak yapı arasındaki ilişkiyi güçlendirecek stratejiler izlenerek çözümlenebilir.

Forum'un önündeki akaryakıt istasyonunun ya da bulvar üzerindeki karakolun gelecekte kaldırılması durumunda yerine yapılacak tasarımın Forum'un bulvarla ilişkisini güçlendiren ve istasyonun sunduğu açıklıkları koruyan stratejiler içermesi imgenin kalitesini arttıracaktır. Çünkü istasyonun mevcut durumda sağladığı açıklıklar sayesinde imgede Forum ile bulvar arasında ilişki kurulmaktadır. Ayrıca alandaki yaya hareketlerinin sürekliliğini kesen kaldırım sorunu da ele

alınarak bu alanda yayaların rahat hareketine olanak verecek genişlikte alanlar üretilmesi imgenin güçlendirilmesi açısından destekleyici bir stratejidir.

Sonuç olarak, kentsel mekâna müdahale süreçlerinde geliştirilecek imgeye dayalı tasarım ilkeleri iki temel kategoride toplanabilir; birisi var olan imgenin güçlendirilmesi ve varsa sorunlarının çözülmesi, diğeri ise dönüşecek alanlara müdahale ederken yeni bir imge yaratma sürecidir. Her kentsel çevrenin kendine özgü nitelikleri, sorunları ve olanakları olmasından dolayı bu ilkeler mekâna özgü değerlendirmenin ve çözümlemenin yapılmasının ardından alana uygun hale getirilerek kullanılabilir stratejilerdir.

Kentsel mekâna müdahale süreçlerinde kullanılabilir imgeye dayalı tasarım ilkeleri her bir öge için ayrı ayrı ele alınmış ve bulgulardan elde edilen sonuçlar çerçevesinde üretilmiştir. Bu doğrultuda, kentsel tasarım ve şehircilik çalışmalarına rehberlik edebilecek ilkeler, çalışmanın sonuç ürünü olarak sunulmuştur. Verilen örneklerde görüldüğü gibi kentsel tasarım ve şehircilik süreçlerine imge çözümlemesinin dâhil edilmesi, kullanıcıların sürece katılmalarına olanak vermekte ve kentte yaşadıkları sorunları o mekâna yabancı olan bir plancı ya da tasarımcının değil kullanıcıların kendilerinin tanımlaması sağlanmaktadır.

## KAYNAKLAR

- Akçura, T., “İmar Kurumu Konusunda Gözlemler”, Ankara, ODTÜ, (1981).
- Alexander, C. vd., “A Pattern Language”, Oxford University Press, Oxford, 1171 s., (1977).
- Appleyard, D., “Styles and Methods of Structuring a City”, Environment and Behavior, 2:100-117, (1970).
- Appleyard, D., “Notes on Urban Perception and Knowledge”, Image and Environment: Cognitive Mapping and Spatial Behavior, (Editör: R. M. Downs and D. Stea), Edward Arnold, London, 109-, (1973).
- Appleyard, D., "Livable streets", (M. Sue Gerson and Mark Lintell ile birlikte) Berkeley : University of California Press, 364 s., (1981).
- Arslan, D. A., "Sosyoloji ve Yöntem Yazıları", Ankara: Kalkan Matbaacılık, (2012).
- Ayçiçeği-Dinn, A. (Çeviri Editörü), “Bilişsel Psikoloji”, Kitabevi, İstanbul, 715 s., (2007). [Solso, R. L., Maclin, M. K. and Maclin O. H., “Cognitive Psychology 7<sup>th</sup> ed.” Allyn & Bacon, Boston, MA, (2005).]
- Bilsel, S. G., “Kent ve Kentli Kültürü, Kimlik Sorunsalı, Yaşanılabilir Kentsel Mekan ve Ankara Üzerine”, Dosya: Yerel Yönetimler: Ankara, Kent Kimliği, Mekansal-Kültürel Değişim, 10.1 (Şubat) TMMOB, MO, Ankara, 44-55, (2009).
- Barlas, M. A., “Urban Streets and Urban Rituals”, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 200 s., (2005).
- Boulding, K. E., "The Image; Knowledge in Life and Society", Ann Arbor, University of Michigan Press, 175 s., (1956).
- Carmona M., Heath T. and OcT 8 Tiesdell S., “Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design”, Architectural Press, Oxford, 312 s., (2003).
- Castells, M., “The City and the Grassroots: A Cross-Cultural Theory of Urban Social Movements”, University of California Press, Berkeley, 450 s., (1983).
- Crawford, J. H. "A Brief History of Urban Form: Street Layout Through the Ages", <http://www.carfree.com/papers/huf.html>, (2005, Aralık).
- Conzen, M. R. G., "Alnwick, Northumberland: A Study in Town-plan Analysis", George Philip, 122 s., (1960).

- Cullen, G., "The Concise Townscape", Architectural Press, London, (1986).
- Downs, R.M. and Stea, D., "Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products", Image and Environment: Cognitive Mapping and Spatial Behavior, (Editör: R. M. Downs and D. Stea), Edward Arnold, London, 8-26, (1973).
- Eisner, S. and Gallion, A., "The Urban Pattern: City Planning and Design", University of Michigan, Van Nostrand, 451 s., (1980).
- Gehl, J., "Life Between Buildings: Using Public Space", New York, (1987).
- Gibberd, F., "Town Design", The Architectural Press, London, 300 s., (1953).
- Gibson, J. J., "The Senses Considered as Perceptual Systems", Houghton Mifflin, Boston, 335 s., (1966).
- Gregory, R., "The Intelligent Eye", Weidenfeld and Nicolson London, 191 s., (1970).
- Gould P., White H., "Mental Maps", Penguin, Baltimore, Md. (1974).
- Harvey, D., "The Right to the City", New Left Review 53(September-October): 23-40, (2008).
- Hershberger, R. G., "Predicting the Meaning in Architecture", Designing For Human Behavior: Architecture and Behavioral Sciences, (Editörler: J. Lang vd.) Dowden, Hutchinson & Ross, Stroudsburg, 147-156, (1974).
- Hillier, B. and Hanson, J., "The Social Logic of Space", Cambridge University Press, UK, 281 s., (1984).
- Howard, R. B., Evans, G. W., "Personal Space", Psychological Bulletin, (1973).
- Ittelson, W. H., "Environment Perception and Contemporary Perceptual Theory", Environment and Cognition, Seminar Press, New York, ss. 1-19, (1973).
- Jacobs, A., "Great Streets", The MIT Press, Cambridge, 335 s., (1993).
- Jacobs, J., "The Death and Life of Great American Cities", Vintage Books, New York, 458 s., (1961).
- Kelly, G.A., "The Psychology of Personal Constructs", Norton, New York, 336 s., (1955).
- Kostof, S., "The City Shaped, Urban Patterns and Meanings Through History", Thames and Hudson, London, 352 s., (1991).
- Krier, L., "Rational Architecture Rationnelle: The Reconstruction of the European City", Brüksel: Modern Mimarlık Arşivleri, (1978).

- Krier, R., “Urban Space”, Academy Editions, London, 174 s., (1979).
- Lang, J., “Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design”, New York, s.86-110, (1987).
- Le Corbusier, “Towards a New Architecture”, Architectural Press, London, (1927).
- Lee, T. R., "Psychology and living space", Transactions of the Barlett Society, London, 2: 9 - 36, (1964).
- Lefebvre, H., “The Production of Space”, Blackwell, Oxford, 454 s., (1991).
- Levy, L.H., “Conceptions of Personality: Theories and Research”, Random House, New York, 492 s., (1970).
- Lynch, K., “The Image of the City”, MIT Press, Cambridge, 194 s., (1960).
- Lynch, K., “A Theory of Good City Form”, MIT Press, Cambridge, 514 s., (1981).
- Morris, A.E.J., "History of Urban Form: Prehistory to the Renaissance", New York: John Wiley & Sons, (1972).
- Moughtin, C., “Urban Design: Streets and Square”, Architectural Press, Oxford, 3rd Edition, 300 s., (2003).
- Nasar, J.L., “The Evaluative Image of the City”, Sage Publications, London, 182 s., (1998)
- Neisser, U., “Cognitive Psychology”, Appleton-Century-Crofts, New York, 351 s., (1967).
- Norberg-Schulz, C., “Existence, Space and Architecture”, New York, s.9-37, (1972).
- Patricios, N. N., “The Environmental Perception and Behaviour Approach in Planning”, The International Journal of Environmental Studies, 9: 199 – 208, (1976).
- Pocock, D. ve Hudson R. “Image of the Urban Environment”, Macmillan, London, 181 s., (1978).
- Porteous, J. D., “Environmental Aesthetics: Ideas, Politics and Planning”, Routledge, London, 290 s., (1996).
- Rapoport, A., “Human Aspects of Urban Form: Towards A Man-Environment Approach to Urban Form and Design”, Pergamon Press, Oxford, 438 s., (1977).

- Rapoport, A., "Pedestrian Street Use: Culture and Perception", Urban Design Reader, (Editörler: M. Carmona ve S. Tiesdell), Architectural Press, Routledge, 80-92, (2007)
- Rudofsky, B., "Streets for People: A Primer for Americans", Doubleday&Company Inc., Garden City, New York, 351 s., (1964).
- Rykwert, J., "Learning from the Street, The Necessity of Artifice", New York: Rizzoli, s.102-113, (1982).
- Saalman, H., "Haussmann: Paris Transformed, The Rebuilding of Paris, 1852-1870", New York: George Braziller, s.14-24, (1971).
- Sitte, C., "City Planning According to Artistic Principles", Phaidon Press, London, (1889).
- Sitte, C., "City Planning According to Artistic Principles", (Editörler: Collins, G. R. ve Collins, C. C.), *Camillo Sitte: The Birth of Modern City Planning*, New York: Rizzoli, 133-322, (1996).
- Sönmez, R., "Mersin Kent Bütünü ve Yakın Çevresi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı", *Planlama*, 3: 129 - 144, (2009).
- Stea, D., "The Measurement of Mental Maps: An Experimental Model for Studying Conceptual Spaces", in *Behavioral Problems in Geography: A Symposium* (eds K.R. Cox and R. G. Golledge), Northwestern University Press, Evanston, IL, ss. 228-253, (1969).
- Strauss, A. L., "Images of The American City", New York, Free Press of Glencoe, 306 s., (1961).
- TDK Güncel Türkçe Sözlük, "İMGE", [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&view=gts](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts) (08.03.2015)
- Tolman, E. C., "Cognitive Maps in Rats and Men", *Psychological Review*, 55: 189 - 208, Temmuz, (1948).
- Ünlü T., "Mersin'in Mekansal Biçimlenme Süreci ve Planlama Deneyimleri", *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22: 425 - 436, (2007).
- Ünlü, T., "Mekânsal Planlamanın Kentin Biçimlenmesine Etkisi: Mersin Örneği", *Planlama*, 3: 27 - 42, (2009).




White, E., “Path – Portal – Place”, Urban Design Reader, (Editörler: M. Carmona ve S. Tiesdell), Architectural Press, Routledge, 185-198, (2007)

Zucker, P., “Town and Square: From the Agora to Village Green”, Columbia University Press, New York, (1959).



## EKLER

### Ek 1. Stüdyo Çalışması - I

**MERSIN UNIVERSITY**

INSTITUTE OF SCIENCE - CITY & REGIONAL PLANNING GRADUATE PROGRAM - PLANNING STUDIO II

**IMAGE OF THE GAZI MUSTAFA KEMAL AVENUE**

#### THEORETICAL FRAMEWORK

More Perceivable and More Legible City Image

"Such a city would be one that could be apprehended over time as a pattern of high continuity with many distinctive parts clearly inter-connected. The perceptive and familiar observer could absorb new sensuous impacts without disruption of his basic image, and each new impact would touch upon many previous elements. He would be well-oriented, he could move easily. He would be highly aware of his environment."

Lynch, K. 1960. The Image of the City, Cambridge, M.I.T. Press, p.10.

- Urban pattern created by recognizable symbols
- Visual comprehensibility
- From the eye of people who have been in the city

<< To find the direction on GMK Avenue is having a little effort and uncertainty. >>

IDENTITY	STRUCTURE	MEANING
defines the object and symbolizes its individuality or oneness	spatial and/or pattern relation of the object	emotional relationship created by individuals

Identity and structure depend on the form and they are perceived before city image gains meaning. This study will therefore concentrate on the identity and structure of city images.

#### CONTEXT

Gazi Mustafa Kemal Avenue is the most significant main transportation route of Mersin city. Since this avenue was outside of the city during the Jansen Planning Period, it has been specified as "Ring Road". Today, it has become a main road passing from the middle of the city.

#### PROBLEM DEFINITION

The important spine for the city, Gazi Mustafa Kemal Avenue, has a structure with no identity. As public buildings and shopping centers create a difference in certain points of the urban fabric, illegibility of settlement layouts and no perceivable differentiation between urban layouts bring out an identity problem.

#### SITE ANALYSIS

- Analysis of permeability and legibility of buildings
  - figure ground diagram
  - permeability of facades
  - building heights
- Designation of distinctions of urban fabric regarding plot-building analysis
  - plot and building diagram
- Identification of spatial distribution of landuses
  - landuse map
  - designation of urban elements
- Flagging and pointing the city images identified by citizens and strangers
  - places identified by people
  - analysis of perception of a stranger and a citizen regarding site

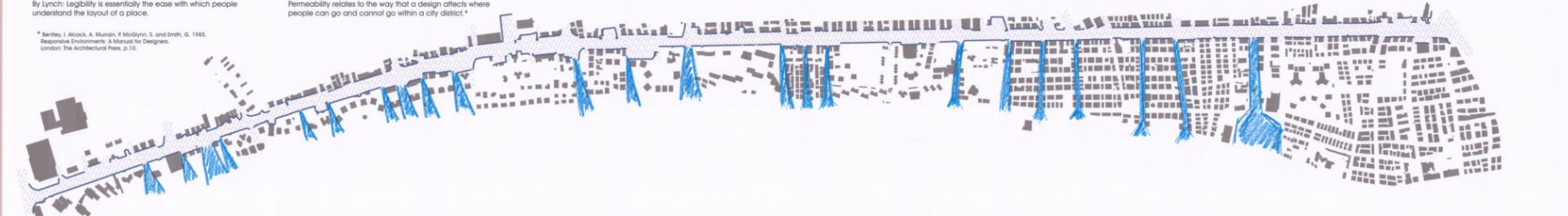
#### FIGURE - GROUND DIAGRAM

By Lynch: Legibility is essentially the ease with which people understand the layout of a place.

\* Bentley, I. Alcock, A. Muzari, F. McGlynn, S. and Smith, G. 1995. Responsive Environments: A Manual for Designers. London: The Architectural Press, p.10.


#### PERMEABILITY OF THE FACADES

Permeability relates to the way that a design affects where people can go and cannot go within a city district.\*



#### BUILDING HEIGHTS

16 and higher storey	6 - 10 storey
11 - 15 storey	1 - 5 storey
Public Buildings	



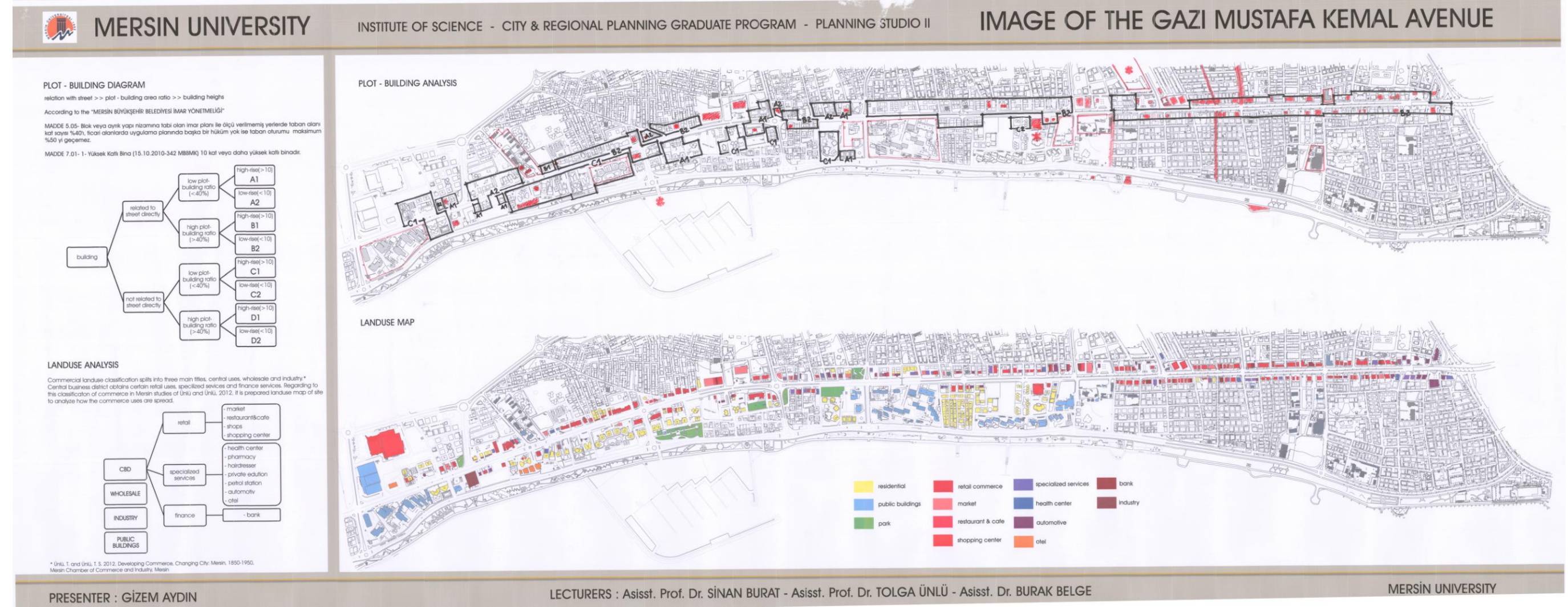
PRESENTER : GİZEM AYDIN

LECTURERS : Asist. Prof. Dr. SİNAN BURAT - Asist. Prof. Dr. TOLGA ÜNLÜ - Asist. Dr. BURAK BELGE

MERSIN UNIVERSITY



## Ek 2. Stüdyo Çalışması - II



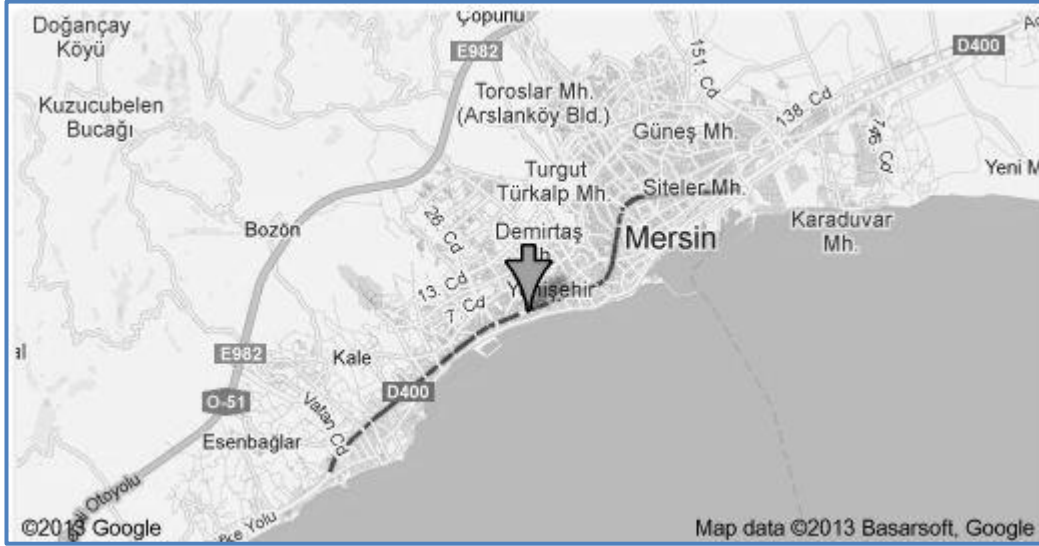
### Ek 3. Stüdyo Çalışması Raporu

#### PROBLEM TANIMI

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Mersin'in ana ulaşım akslarından en önemlisidir. Bu bulvar Jansen planı döneminde kentin dışında kaldığı için "Çevre Yolu" olarak belirlenmiştir. Günümüzde ise kentin tam ortasından geçen bir ana yol halini almıştır.

1938 yılında yapılan Jansen planı sonrasında yerleşim dokusu çevreyolunun kuzeyine doğru taşmış ve batıya doğru çevreyolu boyunca gelişmiştir. 1980 yılına kadar batıya doğru olan gelişme 1980 yılı sonrasında kuzeye ve doğuya doğru yoğunlaşmıştır. Böylece Silifke – Tarsus istikametinde ilerleyen çevre yolu 1990'larda artık tamamen kent içi bir bulvar halini almış ve toplu taşıma araçlarının ana güzergâhı haline gelmiştir.

#### Gazi Mustafa Kemal Bulvarı



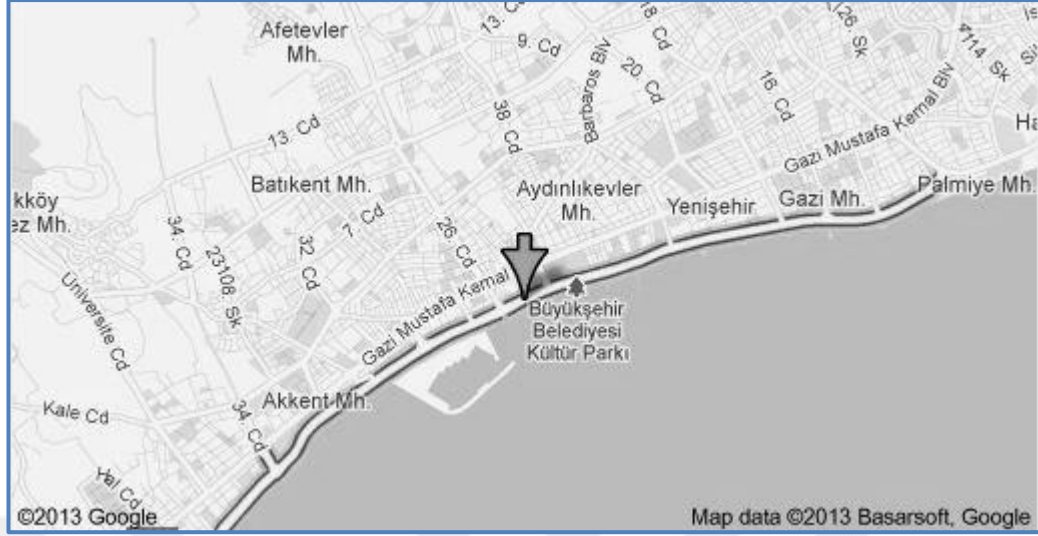
Kaynak: <http://maps.google.com/>

Kent için önemli bir omurga olan Gazi Mustafa Kemal Bulvarı kimliksiz bir yapıya sahiptir. Belli noktalarda farklılaşsa da bu farklılığı sağlayan alışveriş merkezleri ve büyük kamu kurum alanları olduğundan yerleşim dokusunun okunaksızlığı ve bu dokular arasında algılanabilir bir farklılaşma olmaması belli bir kimlik sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Bu kimlik sorunu alanın denizle olan ilişkisini de zayıflatmaktadır. Sahil yolu olarak bilinen ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarına paralel olarak uzanan Adnan Menderes Bulvarı deniz ve kent ilişkisini olumsuz etkileyen bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulvar boyunca uzanan sahil parkı kentliler için bir dinlenme alanı olarak tanımlanmıştır. Alan etkin olarak kullanılmaktadır fakat kentle olan ilişkisi kopuktur. Bunun iki ana sebebi olduğu söylenebilir. Birincisi park peyzajı, ikincisi ise Adnan Menderes Bulvarının kısmen yoğun ve geniş bir cadde olmasıdır.



## Adnan Menderes Bulvarı ve Sahil Promenadı



Kaynak: <http://maps.google.com/>

Tüm bu tespitlerden hareketle kentin denizle olan ilişkisinin güçlendirilmesi ve kentin ana arteri olan Gazi Mustafa Kemal Bulvarının sahil promenatıyla ilişkisinin kurulması gerektiğini düşünüyorum.

### ALAN SEÇİMİ

Her iki caddenin de paralel olarak uzandığı ve yakın ilişkide olduğu, Babil Caddesi ve İsmet İnönü Caddesi arasında kalan alanda yukarıda söz ettiğim problemler özellikle belirginleşmiştir. Bu nedenle alan seçimi olarak bu bölgenin değerlendirilmesi gerekmektedir.

### Çalışma Alanı



Kaynak: <http://maps.google.com/>

## YÖNTEM

Problemleri tek tek ve bir bütün olarak ele alırsak, öncelikle Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üzerindeki konut dokusunu ve alanın tanımlanmasını sağlayan elemanları ortaya koymak gerekmektedir. İkinci olarak aynı çalışmanın Adnan Menderes Bulvarı Boyunca da yapılarak, iki caddenin ortak olarak yarattığı toplanma mekânları, alanda bulunan işaret (landmark) elemanları tespit edilmelidir. Ardından sahil promanatının da analize dâhil edilerek, sahil boyunca uzanan bu üç elemanın kurdukları ilişki ortaya çıkarılmalıdır.

Bu çalışma için alanın konut dokusu analizi, kullanımların mekâna dağılışı biçiminin analizi, kentsel elemanların tespiti ve bir kentli ile bir turistin alana dair algısı üzerine bir inceleme yapılacaktır.

## ALAN ANALİZİ

Alanda öncelikle kat yükseklikleri ve cadde üstündeki yapıların yapı – parsel ilişkileri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda alanın dört farklı dokuya sahip olduğu ve kentli tarafından da bu dokularla benzer bir bölgeleme yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu bölgeler aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

### Akkent Mahallesi

1. 10 ve üzeri katlı blok yapılardan oluşan boşluklu konut dokusu ve sokakla bağlantısı olmayan bahçe duvarları ile yapı bahçesinin ve yapıların soyutlandığı site yapılaşması
2. Kısmen ise 1 ile 5 arasında değişen kat sayısına sahip parselde bahçeli tek yapı şeklinde yerleşmiş yapı parsel ve sokak ilişkisi incelendiğinde yapıların sokakla doğrudan ilişkisi olan konut dokusu

### Eğriçam Mahallesi

Bulvarın kuzeyinde;

1. Bulvara bakan cephede 200 ila 500 m<sup>2</sup> taban alanına sahip yoğun olarak ticari işlevli yapılar
2. Arka planda 1 ila 5 katlı fakat yoğunlukla 2 katlı parselde bahçeli tek yapı şeklinde yerleşmiş her yapının sokakla doğrudan ilişki içerisinde bulunduğu konut dokusu

Bulvarın güneyinde ise;

1. 10 ila 18 arasında değişen kat sayısına sahip bloklardan oluşan boşluklu ve yapıların sokakla doğrudan bağlantısının bulunmadığı, bahçe duvarı ile sokaktan soyutlanan site yapılaşması



### **Göçmen (Barbaros, Aydınlıkevler, Dumlupınar Mahalleleri)**

1. 1 ila 5 katlı bahçeli parselde tek yapı şeklinde yerleşen konut dokusuna sahip sokak ile doğrudan ilişkili yapılaşma
2. Geniş alana sahip ve bahçe duvarı ile sokakla ilişkisinin soyutlandığı kamu yapılarının yoğun olarak yer aldığı alanlar

### **Pozcu (İnönü, Gazi, Palmiye, Güvenevler, Bahçelievler, Cumhuriyet Mahalleleri)**

1. Genel olarak bulvar üzerinde 8 katlı, bahçesiz, caddeye doğrudan açılan yapılaşma
2. Arka planda ise yer yer site yapılaşması görülse de genel olarak 4 ve 5 katlı yapılardan oluşan bahçeli parselde tek yapı şeklinde yerleşmiş sokakla doğrudan ilişkili konut dokusu

### **Pozcu Bölgesi, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı**



Pozcu bölgesinde cadde üzerindeki yapılarda kat yüksekliklerinin iç kesimlere göre arttığı, Eğriçam bölgesinde ise Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve Adnan Menderes Bulvarı arasında kalan alanda kat yüksekliklerinin bulvarın kuzeyine kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın ardından caddeye cephesi olan yapıların yapı – parsel ilişkileri algoritması üretilmiştir(Şema 1). Bu algoritma üretilirken, yapının sokakla ilişkisi, oturduğu yapı-parcel büyüklüğü oranı ve kat yüksekliği dikkate alınmıştır. Binanın oturduğu yapı – parsel büyüklüğü oranı Mersin Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği Madde 5.05'te belirtilen oranlara göre hesaplanmıştır.

“Madde 5.05 - Blok veya ayırık yapı nizamına tabi olan imar planı ile ölçü verilmemiş yerlerde taban alanı kat sayısı %40'ı, ticari alanlarda uygulama planında başka bir hüküm yok ise taban oturumu maksimum %50'yi geçemez.”

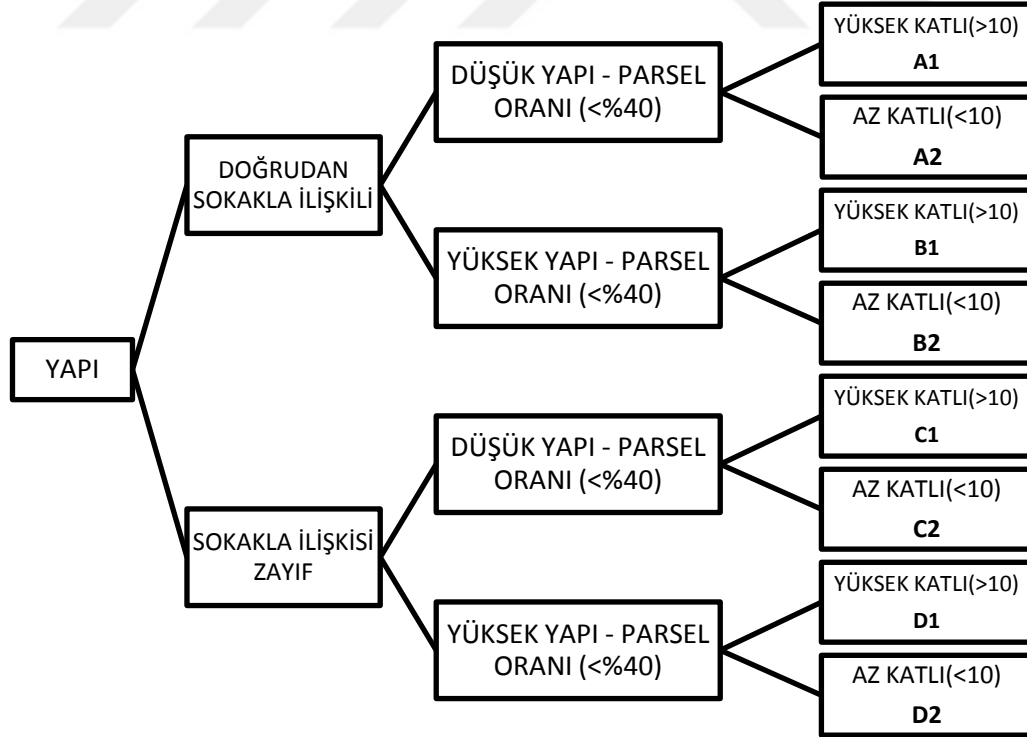
Kat yükseklikleri ise aynı yönetmeliğin Madde 7.01'de belirtildiği üzere 10 kat veya üzeri olan yapılar yüksek katlı, 10 kattan daha az katlı olan yapılar ise az katlı olarak değerlendirilmiştir.

“MADDE 7.01- 1- Yüksek Katlı Bina (15.10.2010-342 MBBMK)

10 kat veya daha yüksek katlı binadır.

Yapı yüksekliği 30.50 metre veya bodrum katlar dâhil olmak üzere yapı yüksekliği 39.50 metre olan yapılar ilgili ilçe belediyesince bu bölümde belirtilen yapıım esaslarına göre değerlendirilerek ruhsatlandırılacaktır. Yapı yüksekliği 42.50 metre (bodrum katlar dâhil) ve üzeri yapılar yüksek yapı inceleme kurulu inceleme ve görüşüne tabidir. Yüksek katlı bina olarak kabul edilen yapıların yapıım ve imalat teknolojilerine ilave standart ve kurallar getirmeye ilgili belediyesi yetkilidir.”

### Yapı – Parsel İlişkileri Algoritması




Üretilen algoritma temel alınarak yapılan çalışmanın sonucunda alanın geneline dağılmış farklı dokular ortaya çıkmıştır ancak, Göçmen bölgesinin bir kısmı ve Pozcu bölgesinde aynı dokunun bulvar boyunca üretildiği görülmektedir.

Mersin kentinde 4 senedir ve 1 senedir yaşayan iki grupta yapılan bilişsel harita üretimi çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre kentin genelini temsil eden örneklerin %50'si ve üzeri tarafından işaretlenen noktalar birinci derece en çok bilinen, % 40 – 50'si tarafından bilinen noktalar ikinci derece en çok bilinen ve son olarak %30 - 40'ı tarafından bilinen noktalar da üçüncü derece en çok bilinen odak noktaları olarak işaretlenmiştir.



#### Ek 4. Anket Soruları

		<b>MERSİN ÜNİVERSİTESİ</b> <b>ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI</b> <b>GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARI BİLİŞ ANKETİ</b>			
<p>Bu anket, Mersin üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Tolga Levent danışmanlığında Gizem Aydın tarafından yürütülen "Bir Kentsel Öge Olarak İzler Üzerine Bir Değerlendirme: Gazi Mustafa Kemal Bulvarı Örneği, Mersin" başlıklı tez çalışmasına bilgi sağlamak ve veri tabanı oluşturmak amacı ile yapılmaktadır.</p> <p>Ankete katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada bilimsel ahlak ilkelerine hassasiyetle uyulacaktır. Hiçbir kişisel bilgi ve isim anılmayacak, bütün bilgiler genel başlıklar altında kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve verdiğiniz samimi yanıtlardan dolayı teşekkür ederiz.</p> <p>Tez Yürütücüsü: Gizem Aydın Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Tolga Levent Mersin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı İletişim: 0324 361 00 01 / 7737-7745</p>					
Anketin Yapılma Tarihi:			ANKET NO:		
<b>ANKET BÖLGE</b>					
B1: Hacı Sabancı Anadolu Lisesi – Dumlupınar Lisesi		B2: Dumlupınar Lisesi – Kushimoto Caddesi		B3: Kushimoto Caddesi – Muğdat Camii	
<b>A. GENEL BİLGİLER</b>					
1. Birinci çevreyolu denince aklınıza ne geliyor?					
2. Ne kadar süredir Mersin’de yaşıyorsunuz?					
3. Cinsiyetiniz?		Kadın		Erkek	
4. Yaşınız?					
5. Aylık geliriniz ne kadar?					
6. Eğitim durumunuz nedir?					
Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	
7. Sosyal, kültürel veya sportif etkinliklere ne sıklıkta gidersiniz?					
Haftada bir / iki kez	15 günde bir / iki kez	Ayda bir veya iki kez	Daha az		
8. Ne iş yapıyorsunuz?					
Çalışmıyor		Öğrenci	Emekli	Ev hanımı	
9. Bu alandan daha çok neyle geçiyorsunuz?					
Yürüyerek	Dolmuş / otobüs	Özel araç	Servis	Diğer	
<b>B. GAZİ MUSTAFA KEMAL BULVARININ KULLANIM DURUMU</b>					
10. Gazi Mustafa Kemal Bulvarından ne kadar sık geçiyorsunuz?					
Ayda 1-2 kere	Haftada 1-2 kere	Haftada 3-4 kere	Hafta içi her gün	Her hafta sonu	Her gün
11. Genellikle Gazi Mustafa Kemal Bulvarını hangi amaç ile kullanıyorsunuz?					
Gezme - dolaşma		Arkadaşlar ile buluşma, Kafe, vb. yerlere gitme		Yeme - içme	Eve veya başka bir yere gitme
Alışveriş		Yürüyüş		Toplu taşıma araçlarını kullanmak için	Diğer

12. Gazi Mustafa Kemal Bulvarının en çok hangi bölümlerini kullanıyorsunuz?				
B1: Hacı Sabancı Anadolu Lisesi – Dumlupınar Lisesi		B2: Dumlupınar Lisesi – Kushimoto Caddesi		B4: Kushimoto Caddesi – Muğdat Camii
13. Sizce bu cadde yayalara uygun bir cadde mi?		6. Evet	7. Hayır	
14. Gazi Mustafa Kemal Bulvarının hangi bölümlerinde rahatça yürüyebiliyorsunuz?				
B1: Hacı Sabancı Anadolu Lisesi – Dumlupınar Lisesi		B2: Dumlupınar Lisesi – Kushimoto Caddesi		B3: Kushimoto Caddesi – Muğdat Camii
15. Gazi Mustafa Kemal Bulvarının hangi bölümlerinde yürümekte zorluk çekiyorsunuz?				
B1: Hacı Sabancı Anadolu Lisesi – Dumlupınar Lisesi		B2: Dumlupınar Lisesi – Kushimoto Caddesi		B3: Kushimoto Caddesi – Muğdat Camii
Aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı lütfen ilgili sütunu işaretleyerek belirtiniz.				
<b>C. KENT İMGESİ DEĞERLENDİRMESİ</b>	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
16. Nerede olduğumu ve nereye gittiğimi her zaman bilirim.				
17. Hangi sokakta/caddede olduğumu ayırt edebilirim.				
18. Bu alanın genel görüntüsü hoşuma gidiyor.				
19. Bu alandaki sokaklarda rahatça yürüyebiliyorum.				
20. Gideceğim yeri genel olarak bilindik yerleri kullanarak bulurum.				
21. Birisine yol tarif ederken zorluk yaşamam.				
22. Bir yeri ararken veya yol tarif ederken çoğunlukla işletme tabelalarından yararlanırım.				
23. Bir yeri ararken veya yol tarif ederken çoğunlukla duraklardan yararlanırım.				
24. Bir yeri ararken veya yol tarif ederken çoğunlukla trafik ışıklarından yararlanırım.				
25. Bir yeri ararken veya yol tarif ederken çoğunlukla sokak/cadde isimlerinden yararlanırım.				
26. Ticari işletmelerin sürekli el değiştirmesi aradığım yeri bulmamı zorlaştırıyor.				
27. Gideceğim yere nasıl gideceğimi bilmekten keyif alıyorum.				
28. Bu alanda güvenle yürüyebiliyorum.				

29. Bu alanda alışveriş yaparken aradığım her şeyi bulabiliyorum.				
30. Saat 20.00-22.00 arasında bu alanda kendimi güvende hissedirim.				
31. Gazi Mustafa Kemal bulvarında trafik yoğunluğu fazladır.				
32. Alanda karşıdan karşıya geçmekte zorluk çekiyorum.				
33. Bu alanda sahile ulaşmakta zorluk çekiyorum.				
34. Alandan sahile çıkan sokakların sahilde tam olarak nereye çıktıklarını kestiremiyorum.				
35. Bulvar boyunca kaldırımların kullanımı yalnızca yayalara aittir.				
36. Bu alandaki sokaklarda yürümekte zorluk çekmiyorum.				
37. Nerede olduğumu ve nereye gittiğimi her zaman bilirim.				
38. 2001. Sokak'ta olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (gmk'nın paraleli)				
39. Dumlupınar Caddesi'nde olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım.				
40. 20. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (forum-yaşam cd.)				
41. 1. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım.(Forum'un ortasından geçen sokak)				
42. 1902. Sokak'ta olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (Alanya Sk)				
43. 18. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (dikenli yol)				
44. 6. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (barlar sokağı)				
45. 1401. Sokak'ta olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (barlardan Muğdat Camii'ne çıkan sokak)				
46. Kushimoto'da olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım.				
47. 4. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (kushimoto'nun paraleli)				
48. 16. Cadde'de olduğumu .....'yı gördüğümde anlarım. (45 evler Sk.)				
49. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nda olduğumu.....'yı gördüğümde anlarım.				
50. Aşağıdaki bölgelerde olduğunuzu nereden anlarsınız?				
B1: Hacı Sabancı Anadolu Lisesi – Dumlupınar Lisesi	B2: Dumlupınar Lisesi – Kushimoto Caddesi	B3: Kushimoto Caddesi – Muğdat Camii		



51. Alanda sık kullandığınız işlevleri kullanma sıklığınıza göre derecelendiriniz.					
	Çok sık (örnek)	Sık (örnek)	Ara sıra	Çok az	Kullanmam
Yeme-içme					
Eğlence					
Market alışverişi					
Giyim alışverişi					
Kişisel bakım					
Yürüyüş					
Park					
Banka					
Akaryakıt İstasyonu					
Kamu alanları					
D. SOKAKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME					
52. Sahile inmek için kullandığınız sokakları kullanma sıklığınıza göre derecelendiriniz.					
	Çok sık	Sık	Ara sıra	Çok az	Kullanmam
1524. Sokak (Hacı Sabancı Anadolu Lisesinin yanından inen)					
1518. Sokak (Caminin karşısından inen)					
1506. Sokak (Adesenin yanından inen)					
Dumlupınar Caddesi					
6. Cadde (barlar sokağı)					
1408. Sokak (Aliye Pozcu İÖO'nun yanından inen)					
1406. Sokak (Çiğerci Apo'nun yanından inen)					
1404. Sokak (Ziraat Bankasının yanından inen)					
Kushimoto					
4. Cadde (kushimoto'nun paraleli)					
1324. Sokak					
1314. Sokak (Muğdat Cami'nin olduğu sokak)					

53. İkinci çevre yoluna çıkmak için kullandığınız sokakları kullanma sıklığınıza göre derecelendiriniz.					
	Çok sık	Sık	Ara sıra	Çok az	Kullanmam
Dumlupınar Caddesi					
20. Cadde					
18. cadde (dikenli yol)					
16. cadde (45 evler Sk.)					
E. BİLİŞSEL HARİTA ÜRETİLMESİ					
54. Alanda büyüklük, renk, konum gibi farklılıkları açısından ayırt edici bulduğunuz yerler nerelerdir? Farklı bulduğunuz özelliği nelerdir?					
55. Bu alanda birileriyle buluşmak için kullandığınız yerler varsa nerelerdir?					
56. Alanda bir bütün olarak gördüğünüz ya da ayırt edebildiğiniz bölgeler varsa nerelerdir?					
57. Sizin için bir sınır olarak tarif edebileceğiniz alanlar varsa nerelerdir? (duvar, ağaçlar, tel örgü, cadde, farklı bir alan vs.)					
58. Sizin için özel olan, farklı bir duygu hissettiren, farklı bir manzara sunan, sokaklar varsa nerelerdir?					

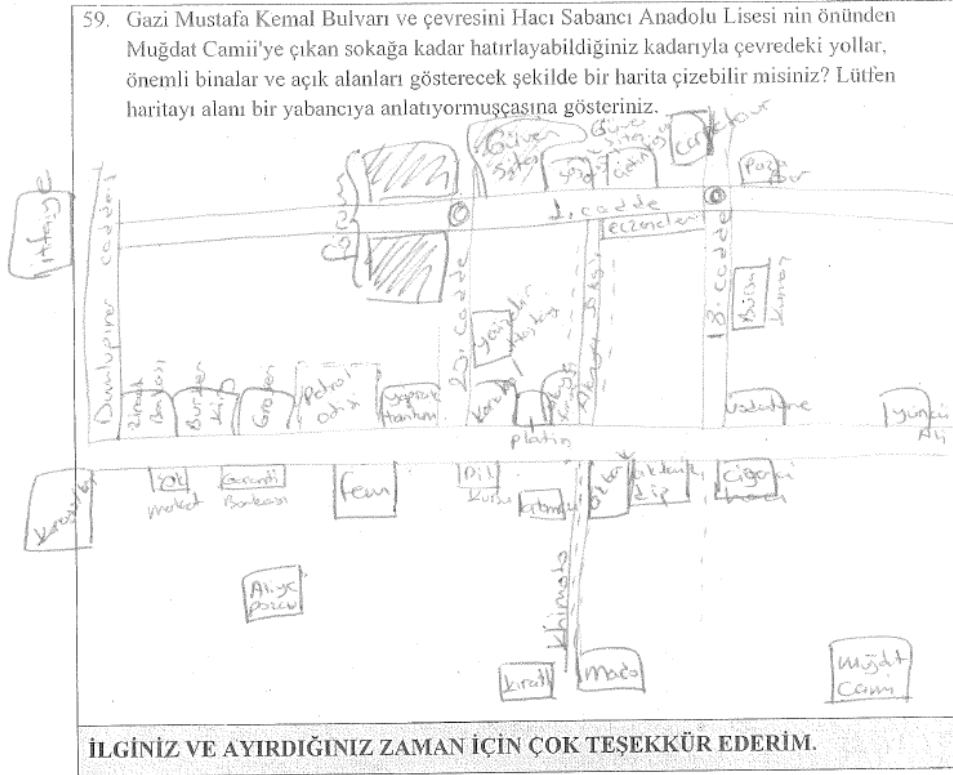
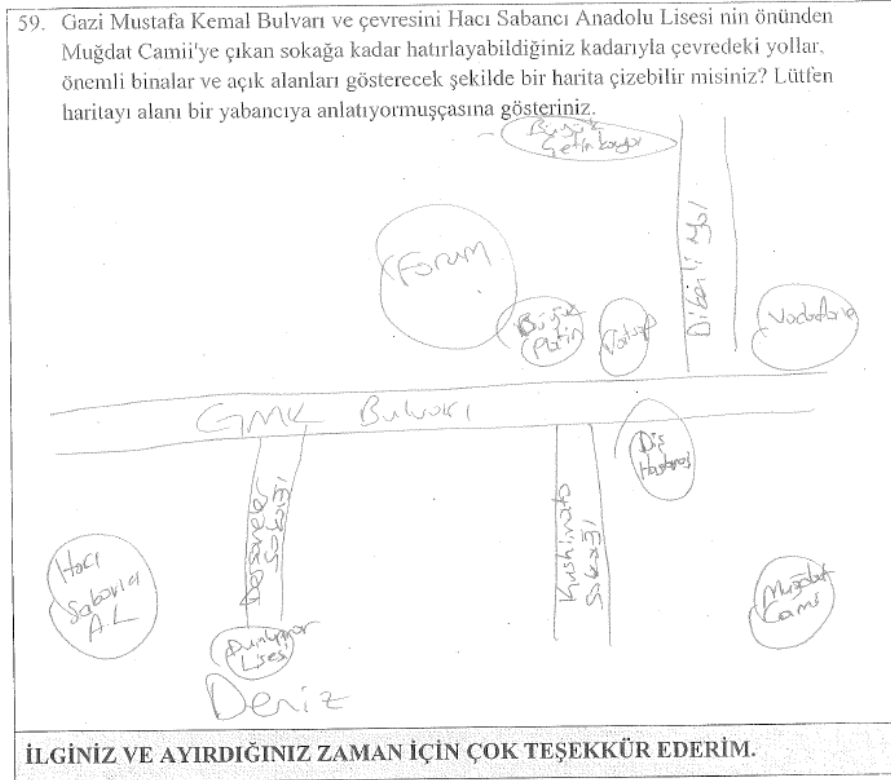
59. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve çevresini Hacı Sabancı Anadolu Lisesi nin önünden Muğdat Camii'ye çıkan sokağa kadar hatırlayabildiğiniz kadarıyla çevredeki yollar, önemli binalar ve açık alanları gösterecek şekilde bir harita çizebilir misiniz? Lütfen haritayı alanı bir yabancıya anlatıyormuşçasına gösteriniz.



**İLGİNİZ VE AYIRDIĞINIZ ZAMAN İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.**



## Ek 5. Bilişsel Haritalardan Örnekler



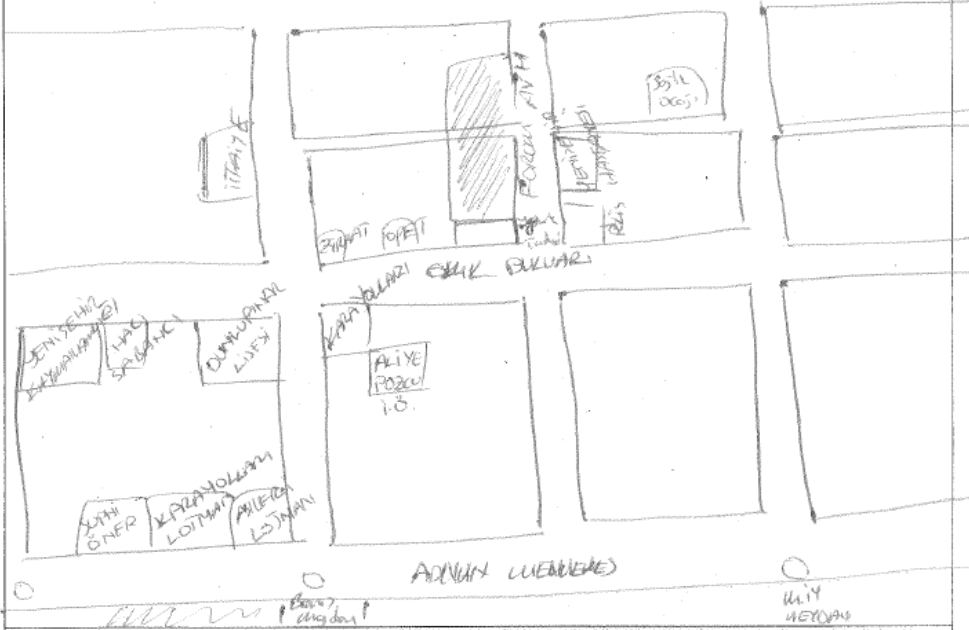
59. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve çevresini Hacı Sabancı Anadolu Lisesi nin önünden Muğdat Camii'ye çıkan sokağa kadar hatırlayabildiğiniz kadarıyla çevredeki yollar, önemli binalar ve açık alanları gösterecek şekilde bir harita çizebilir misiniz? Lütfen haritayı alanı bir yabancıya anlatıyormuşçasına gösteriniz.

Muğdat camii  
Platin dominos pizza Akbank Hacı baka

Vakıfbank kızılderili benek Alda Sebah  
10kanta

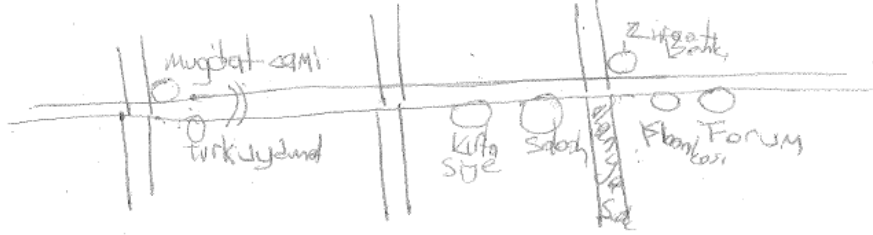
İLGİNİZ VE AYIRDIĞINIZ ZAMAN İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.

59. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve çevresini Hacı Sabancı Anadolu Lisesi nin önünden Muğdat Camii'ye çıkan sokağa kadar hatırlayabildiğiniz kadarıyla çevredeki yollar, önemli binalar ve açık alanları gösterecek şekilde bir harita çizebilir misiniz? Lütfen haritayı alanı bir yabancıya anlatıyormuşçasına gösteriniz.



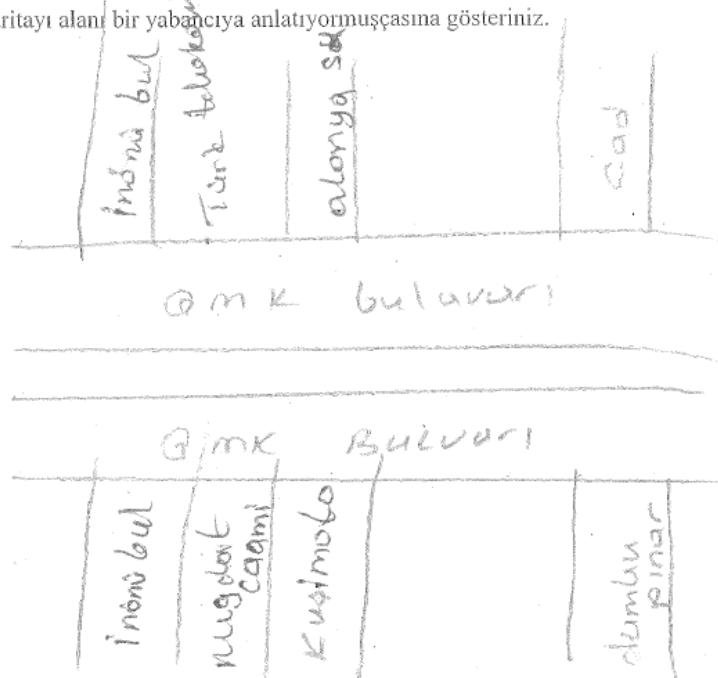
İLGİNİZ VE AYIRDIĞINIZ ZAMAN İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.

59. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve çevresini Hacı Sabancı Anadolu Lisesi nin önünden Muğdat Camii'ye çıkan sokağa kadar hatırlayabildiğiniz kadarıyla çevredeki yollar, önemli binalar ve açık alanları gösterecek şekilde bir harita çizebilir misiniz? Lütfen haritayı alanı bir yabancıya anlatıyormuşçasına gösteriniz.



İLGİNİZ VE AYIRDIĞINIZ ZAMAN İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.

59. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ve çevresini Hacı Sabancı Anadolu Lisesi nin önünden Muğdat Camii'ye çıkan sokağa kadar hatırlayabildiğiniz kadarıyla çevredeki yollar, önemli binalar ve açık alanları gösterecek şekilde bir harita çizebilir misiniz? Lütfen haritayı alanı bir yabancıya anlatıyormuşçasına gösteriniz.



İLGİNİZ VE AYIRDIĞINIZ ZAMAN İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİM.



## ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

**Adı Soyadı:** Gizem Aydın

**Doğum Tarihi:** 16/08/1988

**Öğrenim Durumu:** Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lise	Matematik – Fen	Y.D.A. Ayrancı Lisesi	2002 – 2006
Lisans	Şehir ve Bölge Planlama	Ortadoğu Teknik Üniversitesi	2006 – 2012
Yüksek Lisans	Şehir ve Bölge Planlama	Mersin Üniversitesi	2012 – 2015

**(Varsa) Görevler:**

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Araş. Gör.	Mersin Üniversitesi	2013 – 2015

### ESERLER (Makaleler ve Bildiriler)

1. Aydın, G., Temiz D.(2013) Koruma Mevzuatında Yapılan Son Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 37. Kolokiyumu,Dokuz Eylül Üniversitesi, 6-8 Kasım 2013.